

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์เกษตร)
ปริญา

เศรษฐศาสตร์เกษตร

เศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง การวิเคราะห์โครงสร้างและการกระจายรายได้และปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้
ของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง ในจังหวัดเชียงใหม่

An Analysis of Income Structure and Distribution and Factors Affecting Income of
Royal Project Foundation's Member in Chiang Mai Province

นามผู้วิจัย นางสาวศุภกร สารรัตน์

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปิติ กันตังกุล, Ph.D.)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุพรรณา ประณีตวตกุล, Ph.D.)

กรรมการ

(อาจารย์ย้อยดียง คงทอง, Ph.D.)

หัวหน้าภาควิชา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปิติ กันตังกุล, Ph.D.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์วินัย อางคองหาญ, M.A.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 1 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๙

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การวิเคราะห์โครงสร้างและการกระจายรายได้และปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้
ของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง ในจังหวัดเชียงใหม่

An Analysis of Income Structure and Distribution and Factors Affecting Income of the Royal
Project Foundation's Member in Chiang Mai Province

โดย

นางสาวศุภกร สารรัตน์

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์เกษตร)

พ.ศ. 2549

ISBN 974-16-1611-2

ศุภกร สารรัตน์ 2549: การวิเคราะห์โครงสร้างและการกระจายรายได้และปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ
รายได้ของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง ในจังหวัดเชียงใหม่ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
(เศรษฐศาสตร์เกษตร) สาขาเศรษฐศาสตร์เกษตร ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร
ประธานกรรมการที่ปรึกษา: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดิ แก่นดั่งกุล, Ph.D. 124 หน้า
ISBN 974-16-1611-2

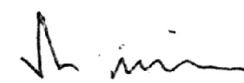
การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ลักษณะและองค์ประกอบโครงสร้างรายได้ ตลอดจนวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้และวิเคราะห์การกระจายรายได้
จำแนกตามกลุ่มเป้าหมายของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่

ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง ในพื้นที่โครงการหลวง
จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 134 ตัวอย่าง โดยแบ่งเป็นหมู่บ้านที่ทำเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก 51 ตัวอย่าง และ
หมู่บ้านที่ทำเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ 83 ตัวอย่าง

จากการศึกษาลักษณะ โครงสร้างรายได้และรายจ่ายของครัวเรือนเกษตรกร พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรที่
ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก มีรายได้เงินสดเฉลี่ยครัวเรือนละ 312,348.89 บาท/ปี ซึ่งเป็นรายได้เงินสดภาค
เกษตรร้อยละ 92.75 และมีรายจ่ายเงินสดเฉลี่ยครัวเรือนละ 137,548.33 บาท/ปี สำหรับครัวเรือนเกษตรกรที่ทำ
การเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ มีรายได้เงินสดเฉลี่ยครัวเรือนละ 97,630.92 บาท/ปี ซึ่งเป็นรายได้เงินสดภาค
เกษตรร้อยละ 63.90 และมีรายจ่ายเงินสดเฉลี่ยครัวเรือนละ 68,382.77 บาท/ปี

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า
ปัจจัยที่มีผลต่อรายได้ภาคเกษตร ได้แก่ ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน ขนาดพื้นที่ถือครอง ขนาดแรงงาน
ในครัวเรือนและหมู่บ้าน เมื่อวัดการกระจายรายได้ของเกษตรกร พบว่า หมู่บ้านที่ทำเกษตรเพื่อการค้าและ
ยังชีพมีการกระจายรายได้ที่เท่าเทียมกันมากกว่าหมู่บ้านที่ทำเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก

ศุภกร สารรัตน์
ลายมือชื่อนิติ

ลายมือชื่อประธานกรรมการ

25 / 10 / 2549 49

Suppakorn Sararat 2006: An Analysis of Income Structure and Distribution and Factors Affecting Income of the Royal Project Foundation's Member in Chiang Mai Province. Master of Science (Agricultural Economics), Major Field: Agricultural Economics, Department of Agricultural and Resource Economics. Thesis Advisor: Assistant Professor Piti Kantangkul, Ph.D. 124 pages. ISBN 974-16-1611-2

The objectives of this study are to study the socio-economics condition, income structure and analyze factors affecting the income as well as analyze income distribution in relation to tribe of the royal project foundation's member in Chiang Mai province.

The sample in this study are 134 farmers being member of the royal project foundation in Chiang Mai province which are tribe operated agriculture for trading 51 samples and tribe operated agriculture for trading and subsistence 83 samples.

From the study on incomes and expenses structure of families, it was found that the average cash income of families operated agriculture for trading was 312,348.89 baht / family / year. It was agricultural cash income 92.75 % and the average cash expense was 137,548.33 baht / family / year. While the average cash income of families operated agriculture for trading and subsistence was 97,630.92 baht / family / year. It was agricultural cash income 63.90 % and the average cash expense was 68,382.77 baht / family / year.

The result of study on factors affecting the incomes of royal project foundation's member in Chiang Mai province shown that factors affecting of the agricultural incomes were the level of education of family's head, the land holding size, the labor in family and tribe. The study on income distribution of farmers shown that the income distribution of tribe operated agriculture for trading and subsistence is better than that of tribe operated agriculture for trading.

Suppakorn Sararat
Student's signature

P. Kantangkul
Thesis Advisor's signature

25 Apr. 06

กิตติกรรมประกาศ

ในการศึกษาค้นคว้าและเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ผศ.ดร.ปิติ กันตังกุล ประธานกรรมการที่ปรึกษา ที่ได้กรุณาเสียสละเวลาในการตรวจสอบและให้คำแนะนำอันเป็นแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มาโดยตลอด และขอกราบขอบพระคุณ ผศ.ดร.สุวรรณา ประณีตวาทกุล กรรมการวิชาเอก อ.ดร.ยอดยิ่ง คงทอง กรรมการวิชารอง และ รศ.สุวรรณา ธวัชโชติ ผู้แทนบัณฑิตวิทยาลัย ที่ได้กรุณาให้ข้อเสนอแนะ ตลอดจนให้คำแนะนำในการแก้ไขข้อบกพร่องเพื่อปรับปรุงให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จนกระทั่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จไปได้ด้วยดี พร้อมกันนี้ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ คุณกิ่งแก้ว มุลนิลดา เจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนา มุลนิธิโครงการหลวง คุณสังวาลย์ ประพรหม ฝ่ายข้อมูล สำนักพัฒนาเกษตรที่สูง ที่ได้กรุณาให้ความช่วยเหลือและอนุเคราะห์ในเรื่องของข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้อย่างเต็มที่

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อและคุณแม่ที่เป็นกำลังใจและให้การสนับสนุนมาโดยตลอด รวมถึงเพื่อนๆทุกคนที่ได้ให้กำลังใจและช่วยเหลือในทุกด้าน

หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีข้อผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับผิดชอบเพียงผู้เดียว แต่หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ก่อให้เกิดประโยชน์และผลดีต่อผู้ที่ต้องการศึกษา ผู้เขียนขอยกประโยชน์และความดีนี้ให้แก่ผู้มีพระคุณดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นทุกท่าน

ศุภกร สารรัตน์

เมษายน 2549

สารบัญ

หน้า

สารบัญตาราง	(3)
สารบัญภาพ	(7)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
ขอบเขตของการศึกษา	7
บทที่ 2 การตรวจเอกสารและโครงร่างทฤษฎี	8
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
ทฤษฎีและแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา	15
บทที่ 3 วิธีการศึกษา	25
แหล่งที่มาของข้อมูล	25
การวิเคราะห์ข้อมูล	26
วิธีวิเคราะห์	28
บทที่ 4 โครงการหลวงและสภาพทั่วไปของพื้นที่ที่ทำการศึกษา	31
โครงการหลวง	31
สภาพทั่วไปของพื้นที่ที่ทำการศึกษา	39
บทที่ 5 ผลการศึกษา	76
ส่วนที่ 1 สภาพทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร	76
ส่วนที่ 2 ลักษณะและองค์ประกอบโครงสร้างรายได้	94
ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้	103
ส่วนที่ 4 การวัดการกระจายรายได้	107

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 6 สรุปและข้อเสนอแนะ	110
สรุป	110
ข้อเสนอแนะ	113
ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป	113
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	114
ภาคผนวก	119

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ประชากรของประเทศไทยจำแนกตามภาค ปี พ.ศ. 2546	2
2	รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนประเทศไทยจำแนกตามภาค ปี พ.ศ. 2539 – 2545	3
3	ประชากรภาคเหนือของประเทศไทย แยกตามรายจังหวัด ปี พ.ศ. 2546	4
4	รายได้ของครัวเรือนภาคเหนือของประเทศไทย แยกตามรายจังหวัด ปี พ.ศ. 2539 2541 2543 และ 2545	5
5	ครัวเรือนตัวอย่างเฉพาะที่เป็นสมาชิกของโครงการที่เลือกมาทำการศึกษา	26
6	การนับถือศาสนาของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิกมูลนิธิ โครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547	77
7	อาชีพหลักของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิกมูลนิธิ โครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547	77
8	เพศของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิกมูลนิธิ โครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547	78
9	อายุของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิกมูลนิธิ โครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547	79
10	สถานที่เกิดของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิกมูลนิธิ โครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547	80

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
11	ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547	81
12	สมาชิกในปัจจุบันของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547	82
13	จำนวนแรงงานในครัวเรือนของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547	83
14	ขนาดพื้นที่ถือครองของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547	84
15	การรับจ้างทำการเกษตรของหัวหน้าของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547	85
16	การทำงานนอกภาคการเกษตรของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547	85
17	การเลี้ยงปศุสัตว์ของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547	86
18	การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547	86
19	พื้นที่ทำกินของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547	87

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
20	ความต้องการขยายที่ดินทำกินของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิก มูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547	88
21	ฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิกมูลนิธิ โครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547	89
22	ภาระหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิกมูลนิธิ โครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547	89
23	ความคิดเห็นในการเปลี่ยนอาชีพของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิก มูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547	90
24	สภาพการดำรงชีวิตของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิกมูลนิธิ โครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547	91
25	ลักษณะที่อยู่อาศัยของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิกมูลนิธิ โครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547	92
26	รายได้เงินสดเฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามเผ่าพันธุ์ของเกษตรกรที่เป็นสมาชิก มูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547	95
27	โครงสร้างรายได้เงินสดเฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามเผ่าพันธุ์ของเกษตรกรที่เป็น สมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547	97

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
28	รายจ่ายเงินสดเฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามเผ่าพันธุ์ของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547	99
29	โครงสร้างรายจ่ายเงินสดเฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามเผ่าพันธุ์ของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547	100
30	รายได้เงินสดและรายจ่ายเงินสดเฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามเผ่าพันธุ์ของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547	102
31	ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้เงินสดภาคการเกษตรของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547	106
32	การวัดการกระจายรายได้จำแนกตามเผ่าพันธุ์ของครัวเรือนเกษตรกรที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547	107
ตารางผนวกที่		
1	จำนวนสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง ปี พ.ศ. 2547 จำแนกตามศูนย์พัฒนาโครงการหลวง	120
2	รายได้เงินค้ำเกษตรกรของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวงปี พ.ศ. 2545-2547	122
3	ผลการวิเคราะห์สมการปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547	124

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	การวัดการกระจายรายได้ด้วยวิธีเส้นโค้งลอเร็นซ์	19
2	ที่ตั้งศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 36 ศูนย์ ในภาคเหนือ	38
3	การกระจายรายได้จำแนกตามเผ่าพันธุ์ของครัวเรือนเกษตรกรที่เป็นสมาชิก ของมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547 แสดงด้วยเส้นโค้งลอเร็นซ์	108

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่อดีต มีชนเผ่าต่างๆมาอาศัยอยู่ตามชายแดนของไทย โดยเฉพาะทางภาคเหนือ ซึ่งมีภูมิประเทศที่เป็นป่าเขาและอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพรรณและแหล่งน้ำ จึงเป็นเหตุให้ชาวเขาเผ่าต่างๆ เช่น แม้ว มูเซอ ไทยใหญ่ อีเก้อ ลีซอ เข้ามาทำไร่เลื่อนลอยและปลูกฝิ่น ซึ่งทำให้เกิดปัญหาด้านยาเสพติด เพราะฝิ่นสามารถนำไปแปรสภาพเป็นยาเสพติดชนิดอื่นๆที่มีอันตรายร้ายแรงกว่า เช่น มอร์ฟีน เฮโรอีน เป็นต้น ส่วนการทำไร่เลื่อนลอยนั้นทำให้เกิดการตัดไม้ทำลายป่าและทำลายต้นน้ำลำธาร ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมและเป็นการทำลายสุนทรียภาพทางธรรมชาติเป็นอย่างมาก (เมธา, 2533)

ขณะเดียวกัน โครงการหลวงซึ่งเป็นโครงการส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่ได้โปรดเกล้าตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.2512 เนื่องจากได้ทรงทอดพระเนตรเห็นชาวเขามีวิถีการดำรงชีวิตที่เร่ร่อน อาศัยอยู่ตามเทือกเขาสูงและห่างไกลจากสังคมเมือง ชีวิตความเป็นอยู่ค่อนข้างยากจน ทำการเกษตรแบบยังชีพ ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดิน น้ำ และป่าไม้ ทำให้ชาวเขาใช้วิธีตัดโค่นทำลายป่าไม้ ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญของแม่น้ำหลายสายในภาคเหนือ เพียงเพราะต้องการพื้นที่สำหรับปลูกข้าว ข้าวโพดเป็นอาหารและที่สำคัญคือการปลูกฝิ่น ที่เป็นรายได้หลักของชาวเขาซึ่งเป็นยาเสพติดที่ร้ายแรง โครงการหลวงจึงถูกจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือให้ราษฎรชาวเขามีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นควบคู่กับการส่งเสริมการเกษตรให้แก่ชาวเขา เพื่อลดการทำลายป่าและต้นน้ำลำธาร กำจัดการปลูกฝิ่น รักษาดินและใช้พื้นที่ให้ถูกต้อง และผลิตพืชผลเพื่อเพิ่มประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ประเทศ (โครงการหลวง, 2538)

เมื่อต้นปี พ.ศ.2535 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนสถานะภาพของโครงการหลวงมาเป็นมูลนิธิ เรียกว่า “มูลนิธิโครงการหลวง” ในปัจจุบัน มูลนิธิโครงการหลวงได้ดำเนินการครอบคลุมพื้นที่ 5 จังหวัด ทางภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน แม่ฮ่องสอนและพะเยา ซึ่งประกอบด้วยสถานีวิจัย 4 แห่ง ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 36 แห่ง และมีหมู่บ้านชาวเขาในความดูแลส่งเสริม 312 หมู่บ้าน ประชากรทั้งคนไทยและชาวเขารวม 23,331ครัวเรือน คิดเป็นประชากรรวม 100,840 คน (กองพัฒนาเกษตรที่สูง, 2545)

มูลนิธิโครงการหลวงได้มีการแบ่งงานเป็น 3 ลักษณะ คือ งานวิจัย งานพัฒนา งานการตลาด โดยมูลนิธิโครงการหลวงมีสถานีวิจัยหลัก คือ สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง อำเภอฝาง สถานีเกษตรหลวงปางดะ อำเภอสะเมิง สถานีโครงการหลวงอินทนนท์ อำเภอจอมทอง และศูนย์วิจัยและส่งเสริมกาแฟอาราบิก้า แม่หลด อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ (โครงการหลวง, 2538)

ผลงานการวิจัยที่มูลนิธิโครงการหลวงได้มีการส่งเสริมให้แก่เกษตรกรแล้ว คือ ผลไม้เมืองหนาว เช่น บ๊วย พลัม ท้อ สาลี่ พลัม กีวี สตอเบอรี่ และผักเมืองหนาว ประมาณ 50 ชนิด เช่น ผักกาดหอมห่อ แครอท ผักกาดหางหงษ์ กะหล่ำปลีแดง ดอกไม้เมืองหนาว ประมาณ 20 ชนิด เช่น เบญจมาศ จิ๊ปโซฟิลล่า กุหลาบ คาร์เนชั่น ฟิชไร้ เช่น มันฝรั่ง ถั่วแดงหลวง (โครงการหลวง, 2538)

ภาคเหนือซึ่งมีพื้นที่โครงการหลวงตั้งอยู่จัดได้ว่าเป็นภาคที่มีประชากรประมาณ 12 ล้านคน ซึ่งรองจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลางที่มีประชากรประมาณ 21.6 และ 20.8 ล้านคน ส่วนภาคใต้นั้นมีประชากรรวมน้อยที่สุดเพียงประมาณ 8.5 ล้านคน (ตารางที่ 1) แต่เมื่อพิจารณาด้านรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนในแต่ละภาคนั้น พบว่า มีความแตกต่างกันอยู่มาก คือ ภาคใต้เป็นภาคที่มีรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนสูงกว่าภาคเหนือและมีอัตราการเพิ่มขึ้นของรายได้ที่มากกว่า คือ จากปี พ.ศ.2539 ภาคใต้มีรายได้เฉลี่ยของครัวเรือน 9,846 บาท/เดือน แต่ในปี พ.ศ.2545 มีรายได้เฉลี่ยถึง 12,487 บาท/เดือน ส่วนภาคเหนือนั้นจากปี พ.ศ.2539 มีรายได้เฉลี่ยของครัวเรือน 8,331 บาท/เดือน จนมาถึงในปี พ.ศ.2545 มีรายได้เฉลี่ยเพิ่มขึ้นมาเป็น 9,530 บาท/เดือน (ตารางที่ 2) ซึ่งจะเห็นได้ว่าประชาชนในภาคเหนือยังมีรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนที่ต่ำกว่า

ตารางที่ 1 ประชากรของประเทศไทยจำแนกตามภาค ปี พ.ศ. 2546

ภาค	ประชากร (คน)		
	รวม	ชาย	หญิง
ภาคกลาง	20,831,648	10,209,982	10,621,666
ภาคเหนือ	12,088,571	5,994,883	6,093,688
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	21,659,698	10,828,925	10,830,773
ภาคใต้	8,499,848	4,221,560	4,278,288
ทั่วประเทศ	63,079,765	31,255,350	31,824,415

ที่มา: กรมการปกครอง (2546)

ตารางที่ 2 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนประเทศไทยจำแนกตามภาค ปี พ.ศ. 2539 - 2545

ภาค	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (บาท)						อัตราการเปลี่ยนแปลง(ร้อยละ)
	2539	2541	2542	2543	2544	2545	
ภาคกลาง	32,854	37,572	39,528	38,254	37,172	42,367	28.95
ภาคเหนือ	8,331	9,779	10,253	8,652	8,930	9,530	14.39
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	7,388	8,546	8,138	7,765	8,281	9,279	25.59
ภาคใต้	9,846	11,461	10,953	11,186	10,914	12,487	26.82
ทั่วประเทศ	10,779	12,492	12,729	12,150	12,185	13,736	27.43

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2546)

จากข้อมูลพื้นฐานศูนย์พัฒนาโครงการหลวงประจำปี พ.ศ.2544 พบว่า ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทั้งหมดตั้งอยู่ในภาคเหนือ โดยมีศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทั้งหมด 36 ศูนย์ พื้นที่ที่อยู่ในความดูแลของมูลนิธิโครงการหลวงส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดเชียงใหม่โดยเป็นสถานีวิจัยหลักของโครงการหลวง 4 สถานี มีศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 26 แห่ง มีหมู่บ้านในพื้นที่โครงการหลวง 229 หมู่บ้าน มีคนไทยพื้นเมือง และชาวเขารวม 17,266 ครัวเรือน คิดเป็นประชากร 69,209 คน (กองพัฒนาเกษตรที่สูง, 2545) แต่เมื่อปลายปี พ.ศ.2544 ได้มีการก่อตั้งศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขึ้นอีก 1 แห่ง คือ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แพะ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีหมู่บ้านในเขตรับผิดชอบ 4 หมู่บ้าน เกษตรกร 120 ครัวเรือน ประชากร 458 คน (ฝ่ายพัฒนา มูลนิธิโครงการหลวง, 2547) ทำให้ในปัจจุบันมีศูนย์พัฒนาโครงการหลวงรวมเป็น 37 ศูนย์ เมื่อเปรียบเทียบกันแล้ว เชียงใหม่ถือเป็นจังหวัดที่มีประชากรรวมมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่งในภาค และเมื่อพิจารณาในส่วนของจังหวัดที่มีพื้นที่โครงการหลวงด้วยกันจะเห็นได้ว่า เชียงใหม่มีประชากรรวมทั้งสิ้น 1.6 ล้านคน จังหวัดเชียงรายมีประชากรรวม 1.2 ล้านคน จังหวัดลำพูนมีประชากรรวม 0.4 ล้านคน จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีประชากรรวม 0.2 ล้านคน และจังหวัดพะเยามีประชากรรวม 0.5 ล้านคน (ตารางที่ 3) แต่เมื่อพิจารณาทางด้านรายได้ของครัวเรือนในปี พ.ศ.2545 พบว่า รายได้ของครัวเรือนจังหวัดเชียงใหม่เท่ากับ 9,582 บาทต่อเดือน ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดที่มีพื้นที่โครงการหลวงด้วยกัน ต่ำกว่าจังหวัดลำพูนที่มีประชากรน้อยกว่าแต่มีรายได้ครัวเรือนถึง 11,328 บาทต่อเดือน แต่สูงกว่าจังหวัดเชียงรายที่มีรายได้ครัวเรือนเท่ากับ 8,369 บาทต่อเดือน และจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่มีรายได้ครัวเรือน 6,696 บาทต่อเดือน และใกล้เคียงกับจังหวัดพะเยาที่มีรายได้ครัวเรือน 9,520 บาทต่อเดือน (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 3 ประชากรภาคเหนือของประเทศไทย แยกตามรายจังหวัด ปี พ.ศ. 2546

จังหวัด	ประชากร		
	รวม	ชาย	หญิง
รวม	12,088,571	5,994,883	6,093,688
ลำปาง	797,216	395,414	401,802
อุตรดิตถ์	481,640	238,598	243,042
แพร่	482,232	236,880	245,352
น่าน	482,181	243,617	238,564
พะเยา	501,509	247,765	253,744
เชียงราย	1,214,913	605,123	609,790
แม่ฮ่องสอน	238,241	123,164	115,077
นครสวรรค์	1,126,739	554,317	572,422
อุทัยธานี	339,483	167,871	171,612
กำแพงเพชร	774,225	385,546	388,679
ตาก	498,714	252,781	245,933
สุโขทัย	621,693	303,754	317,939
พิษณุโลก	867,356	429,182	438,174
พิจิตร	597,882	293,755	304,127
เพชรบูรณ์	1,052,286	526,873	525,413
เชียงใหม่	1,603,220	790,107	813,113
ลำพูน	409,041	200,136	208,905

ที่มา: กรมการปกครอง (2546)

ตารางที่ 4 รายได้ของครัวเรือนภาคเหนือของประเทศไทย แยกตามรายจังหวัด ปี พ.ศ. 2539 2541
2543 และ 2545

จังหวัด	รายได้ (บาท / เดือน)			
	2539	2541	2543	2545
รวมเฉลี่ย	8,331	9,779	8,652	9,530
ลำปาง	8,208	14,177	9,735	9,759
ลำพูน	8,735	8,722	10,231	11,328
สุโขทัย	8,321	10,475	7,156	8,299
อุดรดิตถ์	8,181	10,044	7,270	8,581
อุทัยธานี	8,203	7,887	9,598	6,519
กำแพงเพชร	8,142	9,769	12,354	12,583
เชียงราย	7,955	8,924	7,930	8,369
เชียงใหม่	9,806	10,349	9,243	9,582
ตาก	7,604	9,423	9,674	7,763
นครสวรรค์	8,551	9,500	7,602	9,660
น่าน	6,913	7,387	7,334	8,130
พะเยา	6,129	7,491	5,928	9,520
พิจิตร	10,324	11,185	8,318	10,887
พิษณุโลก	7,586	12,068	8,965	10,637
เพชรบูรณ์	8,204	8,051	8,435	9,548
แพร่	8,261	8,522	9,366	10,048
แม่ฮ่องสอน	6,187	5,934	6,317	6,696

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2546)

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในส่วนของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวงในปี พ.ศ.2547 พบว่า เป็นเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ถึง 4,654 ครัวเรือน จากสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวงทั้งหมด 5,709 ครัวเรือน รองลงมาเป็นเกษตรกรในจังหวัดเชียงราย 816 ครัวเรือน จังหวัดลำพูน 119 ครัวเรือน จังหวัดแม่ฮ่องสอน 95 ครัวเรือน และจังหวัดพะเยามีเกษตรกรที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวงน้อยที่สุดเพียง 25 ครัวเรือน (ฝ่ายพัฒนา มูลนิธิโครงการหลวง, 2548) การศึกษาครั้งนี้จึงเลือกพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่เป็นกรณีศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ จากข้อมูลเกษตรกรที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรมาจากหลากหลายเผ่าพันธุ์ ซึ่งในแต่ละเผ่าพันธุ์จะมีประเพณี วัฒนธรรม และจุดมุ่งหมายในการทำการเกษตรที่แตกต่างกันออกไป สาเหตุนี้ส่งผลทำให้มีรายได้ที่แตกต่างกันออกไปด้วย ในการศึกษาจึงได้ใช้กลุ่มเผ่าพันธุ์เป็นเกณฑ์ โดยพิจารณาจากระดับรายได้เงินสภาคการเกษตร ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มเผ่าพันธุ์ออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก ซึ่งประกอบด้วย เผ่าพันธุ์ม้ง คนเมือง ไทยลื้อ อาข่า และจีนยูนาน และเผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ ประกอบด้วย เผ่าพันธุ์กะเหรี่ยง มูเซอ ปะหล่อง ลัวะ และคะฉิ่น

จากการที่มูลนิธิโครงการหลวงได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรเผ่าพันธุ์ต่างๆในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างรายได้และการกระจายรายได้ของผู้ที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาถึงสภาพทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคม ลักษณะโครงสร้างรายได้ การกระจายรายได้ และวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ จำแนกตามกลุ่มเผ่าพันธุ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการหาแนวทางในการกระจายรายได้ให้เท่าเทียมกัน รวมทั้งเพิ่มระดับรายได้ของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ อันจะส่งผลไปถึงระดับรายได้ของครัวเรือนในจังหวัดเชียงใหม่ให้เพิ่มมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงสภาพทั่วไปทางด้านเศรษฐกิจและสังคมจำแนกตามกลุ่มเป้าหมายของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาลักษณะและองค์ประกอบโครงสร้างรายได้จำแนกตามกลุ่มเป้าหมายของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่
4. เพื่อวิเคราะห์การกระจายรายได้จำแนกตามกลุ่มเป้าหมายของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษานี้จะทำให้ทราบถึงลักษณะทั่วไปของสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม องค์ประกอบของโครงสร้างรายได้ ลักษณะการกระจายรายได้ รวมถึงความสำคัญของปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการจัดการแก้ไขและพัฒนาทางด้านรายได้ของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ รวมทั้งยังสามารถนำไปใช้เพื่อเป็นประโยชน์แก่หน่วยงานต่างๆ อาทิเช่น สำนักพัฒนาเกษตรที่สูง ฝ่ายพัฒนาของมูลนิธิโครงการหลวง เป็นต้น

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ จะทำการศึกษาเฉพาะสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง ในพื้นที่โครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้ข้อมูลของโครงการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจของการผลิตไผ่บนที่สูง” เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ รายได้ของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวงในรอบปีการเพาะปลูก 2546/2547 โดยทำการศึกษาเพื่อวิเคราะห์ถึงโครงสร้างรายได้และปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง ซึ่งการศึกษาจะครอบคลุมในส่วนของโครงสร้างรายได้ ลักษณะการกระจายรายได้ รวมทั้งปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่

บทที่ 2

การตรวจเอกสารและโครงสร้างทฤษฎี

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการตรวจเอกสารได้แบ่งหัวข้อการศึกษาออกเป็น 3 หัวข้อใหญ่ ซึ่งในส่วนของแต่ละหัวข้อได้มีผู้ทำการศึกษาเกี่ยวกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาแล้ว โดยได้นำมาเสนอในบางส่วนที่เกี่ยวข้องดังนี้

การศึกษาในส่วนของรายได้และปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้

ศิริพร (2534) ได้ศึกษารายได้และปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ของเกษตรกรผู้ทำกินในเขตป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษา พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรที่ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนมีรายได้เงินสดเฉลี่ยครัวเรือนละ 41,260.30 บาท และมีรายจ่ายเงินสดเฉลี่ยครัวเรือนละ 29,074.67 บาท สำหรับครัวเรือนเกษตรกรที่ตั้งอยู่นอกเขตป่าสงวนมีรายได้เงินสดเฉลี่ยครัวเรือนละ 27,254.55 บาท และมีรายจ่ายเงินสดเฉลี่ยครัวเรือนละ 18,348.13 บาท และเมื่อพิจารณาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้จากการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรที่ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวน พบว่า การเปลี่ยนแปลงรายได้ของเกษตรกรขึ้นอยู่กับขนาดเนื้อที่ถือครองมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ค่าใช้จ่ายเงินสดทางการเกษตร ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน และการได้รับเอกสารสิทธิทำกินในที่ดิน ตามลำดับ สำหรับการเปลี่ยนแปลงรายได้การเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรที่ตั้งอยู่นอกเขตป่าสงวน ขึ้นอยู่กับค่าใช้จ่ายเงินสดทางการเกษตรมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน การได้รับเอกสารสิทธิทำกินในที่ดิน ร้อยละของกำลังแรงงาน และขนาดเนื้อที่ถือครอง ตามลำดับ

อังคณา (2538) ทำการศึกษาโครงสร้างรายได้และปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรระดับจังหวัดในประเทศไทย ช่วงระหว่างปีการเพาะปลูก 2529/30 และ 2533/34 โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตรกร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ใช้ค่าสัมประสิทธิ์จีนิ ค่าความแปรปรวนของรายได้ในรูปลอการิทึม และค่าดัชนีเชอร์รี่ร็อก ในการวัดการกระจายรายได้ ผลการศึกษาพบว่าในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ครัวเรือนเกษตรกรลดลง โครงสร้างหลักของรายได้ครัวเรือนเกษตรกรมาจากการผลิตพืชและการรับจ้าง โดยรายได้จากการเพาะปลูกพืชเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ และแหล่งรายได้ที่ช่วยลดความแตกต่างของรายได้ ได้แก่ รายได้จากการรับจ้างและค้าขาย เมื่อทำ

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความแตกต่างของรายได้ พบว่า ความแตกต่างกันทางทำเลที่ตั้ง ลักษณะการใช้ที่ดิน และโอกาสในการได้รับสินเชื่อเกษตร เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่อความแตกต่างของรายได้ครัวเรือนเกษตรกรทั้ง 2 ช่วงเวลา

ณัฐสุรางค์ (2542) ได้ทำการวิเคราะห์โครงสร้างรายได้ต่อวิถีการปฏิบัติในการปลูกป่าและศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ของชาวเขาในบริเวณพื้นที่ต้นน้ำ ภาคเหนือตอนบน ประเทศไทย ผลการศึกษา พบว่า วิถีปฏิบัติในการปลูกป่าส่งผลทำให้รายได้ในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตรแตกต่างกัน ก่อนมีนโยบายการปลูกป่า สัดส่วนของรายได้ในภาคการเกษตรของทั้ง 2 หมู่บ้านอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 90 และร้อยละ 98 หลังมีนโยบายการปลูกป่า รายได้ภาคการเกษตรจากการปลูกพืชชนิดเดียว คือ สนและการปลูกป่าโดยพืชหลายชนิด เช่น ลิ้นจี่ ท้อ บัวย เปลี่ยนแปลงไป การปลูกพืชชนิดเดียวส่งผลให้สัดส่วนของรายได้ภาคการเกษตรลดลงเหลือเพียงร้อยละ 27 และทำให้สัดส่วนของรายได้นอกภาคการเกษตรเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 73 ขณะที่การปลูกป่าโดยพืชหลายชนิด ส่งผลให้สัดส่วนของรายได้ภาคการเกษตรเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก คือ ลดลงเหลือร้อยละ 64 และสัดส่วนของรายได้นอกภาคการเกษตรเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 36 ทางด้านปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ของชาวเขาบริเวณพื้นที่ต้นน้ำ ได้แก่ ขนาดพื้นที่ถือครอง วิถีปฏิบัติในการปลูกป่า และสัดส่วนของรายได้นอกภาคการเกษตรต่อรายได้ทั้งหมด และพบว่า ชาวเขาส่วนใหญ่เห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่าต้นไม้เป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธาร ขณะเดียวกัน ชาวเขาส่วนใหญ่ต้องการให้รัฐบาลใช้วิถีปฏิบัติในการปลูกสร้างสวนป่าที่สามารถทำรายได้ให้กับครัวเรือนได้

สิริลักษณ์ (2542) ทำการวิเคราะห์โครงสร้างรายได้และสภาพเศรษฐกิจและสังคมของราษฎรในหมู่บ้านป่าไม้ : กรณีศึกษา โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าในพื้นที่ป่ารอยต่อ 5 จังหวัด (ภาคตะวันออก) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยศึกษา 30 ตัวอย่าง เปรียบเทียบกับราษฎรที่อยู่นอกหมู่บ้านป่าไม้จำนวน 30 ตัวอย่าง โดยผลการศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมของราษฎรในหมู่บ้านป่าไม้ของโครงการ พบว่า ราษฎรมีพื้นที่ถือครองเฉลี่ยครัวเรือนละ 24.46 ไร่ อาชีพหลัก คือ เกษตรกรรม อาชีพรอง คือ รับจ้างทั่วไปทั้งในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร ราษฎรส่วนใหญ่ประสบปัญหาโรคพืชและแมลงศัตรูพืชรบกวน ราคาผลผลิตตกต่ำ ขาดแคลนน้ำ ทำการเกษตรและขาดเงินทุน แต่ราษฎรส่วนใหญ่ยังเห็นว่าครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมเมื่อเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านป่าไม้ของโครงการ เมื่อเปรียบเทียบลักษณะโครงสร้างรายได้ พบว่า โครงสร้างรายได้ของราษฎรในเขตมีสภาพที่ดีกว่านอกเขตหมู่บ้านป่าไม้ของโครงการ คือ รายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตรของราษฎรในเขตและนอกเขตโครงการเฉลี่ยครัวเรือนละ 24,046.85 และ 16,359.01 บาท/ปี รายได้เงินสดสุทธิครัวเรือนเฉลี่ยครัวเรือนละ

43,558.19 และ 35,082.34 บาท/ปี และเงินสดออมติดลบเฉลี่ยครัวเรือนละ 1,976.78 และ 11,662.26 บาท/ปี จึงก่อให้เกิดหนี้สิน และพบว่า โครงสร้างรายได้ของราษฎรในเขตและนอกเขตโครงการไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.95 ทางด้านทัศนคติของราษฎรที่มีต่อโครงการจัดหมู่บ้านป่าไม้และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า พบว่า ราษฎรมีทัศนคติไปในทางที่ดี ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติที่มีต่อโครงการจัดหมู่บ้านป่าไม้ ได้แก่ อายุและระดับการศึกษา ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ได้แก่ เพศ อายุและระดับรายได้

การศึกษาในส่วนของการกระจายรายได้

กรองทิพย์ (2535) ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์การกระจายรายได้และองค์ประกอบของความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ของครัวเรือนเกษตรในจังหวัดนครราชสีมา ตลอดจนวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การกระจายรายได้ โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตรในจังหวัดนครราชสีมา ปีการเพาะปลูก 2533/34 ของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยแบ่งพื้นที่ศึกษาออกเป็น 2 ส่วน คือ กลุ่มอำเภอยางชุมน้อยและกลุ่มอำเภอที่ไม่ใช่ยางชุมน้อย ในการศึกษาได้ใช้เครื่องมือวัด 3 วิธี คือ ค่าดัชนีของเชอร์รีคอก ค่าความแปรปรวนของรายได้ในรูปลอการิทึม และค่าสัมประสิทธิ์จีไน โดยแบ่งปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การกระจายรายได้เป็น 3 กลุ่ม คือ ปัจจัยทางทำเลที่ตั้ง ปัจจัยขนาดการถือครองและลักษณะการใช้ที่ดิน ปัจจัยทางด้านสินเชื่อกิจการ ปัจจัยด้านอาชีพและการทำนอกรักษาเกษตร ผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนเกษตรในจังหวัดนครราชสีมา มีการกระจายรายได้ที่ไม่เท่าเทียมกันทั้งในกลุ่มอำเภอยางชุมน้อยและไม่ใช่ยางชุมน้อย และเมื่อวิเคราะห์ความไม่เท่าเทียมกันของรายได้จากแหล่งรายได้ต่างๆแล้ว พบว่า แหล่งรายได้ที่มีผลทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันของการกระจายรายได้มาจากการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ส่วนแหล่งรายได้ที่สามารถลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ นั้นมาจากการรับจ้างและเงินช่วยเหลือ ซึ่งเป็นแหล่งรายได้ที่มาจากนอกการเกษตร ส่วนปัจจัยการผลิตที่มีผลกระทบต่อ การกระจายรายได้ที่ไม่เท่าเทียมกัน คือ ความแตกต่างในการได้รับสินเชื่อจากสถาบันการเงิน ขนาดเนื้อที่ถือครองและสภาพทำเลที่ตั้งของไร่นา

วีณา (2539) ได้ทำการศึกษาการกระจายรายได้ของครัวเรือนในประเทศไทย ในช่วงปี พ.ศ.2529-2535 โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี พ.ศ.2529-2535 ดัชนีที่ใช้ในการวัดการกระจายรายได้ คือ ค่าสัมประสิทธิ์จีไน ค่าสัมประสิทธิ์แห่งความผันแปร และการเปรียบเทียบรายได้เฉลี่ยกับมัธยฐานของรายได้เฉลี่ยเพื่อวัดการกระจายรายได้ของครัวเรือน ผลการศึกษาพบว่าในปี 2535 การกระจายรายได้ของครัวเรือน

โดยรวมทั่วประเทศภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ มีการกระจายรายได้ที่เท่าเทียมกันน้อยลงจากปี 2529 ยกเว้นที่กรุงเทพฯและภาคกลางที่มีการกระจายรายได้ที่เท่าเทียมกันมากขึ้น

ซัชดากร (2541) ทำการวิเคราะห์การกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรที่ทำนาภายใต้สภาพแวดล้อมการผลิตที่ต่างกัน โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจครัวเรือนเกษตรในปี 2538/39 ในจังหวัดขอนแก่นและสุพรรณบุรี จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง 229 ครัวเรือน ผลการศึกษาพบว่าสภาพแวดล้อมการผลิตที่ต่างกันมีผลอย่างสำคัญต่อความแตกต่างในการยอมรับเทคโนโลยีการผลิต การใช้แรงงานและทุน และมีผลต่อโครงสร้างรายได้ของฟาร์ม และยังพบว่าในครัวเรือนเกษตรที่ทำนาโดยเฉพาะในสภาพแวดล้อมการผลิตที่ไม่เอื้ออำนวยนั้น รายได้จากการทำนามีสัดส่วนที่ต่ำและเกษตรกรจะพึ่งพารายได้จากการประกอบกิจกรรมการผลิตการเกษตรอื่นๆหรือกิจกรรมนอกภาคการเกษตร ทั้งนี้พบว่าในระหว่างครัวเรือนเกษตรที่ทำนาตามสภาพแวดล้อมการผลิตต่างๆจะมีความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ค่อนข้างสูง แต่จากการวิเคราะห์พบว่า แหล่งรายได้ที่ทำให้เกิดความแตกต่างกันมาก ได้แก่ รายได้จากกิจกรรมการผลิตนอกการเกษตร จากการประกอบกิจกรรมการผลิตนอกฟาร์มและรวมถึงรายได้จากบุคคลในครัวเรือนส่งกลับมาให้

สุรเดช (2541) ทำการวิเคราะห์การกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตร โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตร ปีการเพาะปลูก 2538/39 ผลการศึกษาพบว่า โครงสร้างรายได้ของครัวเรือนเกษตรประกอบด้วย รายได้จากกิจกรรมการผลิตภายในฟาร์มร้อยละ 33.41 รายได้จากฟาร์มที่ไม่เป็นเงินสดร้อยละ 29.83 รายได้จากกิจกรรมนอกฟาร์มร้อยละ 3.14 รายได้จากกิจกรรมนอกการเกษตรร้อยละ 31.68 และรายได้จากเงินที่ลูกหลานส่งมาให้ร้อยละ 1.94 เมื่อวิเคราะห์องค์ประกอบทางประชากร โดยแบ่งกลุ่มครัวเรือนเกษตรตามปัจจัยต่างๆที่มีผลต่อความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ พบว่า ชนิดของกิจกรรมการผลิตพืชและสัตว์ในฟาร์มเป็นปัจจัยที่มีผลเป็นอย่างมากต่อความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ทั้งหมดของครัวเรือนเกษตร และเมื่อวิเคราะห์องค์ประกอบทางรายได้ พบว่า โดยรวมแล้วรายได้ที่เกิดจากการผลิตภายในฟาร์มและรายได้จากกิจกรรมนอกการเกษตรเป็นแหล่งรายได้ที่ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ทั้งหมดของครัวเรือนเกษตร

อินทนน (2541) ทำการศึกษาการกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดนครราชสีมา โดยใช้ข้อมูลจากผลการพัฒนาชนบทตามโครงการของสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท จังหวัดนครราชสีมา เปรียบเทียบกับผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์จิ้นและเส้นโค้งลอเรนซ์ของครัวเรือนเกษตรกรจังหวัดนครราชสีมาว่ามีความสอดคล้องกันเพียงใด ผลการศึกษา พบว่า ผลการพัฒนาชนบทตามโครงการสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทจังหวัดนครราชสีมา มีส่วนช่วยให้

ครัวเรือนเกษตรชนบทจังหวัดนครราชสีมามีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนเพิ่มขึ้น มีคุณภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจากการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ การรับจ้างทำงานตลอดจนการติดต่อเดินทางที่สะดวกยิ่งขึ้น แต่ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์จีพีและเส้นโค้งลอเรนซ์ของครัวเรือนในเกษตรชนบทจังหวัดนครราชสีมาไม่สามารถชี้ให้เห็นได้ว่าครัวเรือนในเกษตรชนบทจังหวัดนครราชสีมามีการกระจายรายได้เท่าเทียมกันมากขึ้น เนื่องจากค่าสัมประสิทธิ์จีพีที่วิเคราะห์ได้มีค่าสูง ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้สามารถสรุปได้ว่าการกระจายรายได้ครัวเรือนเกษตรชนบทจังหวัดนครราชสีมาไม่ได้เป็นผลโดยตรงจากการพัฒนาชนบทโดยสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทจังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากมีปัจจัยอื่นอีกมากที่มีผลกระทบต่อกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรชนบทจังหวัดนครราชสีมา เช่น นโยบายของรัฐบาล งบประมาณ หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชนบท ซึ่งมีผลทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในการกระจายรายได้ของครัวเรือนในเกษตรชนบทจังหวัดนครราชสีมา

ธัญ (2544) ทำการวิเคราะห์การกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ.2539 และ พ.ศ.2541 โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากรายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ผลการศึกษา พบว่า ครัวเรือนเกษตรมีรายได้ส่วนใหญ่มาจากรายได้สุทธิการเกษตรในฟาร์มและรายได้ที่เป็นสิ่งของ โดยครัวเรือนภาคกลางมีรายได้ทั้งหมดสูงสุด รองลงมา คือ ภาคใต้ ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากการวิเคราะห์การกระจายรายได้ พบว่า แนวโน้มความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ครัวเรือนเกษตรทั้งประเทศลดลง โดยครัวเรือนเกษตรในภาคกลางมีการกระจายรายได้ไม่เท่าเทียมกันมากที่สุด รองลงมา คือ ภาคใต้ ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปัจจัยสำคัญที่อธิบายความไม่เท่าเทียมกันของการกระจายรายได้ทั้ง 2 ช่วงเวลา คือ กิจกรรมการผลิต ขนาดการถือครองที่ดิน ทำเลที่ตั้ง จำนวนแรงงาน และระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน รายได้สุทธิจากการเกษตรในฟาร์มมีบทบาททำให้การกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรมีความไม่เท่าเทียมกันเพิ่มขึ้น ส่วนรายได้ที่เป็นสิ่งของมีส่วนช่วยในการกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรให้มีความไม่เท่าเทียมกันลดลง

สุพัตรา (2544) ทำการศึกษาเปรียบเทียบการกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรไทยในระหว่างปีเพาะปลูก 2538/39 และ 2541/42 โดยใช้ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตรปีการเพาะปลูก 2538/39 และ 2541/42 ผลการศึกษา พบว่า องค์กรประกอบรายได้ครัวเรือนเกษตรมีสัดส่วนรายได้จากฟาร์มลดลงจากร้อยละ 62.94 ในปี 2538/39 เป็นร้อยละ 54.65 ในปี 2541/42 ขณะที่รายได้แหล่งอื่นมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น ในการวัดการกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตร พบว่า มีความเท่าเทียมกันเพิ่มขึ้น โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความเท่าเทียมกันของรายได้มากที่สุด ขณะที่ภาคตะวันออกมีความเท่าเทียมกันของรายได้น้อยที่สุด ในด้านองค์กรประกอบประชากร

พบว่า ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ ได้แก่ ภาค ขนาดฟาร์ม กิจกรรมการผลิตในฟาร์ม ส่วนองค์ประกอบทางรายได้ พบว่า รายได้ที่ได้จากฟาร์มมีค่าสัมประสิทธิ์นี้เทียมสูงสุดทั้ง 2 ช่วงเวลา แต่รายได้ที่ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันของรายได้มากที่สุด คือ รายได้นอกฟาร์ม

อัญญารัตน์ (2544) ทำการวิเคราะห์การกระจายรายได้และองค์ประกอบของรายได้ของครัวเรือนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้ข้อมูลจากรายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี พ.ศ.2537 2539 และ 2541 ผลการศึกษา พบว่า แหล่งที่มาของรายได้หรือองค์ประกอบของรายได้ส่วนใหญ่มาจาก 3 แหล่ง คือ ค่าแรงและเงินเดือน กำไรสุทธิจากการทำธุรกิจส่วนตัว และรายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน ผลการวัดการกระจายรายได้โดยค่าสัมประสิทธิ์นี้ พบว่า ครัวเรือนภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการกระจายรายได้ที่ไม่เท่าเทียมกันมากขึ้น องค์ประกอบด้านประชากร พบว่า ปัจจัยทางด้านที่ตั้งมีผลต่อความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ของครัวเรือนภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุด ส่วนครัวเรือนนอกเขตเทศบาลและสุขาภิบาลเป็นกลุ่มที่มีความไม่เท่าเทียมกันของรายได้มากที่สุด องค์ประกอบทางด้านรายได้ พบว่า รายได้จากค่าแรงและเงินเดือนและรายได้จากกำไรสุทธิจากธุรกิจส่วนตัวเป็นแหล่งรายได้หลักที่ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ของครัวเรือน

การศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับมูลนิธิโครงการหลวง

นรินทร์ชัยและกมล (2543) ได้ทำการสำรวจภาวะทางเศรษฐกิจสังคมของพื้นที่ทำงานของโครงการหลวง โดยสำรวจเกษตรกรในศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 36 ศูนย์ เพื่อดูรายได้ ฐานะความเป็นอยู่ การกระจายรายได้ ตัวชี้วัดความยากจน และดัชนีความพึงพอใจของเกษตรกรต่อเจ้าหน้าที่ พบว่า ในปี พ.ศ.2543 เกษตรกรในศูนย์พัฒนาโครงการหลวง มีรายได้ 59,185 บาท/ครัวเรือน/ปี ร้อยละ 45 เป็นรายได้จากการเกษตร ร้อยละ 35 เป็นรายได้จากนอกการเกษตร และร้อยละ 20 เป็นรายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน เกษตรกรที่มีฐานะยากจน ปานกลาง และดี มีรายได้ 30,388 54,115 และ 105,945 บาท/ครัวเรือน/ปี ตามลำดับ ส่วนเส้นความยากจนมีค่าเท่ากับ 55,623 บาท/ครอบครัว หรือ 10,095 บาท/คน

เบญจพรรณ เมธิ และธันยา (2544) ได้ทำการศึกษาตัวชี้วัดความยั่งยืนของระบบเกษตรและทรัพยากรธรรมชาติบนที่สูง : มุมมองทางเศรษฐกิจสังคม โดยทำการศึกษาข้อมูลของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงและสถานีเกษตรหลวง 4 แห่ง คือ หนองหอย แม่แฮ พระบาทห้วยต้ม และอ่างาง ซึ่งได้แบ่งตัวชี้วัดระบบการผลิตเป็น 5 หมวด คือ 1)ผลิตภาพ 2)ความหลากหลาย 3)ความยั่งยืน 4)การกระจายรายได้ 5)ความมั่นคงทางสังคม พบว่า ศูนย์แม่แฮและหนองหอย มีตัวชี้วัดด้านผลิต

ภาพ ความหลากหลายของระบบการผลิต การกระจายรายได้ รวมทั้งด้านความยั่งยืนของระบบการผลิตที่ดีสุด ส่วนศูนย์ฯพระบาทห้วยต้มซึ่งกิจกรรมการทำงานของโครงการหลวงยังมีไม่มากนัก มีตัวชี้วัดระบบการผลิตทุกด้านดีกว่าศูนย์ฯอื่น ส่วนสถานีอ่างขาง พบว่า มีความมั่นคงทางสังคมดีกว่าศูนย์ฯอื่น แต่เรื่องการกระจายรายได้ มีครัวเรือนเกษตรกรยากจนในสัดส่วนที่สูง

คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2547) ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อสร้างต้นแบบการพัฒนาการเกษตรที่สูงอย่างยั่งยืน โดยการศึกษาครั้งนี้จะครอบคลุมศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 3 ศูนย์ คือ ศูนย์ฯห้วยลึก ศูนย์ฯป่าเมี่ยง ศูนย์ฯหนองหอย และชุมชนในพื้นที่นอกเขตการพัฒนาโครงการหลวง 3 ชุมชน ข้อมูลที่ใช้จะเป็นทั้งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ ซึ่งแบ่งการวิเคราะห์ คือ การวิเคราะห์ผลการพัฒนาต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและข้อจำกัดในการพัฒนาการเกษตรในพื้นที่สูง และการพัฒนาต้นแบบการพัฒนาเกษตรที่สูง ผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรในหมู่บ้านภายใต้การส่งเสริมของโครงการหลวงมีรายได้สูงกว่าเกษตรกรนอกการส่งเสริมแต่การกระจายรายได้มีความเหลื่อมล้ำมากกว่า การเป็นสมาชิกโครงการหลวงยังส่งผลต่อความมั่นคงทางสังคม เช่น การเข้าถึงแหล่งเงินทุน แต่ปัญหาสิ่งแวดล้อมพบมากในหมู่บ้านภายใต้การส่งเสริม ด้านปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ได้แก่ การปลูกพืชที่ได้รับการส่งเสริมจากโครงการหลวงเป็นรายได้หลัก แหล่งที่มาของสินเชื่อที่เป็นสถาบัน และระยะเวลาที่ครัวเรือนเกษตรกรเป็นสมาชิกโครงการหลวง มีผลในเชิงบวกต่อรายได้สุทธิของครัวเรือนเกษตรกร ในส่วนของความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ เน้นการมีรายได้ที่เพียงพอและมีการกระจายรายได้ที่เท่าเทียมกัน ความยั่งยืนทางด้านสังคม เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาองค์กรในชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม เน้นการสร้างจิตสำนึกในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทางด้านการสนับสนุนของรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนเป็นแรงจูงใจที่ทำให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนระบบการผลิตสู่การเกษตรอย่างยั่งยืน

ผลการตรวจเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้ง 3 ส่วน สรุปได้ว่า

จากการศึกษาในส่วนของรายได้และปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ของเกษตรกรเป็น การศึกษาทั้งในส่วนระดับประเทศและระดับจังหวัด โดยในการศึกษาที่ผ่านมาจะเน้นที่เกษตรกรระดับจังหวัด ซึ่งพบว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ของเกษตรกร ได้แก่ ขนาดเนื้อที่ถือครอง ค่าใช้จ่ายเงินสดทางการเกษตร ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน การได้รับเอกสารสิทธิทำกิน ในที่ดิน ร้อยละของกำลังแรงงาน และสัดส่วนของรายได้นอกภาคการเกษตรต่อรายได้ทั้งหมด ส่วน การศึกษาในส่วนของการกระจายรายได้และวิเคราะห์องค์ประกอบของความไม่เท่าเทียมกันในการ

กระจายรายได้ มีการศึกษาทั้งในระดับจังหวัดและในระดับประเทศเช่นเดียวกัน แต่จะเน้นศึกษาในระดับประเทศ ซึ่งพบว่า แนวโน้มการกระจายรายได้มีความเท่าเทียมกันมากขึ้น และในส่วนของ การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับมูลนิธิโครงการหลวง พบว่า การกระจายรายได้ยังมีความเหลื่อมล้ำกันอยู่มาก

การศึกษาในครั้งนี้จึงได้ทำการศึกษาทั้งในส่วน โครงสร้างรายได้ การกระจายรายได้ รวมทั้งปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ของเกษตรกร โดยเลือกศึกษาเกษตรกรของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง ในจังหวัดเชียงใหม่

ทฤษฎีและแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

แนวคิดเกี่ยวกับการกระจายรายได้

การกระจายรายได้ (Income distribution) คือ การพิจารณาลักษณะการกระจายตัวของประชากรในระดับชั้นต่างๆของรายได้หรือการพิจารณาความแปรปรวนของรายได้ของบุคคลหรือครัวเรือนต่างๆในสังคม ถ้าการกระจายรายได้มีลักษณะที่มีความเท่าเทียมกันสูง หมายความว่าความแตกต่างของรายได้บุคคลหรือครัวเรือนในสังคมมีน้อย ในทางกลับกัน ถ้าการกระจายรายได้มีลักษณะที่ไม่เท่าเทียมกัน หมายความว่า ความแตกต่างของรายได้ของบุคคลหรือครัวเรือนในสังคมมีมาก โครงสร้างของระบบการกระจายรายได้สามารถแบ่งองค์ประกอบที่สำคัญได้เป็น 3 ส่วน (เกริกเกียรติ, 2525) คือ

1. การเป็นเจ้าของและควบคุมการใช้ปัจจัยการผลิต ซึ่งได้แก่ ที่ดิน แรงงาน เงิน ปัจจัยการผลิตทั้ง 3 เป็นสิ่งสำคัญที่ก่อให้เกิดการผลิตและกำหนดรายได้เบื้องต้น
2. อำนาจการต่อรองและผูกขาดในการกำหนดผลตอบแทนแก่ปัจจัยการผลิตหรือการทำงานของแต่ละคนเป็นอีกตัวหนึ่งในการกำหนดรายได้เบื้องต้น
3. ระบบภาษีและการใช้จ่ายของรัฐบาลจะเป็นตัวปรับระดับของรายได้ที่แต่ละบุคคลจะได้รับ ซึ่งแสดงถึงรายได้หรือผลประโยชน์ของคน

เนื่องจากโครงสร้างระบบการกระจายรายได้ของสังคมเป็นโครงสร้างที่บอกถึงระดับรายได้ของประชากรแต่ละคนหรือครัวเรือนแต่ละครัวเรือนว่าจะมีรายได้มากหรือน้อยเพียงใดจากการทำงานและการถือครองปัจจัยการผลิตของตน ดังนั้น โครงสร้างการกระจายรายได้ของสังคมจึง

มีส่วนในการกำหนดรูปแบบและทิศทางการใช้จ่ายและการออมทรัพย์ของประชาชน ซึ่งในขณะเดียวกันโครงสร้างการใช้จ่ายก็จะเป็นตัวที่มีส่วนในการกำหนดโครงสร้างการผลิตสินค้าและบริการของสังคมด้วย (เดชรัต, 2534)

ลักษณะการเป็นเจ้าของและการควบคุมการใช้จ่ายการผลิตก็มีส่วนในการกำหนดรูปแบบโครงสร้างการผลิตและโครงสร้างการผลิตก็มีส่วนในการกำหนดโครงสร้างการใช้จ่ายเช่นกัน จากโครงสร้างการผลิตและโครงสร้างการใช้จ่ายของประเทศจะกำหนดขนาดและรูปแบบการค้ากับต่างประเทศ ในขณะที่เดียวกันการค้ากับต่างประเทศก็มีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการใช้จ่าย โครงสร้างการผลิต และระบบการกระจายรายได้ของประเทศด้วย (เกริกเกียรติ, 2525)

การกระจายรายได้มีเกณฑ์ในการแบ่งและวิธีการที่ใช้วัดหลายวิธี แต่ละวิธีมีแนวความคิดทางทฤษฎีและวิธีการแตกต่างกันไป แยกพิจารณาได้ดังนี้

เกณฑ์ในการแบ่งการกระจายรายได้ สามารถพิจารณาได้ 2 ประเภท (เมธีและปราณี, 2528) ได้แก่

1. การกระจายรายได้แบ่งตามปัจจัยการผลิตหรือหน้าที่ในการผลิต (Functional or factor share distribution income) หมายถึง การที่รายได้ถูกแบ่งปันระหว่างเจ้าของปัจจัยการผลิตชนิดต่างๆ ในรูปของค่าจ้าง เงินเดือนของแรงงาน ค่าเช่าของเจ้าของที่ดิน กำไรของนายทุนและผู้ประกอบการ และรายได้ในรูปดอกเบี้ยของผู้ให้กู้ต่างๆ ปัจจุบันการศึกษาเกี่ยวกับผลของนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ที่เท่าเทียมกัน ในประเทศกำลังพัฒนามีข้อโต้แย้งว่า การนำเสนอรูปแบบนี้ไม่ตรงกับความเป็นจริงเพราะประชากรส่วนใหญ่ในประเทศเป็นเกษตรกร นอกจากนี้ การกระจายรายได้ที่แบ่งตามปัจจัยการผลิตมีข้อบกพร่อง คือ บางคนอาจได้รับรายได้จากหลายทางทั้งในรูปค่าจ้าง ค่าเช่า ดอกเบี้ย และกำไรพร้อมกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ไม่สามารถอธิบายและแสดงได้โดยการกระจายรายได้ในรูปแบบนี้

2. การกระจายรายได้ตามชั้นของรายได้หรือตามขนาดของรายได้ (Personal or size distribution income) หมายถึง การกระจายความถี่ทางสถิติของจำนวนผู้มีรายได้ในกลุ่มรายได้ต่างๆ เรียงตามขนาดของรายได้ การนำเสนอในรูปแบบนี้แสดงถึงรายได้รวมทั้งหมดของแต่ละบุคคลได้รับไม่ว่ารายได้นั้นจะมีแหล่งที่มาจากแหล่งใด สิ่งสำคัญในการนำเสนอรูปแบบนี้ คือ เพื่อให้ทราบว่าแต่ละกลุ่มบุคคลมีรายได้มากหรือน้อยแตกต่างกันอย่างไร เป็นการแสดงถึงความเหลื่อมล้ำของ

ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของประชากร เมื่อวิเคราะห์ต่อไปถึงต้นเหตุของความเหลื่อมล้ำจะมองเห็นกลไกการทำงานของตัวประกอบทางเศรษฐกิจและสังคมอีกหลายประการ

สาเหตุของความไม่เสมอภาคของการกระจายรายได้

ความไม่เสมอภาคของการกระจายรายได้ขึ้นกับปัจจัยทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมทางการผลิต สามารถจำแนกได้ดังนี้ (นฤมล, 2530)

1. สาเหตุทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การกระจายของกรรมสิทธิ์ในทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียมกัน อันเกิดจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจและการเมืองของประเทศ ความเจริญเติบโตของภาคเศรษฐกิจต่างๆที่เป็นไปอย่างไม่สมบูรณ์ นโยบายการบริหารของรัฐบาล การขยายตัวและการกระจายตัวของประชากร การแข่งขันของตลาดที่ไม่สมบูรณ์ การให้สินเชื่อและให้บริการขั้นพื้นฐานทางเศรษฐกิจของรัฐ การรวมกลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

2. สาเหตุทางด้านสังคม ได้แก่ ขนาดของหมู่บ้านหรือตำบลที่อยู่อาศัย ฐานะทางครอบครัว และวงศ์ตระกูล เชื้อชาติ สีผิว และชนชั้น เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ขนาดของครัวเรือน

สาเหตุของการกระจายรายได้ที่ได้กล่าวมาแล้วเป็นการมองภาพรวมของประเทศ เมื่อมองถึงปัญหาการกระจายรายได้ที่เกิดขึ้นในภาคเกษตรของประเทศ สรุปสาเหตุการกระจายรายได้ของภาคเกษตรได้ดังนี้ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2538)

1. ปัญหาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่เหมาะสม เกษตรกรยากจนยังมีการใช้ที่ดินไม่เหมาะสมกับสภาพของที่ดิน ปศุสัตว์ไม่ถูกต้องทำให้เกิดความเสียหายและทำให้เกษตรกรประสบปัญหารายได้ต่ำ

2. ปัญหาประสิทธิภาพการผลิตต่ำ พื้นที่ยากจนส่วนใหญ่ประสบปัญหาผลผลิตต่อไร่ต่ำ เช่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีปัญหาดินเค็มและไม่อุ้มน้ำ ภาคเหนือประสบปัญหาดินจืด ภาคใต้ประสบปัญหาดินเปรี้ยว ดินพรุ

3. ปัญหาด้านราคาและการตลาด เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นผู้ผลิตขนาดเล็ก ปริมาณผลผลิตน้อย การตลาดในพื้นที่ผ่านพ่อค้าคนกลางในท้องถิ่นจึงเกิดปัญหาผลผลิตที่ขายได้มีราคาต่ำ

4. ปัญหาประชากรด้านการเกษตรมีจำนวนเพิ่มขึ้น ซึ่งการเพิ่มขึ้นของประชากรและครัวเรือนภาคเกษตร ทำให้สัดส่วนเนื้อที่ถือครองเพื่อการเกษตรต่อครัวเรือนมีขนาดเล็กลงซึ่งส่งผลกระทบต่อรายได้

5. ปัญหาการกระจายสินเชื่อเพื่อการเกษตรยังมีไม่เพียงพอ ทำให้เกษตรกรที่ยากจนส่วนใหญ่ประสบปัญหาไม่ได้รับสินเชื่อทางการเกษตร เนื่องจากประสิทธิภาพการผลิตต่ำและไม่แน่นอน ต้องพึ่งพาเงินนอกระบบที่มีอัตราดอกเบี้ยสูง

6. ปัญหาการขาดการรวมกลุ่มของเกษตรกร เกษตรกรที่ยากจนส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรขนาดเล็กขาดการรวมกลุ่ม ทำให้ขาดอำนาจการต่อรองจากระบบตลาดที่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง ทำให้ขายผลผลิตได้ในราคาที่ต่ำ

7. ปัญหาขาดประสบการณ์ในการใช้เทคโนโลยี แรงงานเกษตรในพื้นที่ที่ยากจนส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อย จิตความสามารถในการใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรเพื่อปรับโครงสร้างการผลิตและเพิ่มผลผลิตต่อไร่จึงทำได้ช้า

8. ปัญหาการบริหารงานและประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่ การบริหารงานในภูมิภาคขาดประสิทธิภาพ เจ้าหน้าที่ขาดแรงจูงใจและการประสานงานกับฝ่ายวิจัย ส่งผลให้การนำเทคโนโลยีที่ใหม่เข้าไปไม่ถึงพื้นที่ที่ยากจน

วิธีวัดการกระจายรายได้

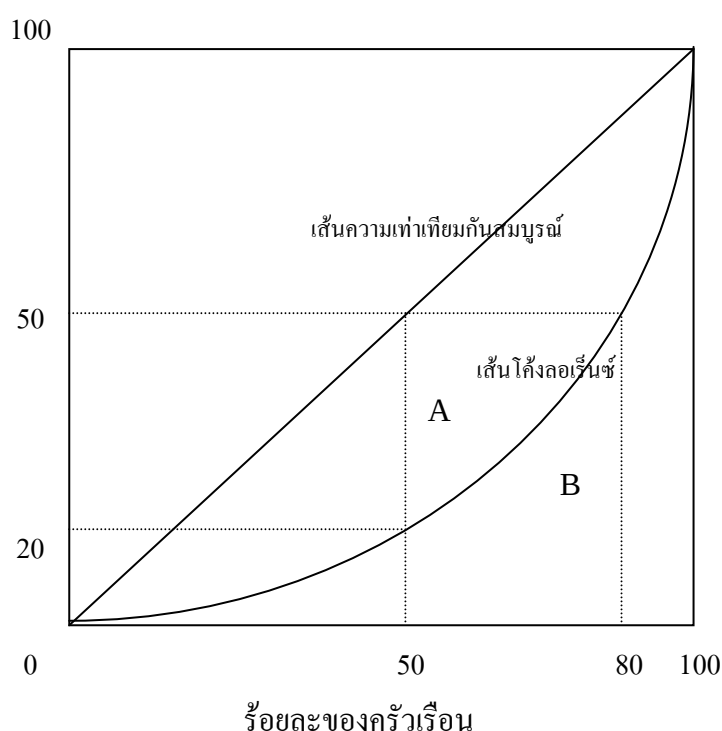
ในการศึกษาการวัดการกระจายรายได้จะมี 3 วิธีการ คือ

1. การวัดโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์จีนิ (Gini coefficient)
2. การวัดค่าความแปรปรวนของรายได้ในรูปลอการิทึม (Variance of logarithm income)
3. ค่าดัชนีของเชอร์ร็อก (Shorrocks' index)

การวัดการกระจายรายได้โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์จีนิ (Gini coefficient)

การวัดโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์จีนิ (Gini coefficient) เป็นวิธีที่นิยมใช้กันทั่วไป เนื่องจากมีแนวคิดทางทฤษฎีรองรับที่ชัดเจนและสามารถเข้าใจได้โดยง่าย โดยการใช้เส้นโค้งลอเรนซ์ในการอธิบาย การวัดการกระจายรายได้โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์จีนิจะเริ่มจากการเรียงลำดับครัวเรือนตามรายได้ที่ได้รับจากน้อยไปมาก แล้วทำการแบ่งกลุ่มตามลำดับที่ของครัวเรือน อาจทำการแบ่งเป็น 100 กลุ่ม คือ แบ่งตามเปอร์เซ็นต์ไทล์ จากนั้นนำมาหาค่าร้อยละของความถี่สะสมทั้งทางด้านจำนวนครัวเรือนและรายได้ เมื่อได้ค่าร้อยละของความถี่สะสมของทั้งจำนวนครัวเรือนและรายได้ก็นำมาแสดงเป็นรูปกราฟ ดังภาพที่ 1 เรียกเส้นนี้ว่า เส้นโค้งลอเรนซ์ (เดชรัต, 2534) ซึ่งแสดงถึงการกระจายรายได้ของประชากรที่ศึกษา ถ้าเส้นโค้งลอเรนซ์อยู่ห่างจากเส้นความเท่าเทียมกันสมบูรณ์มากแสดงถึงความไม่เสมอภาคของการกระจายรายได้อยู่ในระดับสูง แต่ถ้าเส้นโค้งลอเรนซ์อยู่ใกล้เส้นความเท่าเทียมกันสมบูรณ์แสดงถึงความเสมอภาคของการกระจายรายได้ที่อยู่ในระดับสูง และเส้นโค้งลอเรนซ์ที่ได้จะนำไปใช้ในการหาค่าสัมประสิทธิ์จีนิ ซึ่งแสดงถึงระดับของการกระจายรายได้ของประชากรที่ศึกษา

ร้อยละของรายได้

ภาพที่ 1 การวัดการกระจายรายได้ด้วยวิธีเส้นโค้งลอเรนซ์

ที่มา: Chotikapanich (1994)

จากภาพที่ 1 จะเห็นได้ว่ามีเส้นตรงที่ลากเชื่อมระหว่างจุดที่มีร้อยละความถี่สะสมของจำนวนครัวเรือนและรายได้เป็น 0 (หรือจุดกำเนิด) กับจุดที่มีร้อยละความถี่สะสมของจำนวนครัวเรือนและของรายได้เป็น 100 (หรือเส้นตรง 45 องศา) เส้นตรงดังกล่าวเรียกว่า เส้นความเท่าเทียมกันสมบูรณ์ (Egalitarian line) บนเส้นดังกล่าว ร้อยละจำนวนครัวเรือนกับร้อยละรายได้จะมีค่าเท่ากัน หมายความว่า ครัวเรือนร้อยละ 50 ของครัวเรือนทั้งหมดมีรายได้ร้อยละ 50 ของรายได้ทั้งหมด ในขณะที่การกระจายรายได้จริงจะเป็นเส้นโค้งที่ห่างออกมาจากเส้นความเท่าเทียมกันสมบูรณ์ หมายความว่า ครัวเรือนร้อยละ 50 แรกจะมีส่วนแบ่งของรายได้เพียงร้อยละ 20 ในขณะที่ครัวเรือนร้อยละ 50 หลังจะมีส่วนแบ่งร้อยละ 80 ของรายได้ทั้งหมด ดังนั้น หากเส้นโค้งลอเรนซ์ห่างออกจากเส้นความเท่าเทียมกันสมบูรณ์มากขึ้น ความไม่เป็นธรรมในการกระจายรายได้จะยิ่งเพิ่มมากขึ้น

จากแนวคิดดังกล่าว จึงนำมาสู่การวัดค่าสัมประสิทธิ์นี้ในการวัดการกระจายรายได้ โดยกำหนดให้พื้นที่ระหว่างเส้นความเท่าเทียมกันสมบูรณ์กับเส้นโค้งลอเรนซ์เป็น A และพื้นที่ใต้เส้นโค้งลอเรนซ์เป็น B ค่าสัมประสิทธิ์นี้จะเท่ากับ $A/(A+B)$ ดังนั้น ถ้าพื้นที่ระหว่างเส้นความเท่าเทียมกันสมบูรณ์กับเส้นโค้งลอเรนซ์มีมาก ค่าสัมประสิทธิ์นี้จะมากด้วยเช่นกัน ซึ่งแสดงว่า มีการกระจายรายได้ที่มีความไม่เป็นธรรมมาก ในทางกลับกัน ค่าสัมประสิทธิ์นี้มีค่าน้อย การกระจายรายได้จะมีความเท่าเทียมกันสูง

ในทางปฏิบัติ เราสามารถหาค่าสัมประสิทธิ์นี้ได้โดยตรงจากสมการ (Fei, Renis and Kuo, 1979)

$$G_y = (2/n) U_y - (n+1)/n$$

โดยที่ G_y = ค่าสัมประสิทธิ์นี้

$$U_y = 1(y_1) + 2(y_2) + \dots + n(y_n)$$

กำหนดให้

$$y = (Y_1/S_y, Y_2/S_y, Y_3/S_y, \dots, Y_n/S_y)$$

โดยที่ U_y = ค่าถ่วงน้ำหนักเฉลี่ยของลำดับสัดส่วนรายได้ครัวเรือน
 y_n = สัดส่วนรายได้ของแต่ละครัวเรือนต่อรายได้ของครัวเรือนทั้งหมด
 Y_n = รายได้ของแต่ละครัวเรือน
 S_y = รายได้ของครัวเรือนทั้งหมด
 n = จำนวนครัวเรือนทั้งหมด

และ $Y_1 \leq Y_2 \leq \dots \leq Y_n$

ค่าสัมประสิทธิ์จีนี้มีค่าตั้งแต่ 0-1 ถ้าสัมประสิทธิ์จีนี้มีค่าเท่ากับ 0 หมายถึง สภาพการกระจายรายได้มีความเท่าเทียมกันสมบูรณ์ ถ้าค่าสัมประสิทธิ์จีมีเท่ากับ 1 หมายถึง สภาพการกระจายรายได้มีความไม่เท่าเทียมกันสมบูรณ์ ยิ่งสัมประสิทธิ์จีมีค่าต่ำมากเพียงใดย่อมหมายถึง สภาพการกระจายรายได้มีความเท่าเทียมกันมากยิ่งขึ้น ในทางตรงกันข้าม หากค่าสัมประสิทธิ์จีมีค่ามากขึ้น แสดงว่า สภาพการกระจายรายได้มีความเท่าเทียมกันลดลง

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบค่าสัมประสิทธิ์จีนี้ของกลุ่มครัวเรือนเดียวกันในช่วงเวลาต่างกัน หากมีค่าสัมประสิทธิ์จีนี้ลดลง แสดงว่า กลุ่มครัวเรือนนั้นมีการกระจายรายได้เท่าเทียมกันมากขึ้น ในทางกลับกัน หากมีค่าสัมประสิทธิ์จีนี้มากขึ้น แสดงว่า กลุ่มครัวเรือนที่ศึกษามีการกระจายรายได้ที่เท่าเทียมกันลดลงหรือมีความไม่เท่าเทียมกันมากขึ้น นอกจากนี้การเปรียบเทียบรายได้ระหว่างกลุ่มครัวเรือนในช่วงเวลาเดียวกัน หากกลุ่มครัวเรือนใดมีค่าสัมประสิทธิ์จีนี้น้อยที่สุด หมายถึง กลุ่มครัวเรือนนั้นมีการกระจายรายได้ที่เท่าเทียมกันมากที่สุด หากกลุ่มครัวเรือนใดมีค่าสัมประสิทธิ์จีนี้มากที่สุด หมายถึง กลุ่มครัวเรือนนั้นมีการกระจายรายได้ที่มีความไม่เท่าเทียมกันมากที่สุด

อย่างไรก็ตาม ในการวัดการกระจายรายได้ด้วยค่าสัมประสิทธิ์จีนี้ยังมีข้อบกพร่องอยู่ คือ ค่าสัมประสิทธิ์จีนี้เป็นตัวเลขตัวเดียว ย่อมไม่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการกระจายรายได้อย่างเพียงพอ เพราะไม่สามารถทราบได้ว่าจะเกิดขึ้นกับกลุ่มชนชั้นที่มีระดับต่างกัน นอกจากนั้นในบางกรณีอาจจะบอกอะไรได้ไม่แน่นอน เช่น กรณีที่เส้นลอเรนซ์ตัดกัน

การวัดการกระจายรายได้จากค่าความแปรปรวนของรายได้ในรูปลอการิทึม (Variance of logarithm income)

การหาค่าความแปรปรวนของรายได้ในรูปลอการิทึม (Variance of logarithm income) การวิเคราะห์โดยวิธีนี้ เป็นการวัดการกระจายรายได้โดยพิจารณาจากค่าความแปรปรวนของรายได้ของประชากร หรือครัวเรือนที่ทำการศึกษา หรือเป็นการวัดค่าความคลาดเคลื่อน (ความผันแปร) ที่แตกต่างไปจากรายได้เฉลี่ยของครัวเรือน สามารถหาได้ดังนี้ (Jitsuchon, 1979)

$$VL = 1/n \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m (X_{ij} - \bar{X})^2$$

$$\text{โดย } X_{ij} = \log(Y_{ij})$$

กำหนดให้	VL	= ค่าความแปรปรวนของรายได้ในรูปลอการิทึม
	Y_{ij}	= รายได้ของครัวเรือนแต่ละครัวเรือน
	i	= ครัวเรือนลำดับที่ i
	j	= กลุ่มย่อยที่ j
	$\bar{X}$	= รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมดในรูปลอการิทึม
	n	= จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง
	m	= จำนวนกลุ่มย่อย

ถ้าหากความแปรปรวนของรายได้ในรูปลอการิทึมมีค่ามาก แสดงว่า ครัวเรือนมีความแปรปรวนของรายได้มาก หมายความว่า ความแตกต่างของรายได้ของแต่ละครัวเรือนจากรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนตัวอย่างมีค่ามาก การกระจายรายได้ก็ย่อมมีความไม่เท่าเทียมกันสูง ในทางกลับกัน หากค่าความแปรปรวนของรายได้ในรูปลอการิทึมมีค่าน้อย หรือครัวเรือนมีความแปรปรวนของรายได้น้อย หมายถึง ความแตกต่างของรายได้ของแต่ละครัวเรือนจากรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนตัวอย่างมีค่าน้อย นั่นคือ การกระจายรายได้มีความเท่าเทียมกันมาก

การวัดการกระจายรายได้จากค่าดัชนีของเชอร์ร็อก (Shorrocks' index)

ค่าดัชนีของเชอร์ร็อก เป็นการวัดการกระจายรายได้ในลักษณะเดียวกับการวัดการกระจายรายได้โดยหาค่าความแปรปรวนของรายได้ในรูปลอการิทึม คือ เป็นการวัดค่าความคลาดเคลื่อน (ความผันแปร) ที่แตกต่างไปจากจุดศูนย์กลาง แต่มีวิธีการเปรียบเทียบแตกต่างกัน กล่าวคือ ค่าดัชนีเชอร์ร็อกใช้วิธีการเปรียบเทียบรายได้ของแต่ละครัวเรือนกับรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนตัวอย่างในลักษณะผลหาร เพราะฉะนั้นการที่ครัวเรือนใดมีรายได้สูงหรือต่ำกว่ารายได้เฉลี่ย ย่อมมีผลต่อค่าดัชนี หมายความว่า ถ้าสังคมใดเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้ครัวเรือนที่รายได้สูงกว่ารายได้เฉลี่ยส่วนหนึ่งกลายเป็นครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่ารายได้เฉลี่ย (การกระจายรายได้เลวลง) ค่าดัชนีของเชอร์ร็อกจะสามารถบอกถึงการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ทันที เพราะค่าผลรวมของ $\ln(U/Y_{ij})$ มีค่าเพิ่มขึ้นด้วย ในขณะที่ค่าความแปรปรวนของรายได้ในรูปลอการิทึมไม่สามารถบอกถึงการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ ถ้าการเปลี่ยนแปลงรายได้ของครัวเรือนที่สูงหรือต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยนั้นมีค่าเท่ากัน เนื่องจากการเปรียบเทียบในรูปผลต่างกำลังสอง ค่าความแปรปรวนของรายได้ในรูปลอการิทึมจะคงที่ ค่าดัชนีของเชอร์ร็อกจึงบอกถึงลักษณะการเปลี่ยนแปลงในกรณีเช่นนี้ได้ดีกว่า ค่าดัชนีของเชอร์ร็อกสามารถหาได้จากสมการ ดังนี้ (Shorrocks, 1980)

$$I_0 = 1/n \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m \ln(U/Y_{ij})$$

โดยกำหนดให้ I_0 = ค่าดัชนีเชอร์ร็อก
 U = รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด
 Y_{ij} = รายได้ของครัวเรือนลำดับที่ i กลุ่มย่อยที่ j
 n = จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง
 m = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

ค่าดัชนีของเชอร์ร็อก เป็นการเปรียบเทียบรายได้ของแต่ละครัวเรือนที่แตกต่างจากรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนตัวอย่างในลักษณะการหาร ดังนั้น การที่ครัวเรือนมีรายได้สูงกว่าหรือต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยย่อมมีผลสำคัญต่อการคำนวณค่าดัชนี กล่าวคือ ถ้าครัวเรือนมีรายได้ต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยจะทำให้ค่า U/Y_{ij} มีค่ามากกว่า 1 และหากครัวเรือนมีรายได้สูงกว่ารายได้เฉลี่ยจะทำให้ค่า U/Y_{ij} มีค่าน้อยกว่า 1 ดังนั้น ในสังคมที่มีครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยเป็นจำนวนมาก ค่าดัชนีเชอร์ร็อกก็จะมีค่ามาก หมายถึง สภาพการกระจายรายได้ของสังคมนั้นมีความไม่เท่าเทียมกันสูง ในทาง

ตรงกันข้าม สังคมใดที่มีจำนวนครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่ารายได้เฉลี่ยมาก ค่าดัชนีเชอร์รี่ก็จะมีค่าน้อย หมายถึง สังคมนั้นมีสภาพการกระจายรายได้ที่มีความเท่าเทียมกันสูง

แต่อย่างไรก็ตาม การวัดการกระจายรายได้โดยการหาค่าความแปรปรวนของรายได้ในรูปลอการิทึมและค่าดัชนีเชอร์รี่ก็ยังมีข้อจำกัดบางประการ คือ การวัดการกระจายรายได้ทั้ง 2 วิธีเป็นการหาค่าการกระจายรายได้ในรูปลอการิทึม เพราะฉะนั้นหากครัวเรือนใดมีรายได้สุทธิที่น้อยกว่าหรือเท่ากับ 0 ก็จะไม่สามารถหารรายได้ในรูปลอการิทึมได้ ทำให้ไม่สามารถนำครัวเรือนดังกล่าวมาร่วมไว้ใน การวัดการกระจายรายได้ใน 2 วิธีนี้ได้ แต่สามารถวัดการกระจายรายได้โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์จีนี้ได้

บทที่ 3

วิธีการศึกษา

แหล่งที่มาของข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. เป็นข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับสภาพทั่วไปทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ โดยทำการรวบรวมและค้นคว้าจากหนังสือ เอกสาร วิทยานิพนธ์ และรายงานทางวิชาการจากสถาบันต่างๆที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ฝ่ายพัฒนาของมูลนิธิโครงการหลวง สำนักพัฒนาเกษตรที่สูง เป็นต้น

2. เป็นข้อมูลที่ได้จากการสำรวจภาคสนามภายใต้โครงการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจของการผลิตไผ่บนที่สูง” โดยใช้แบบสอบถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการเกี่ยวกับสภาพทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคม โครงสร้างรายได้ การกระจายรายได้ และปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ โดยในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เลือกเฉพาะครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิกของมูลนิธิโครงการหลวง ซึ่งมีจำนวน 134 ตัวอย่าง โดยจำแนกตามเผ่าพันธุ์ได้เป็น 2 กลุ่ม คือ เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก จำนวน 51 ตัวอย่าง ประกอบด้วย เผ่าม้ง คนเมือง ไทยลื้อ อาข่า และจีนยูนาน และเผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ จำนวน 83 ตัวอย่าง ประกอบด้วย เผ่ากะเหรี่ยง มูเซอ ปะหล่อง ลัวะ และคะฉิ่น โดยเกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่งกลุ่ม คือ รายได้เงินสดจากการเกษตรและประเพณี วัฒนธรรมของแต่ละชนเผ่า

ตารางที่ 5 คร่าวเรือนตัวอย่างเฉพาะที่เป็นสมาชิกมูลนิธิของโครงการที่เลือกมาทำการศึกษา

สถานีวิจัยโครงการหลวง	อำเภอ	จำนวนตัวอย่าง
อ่างช้าง	ฝาง	18
หนองเขียว	เชียงดาว	16
ปางคะ	สะเมิง	5
ห้วยลึก	เชียงดาว	17
หนองหอย	แม่ริม	15
ทุ่งเริง	หางดง	7
ห้วยเลี้ยว	หางดง	7
ทุ่งหลวง	สันป่าตอง	14
อินทนนท์	จอมทอง	22
วัดจันทร์	แม่แจ่ม	13
รวม		134

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้จะแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมมาได้ โดยการนำเสนอในรูปคำอธิบายประกอบตาราง แผนภาพ และค่าสถิติอย่างง่าย เพื่ออธิบายถึงลักษณะทั่วไปของสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม โครงสร้างรายได้ องค์ประกอบของรายได้ การอธิบายผลการวิเคราะห์การกระจายรายได้ รวมถึงอธิบายถึงผลสรุปจากการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้จำแนกตามเผ่าพันธุ์ของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 1, 2 และ 3

2. การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative analysis) ในการศึกษาครั้งนี้สามารถแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณได้ ดังนี้

2.1 การวิเคราะห์โครงสร้างรายได้จำแนกตามเผ่าพันธุ์ของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ โดยทำการศึกษาถึงรายได้ ซึ่งเป็นรายได้ที่มาจากแหล่งต่างๆ เป็นการวิเคราะห์เพื่อ

เปรียบเทียบรายได้ในลักษณะต่างๆ จำแนกตามเผ่าพันธุ์ของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

2.2 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งวิธีการที่ใช้ในการศึกษา คือ การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

2.3 การวิเคราะห์การกระจายรายได้ จำแนกตามเผ่าพันธุ์ของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 โดยในการศึกษาการกระจายรายได้มีดัชนีวัดการกระจายรายได้ทั้งหมด 3 ดัชนี ดังนี้

2.3.1 ค่าสัมประสิทธิ์จีนิ (Gini coefficient) เป็นการวัดการกระจายรายได้โดยอาศัยเส้นโค้งลอเรนซ์ (Lorenz curve) เปรียบเทียบสัดส่วนของครัวเรือนกับสัดส่วนของรายได้ทั้งหมดที่เรียงลำดับจากน้อยไปหามาก

2.3.2 ค่าความแปรปรวนของรายได้ในรูปลอการิทึม (Variance of logarithm income) เป็นการวัดการกระจายรายได้ที่มีการเปรียบเทียบรายได้ของครัวเรือนที่แตกต่างไปจากจุดศูนย์กลาง (รายได้เฉลี่ย) ในรูปผลต่างกำลังสอง

2.3.3 ค่าดัชนีของเชอร์ร็อก (Shorrocks' index) เป็นการวัดการกระจายรายได้ที่เปรียบเทียบรายได้ของครัวเรือนซึ่งแตกต่างจากรายได้เฉลี่ยเหมือนกับค่าความแปรปรวนของรายได้ในรูปลอการิทึม แต่จะต่างตรงที่เป็นการวัดในลักษณะผลหาร

ทั้งนี้ ในการวัดการกระจายรายได้ จำแนกตามเผ่าพันธุ์ของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ จะใช้ค่าสัมประสิทธิ์จีนิเป็นดัชนีในการวัดการกระจายรายได้ เนื่องจากพิจารณาจากความเหมาะสมของข้อมูลที่ใช้ในการทำการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

วิธีวิเคราะห์

การวิเคราะห์โครงสร้างรายได้

การวิเคราะห์รายได้ของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิเคราะห์รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน ซึ่งแบ่งออกเป็นรายได้จากภาคการเกษตรและรายได้นอกภาคการเกษตร โดยนำวิธีการคำนวณของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร, 2531)

รายได้เงินสดภาคการเกษตร = รายได้เงินสดจากการขายพืช + รายได้เงินสดจากการขายสัตว์

รายได้เงินสดนอกภาคการเกษตร = รายได้เงินสดจากการรับจ้าง + รายได้เงินสดจากการค้าขาย + รายได้เงินสดนอกภาคการเกษตรอื่นๆ

รายจ่ายเงินสดภาคการเกษตร = ค่าจ้างแรงงาน + ค่าพันธุ์พืชและสัตว์ + ค่าปุ๋ย + ค่ายาปราบศัตรูพืชและสัตว์ + ค่าขนส่ง + รายจ่ายเงินสดจากการเกษตรอื่นๆ

รายจ่ายเงินสดนอกภาคการเกษตร = ค่าเดินทาง + ค่าที่พัก + ค่าอาหาร + ค่าเครื่องนุ่งห่ม + รายจ่ายเงินสดนอกภาคการเกษตรอื่นๆ

รายได้เงินสดสุทธิภาคการเกษตร = รายได้เงินสดภาคการเกษตร - รายจ่ายเงินสดภาคการเกษตร

รายได้เงินสดสุทธิของครัวเรือน = รายได้เงินสดสุทธิภาคการเกษตร + รายได้เงินสดนอกภาคการเกษตร

เงินสดออม = รายได้เงินสดสุทธิของครัวเรือน - รายจ่ายเงินสดนอกภาคการเกษตร

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้

ในส่วนนี้จะกล่าวถึงแบบจำลองที่ใช้ในการศึกษา ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยใช้เครื่องมือทางสถิติในการวิเคราะห์ เพื่อให้มีความเชื่อมั่นในการนำปัจจัยจากการวิเคราะห์ไปอธิบายรายได้ วิธีที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุ(Multiple Regression Analysis) ทั้งนี้เป็นการวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปประกอบในการวิเคราะห์เพื่อหาค่าความสำคัญของตัวแปรตามและตัวแปรอิสระหลายตัวแปร สามารถเขียนในรูปแบบจำลองได้ ดังนี้

$$Y = b_0 + b_1X_1 + b_2X_2 + b_3X_3 + b_4X_4 + b_5D$$

โดยกำหนดให้

Y = รายได้เงินสดจากการเกษตรของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง
จังหวัดเชียงใหม่ (บาท/ครัวเรือน/ปี)

X_1 = ประสบการณ์ในอาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน (ปี)

X_2 = ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน (ปี)

X_3 = ขนาดพื้นที่ถือครอง (ไร่/ครัวเรือน)

X_4 = ขนาดของแรงงานภายในครัวเรือน (คน)

D = เผ่าพันธุ์ เป็นตัวแปรหุ่น (Dummy Variable) โดยพิจารณา ถ้า

$D = 0$ เป็นเผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ

$D = 1$ เป็นเผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก

สมมติฐานในการศึกษา

1. ประสิทธิภาพในอาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน (X_1) จะมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันกับรายได้เงินสดภาคการเกษตร
2. ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน (X_2) การที่หัวหน้าครัวเรือนมีระดับการศึกษาจบภาคบังคับหรือสูงกว่า จะมีผลทำให้ระดับรายได้เงินสดภาคการเกษตรสูงกว่าการที่หัวหน้าครัวเรือนมีระดับการศึกษาดำกว่าภาคบังคับ
3. ขนาดพื้นที่ถือครอง (X_3) จะมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันกับรายได้เงินสดภาคการเกษตร
4. ขนาดของแรงงานภายในครัวเรือน (X_4) จะมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันกับรายได้เงินสดภาคการเกษตร
5. เผ่าพันธุ์ (D) การที่ครัวเรือนเกษตรกรเป็นเผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก จะมีผลทำให้ระดับรายได้เงินสดภาคการเกษตรสูงกว่าครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ

บทที่ 4

โครงการหลวงและสภาพทั่วไปของพื้นที่ที่ทำการศึกษา

โครงการหลวง

ประวัติความเป็นมา

โครงการหลวงเป็นโครงการส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชดำริและพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ให้ดำเนินงานและจัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.2512 เพื่อพัฒนาการเกษตรที่สูง ลดการปลูกพืชเสพติดและการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธาร โดยมีพระราชประสงค์จะทรงช่วยเหลือราษฎรชาวไทยภูเขาในท้องถื่นทุรกันดารให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (สำนักพัฒนาเกษตรที่สูง, 2548)

งานโครงการหลวงส่วนใหญ่เริ่มขึ้นระหว่าง พ.ศ.2512-2524 ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ดำเนินงานพัฒนาในพื้นที่ราษฎรชาวเขาซึ่งมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยากจน พื้นที่ดังกล่าวมักเป็นพื้นที่ห่างไกลจากความดูแลของรัฐ มีการปลูกฝิ่น ตัดไม้ทำลายป่าและการทำไร่เลื่อนลอย นอกจากนี้ในพื้นที่โครงการหลวงหลายแห่งเมื่อมีการเริ่มโครงการมักประสบปัญหาด้านความมั่นคง (สำนักพัฒนาเกษตรที่สูง, 2548)

ต่อมาในปี พ.ศ.2535 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน พระราชดำริในการเปลี่ยนแปลงสถานภาพโครงการหลวง โดยให้โครงการหลวงจดทะเบียนเป็นมูลนิธิเพื่อให้เป็นองค์กรนิติบุคคล มีกฎหมายรองรับและดำเนินงานด้วยความเป็นปึกแผ่นสืบไป ดังนั้น โครงการหลวงจึงได้จดทะเบียนเป็นมูลนิธิโครงการหลวงเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ.2535 โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นนายกกิตติมศักดิ์ มีหม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี เป็นประธานและ ดร.จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา เป็นเลขาธิการมูลนิธิฯ (ฝ่ายพัฒนา มูลนิธิโครงการหลวง, 2548)

การดำเนินงานของมูลนิธิโครงการหลวง ยึดหลักการดำรงลักษณะงานในความมุ่งหมายเดิมของโครงการหลวงไว้ คือ เป็นโครงการส่วนพระองค์ในการดำเนินงานพัฒนาการเกษตรบนพื้นที่สูง เพื่อให้ราษฎรชาวเขาในท้องถื่นทุรกันดารมีอาชีพและชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ลดการปลูกฝิ่น รวมทั้งการฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ ลำธารให้มีสภาพสมบูรณ์ และเพื่อให้บรรลุตามจุดหมายมูลนิธิโครงการหลวงได้จัดการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ โดยมีการแบ่งงานออกเป็นฝ่าย

ประกอบด้วย ฝ่ายสำนักงาน ฝ่ายบัญชีและการเงิน ฝ่ายวิจัย ฝ่ายพัฒนา ฝ่ายการตลาด สถาบันวิจัยและงานพิเศษ (ฝ่ายพัฒนา มุลนิธิโครงการหลวง, 2548)

ปัจจุบันมูลนิธิโครงการหลวงมีศูนย์พัฒนาโครงการหลวงจำนวน 37 ศูนย์ ใน 5 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำพูนและพะเยา ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด 21 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ 276 หมู่บ้านและประชากรจำนวน 127,904 คน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาอยู่ห่างไกลและเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของชาวเขาเผ่าต่างๆและคนเมือง (ฝ่ายพัฒนา มุลนิธิโครงการหลวง, 2548)

วัตถุประสงค์ของโครงการหลวง

แนวทางในการพัฒนาบนที่สูงของโครงการหลวง ได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ดังต่อไปนี้ (มูลนิธิโครงการหลวง, 2548)

- 1) เพื่อป้องกันการทำลายป่าต้นน้ำโดยราษฎรชาวเขาและส่งเสริมการปลูกป่าทดแทน
- 2) เพื่อจัดให้ราษฎรชาวเขาเลิกโยกย้ายที่ทำกินและการทำลายป่าเพื่อปลูกฝิ่น ซึ่งเป็นการผิดกฎหมาย และให้รู้จักอยู่เป็นหลักแหล่ง โดยดำเนินการจัดหาพันธุ์พืชที่ทดลองแล้วว่าสามารถปลูกได้ในสภาพภูมิประเทศและสภาพภูมิอากาศที่เป็นถิ่นที่อยู่ของราษฎรชาวเขา อีกทั้งเป็นพืชที่สามารถทำรายได้สูงเท่ากับฝิ่นหรือมากกว่า
- 3) เพื่อดำเนินการฝึกอบรมราษฎรชาวเขาให้เข้าใจหลักวิชาการเกษตรที่สูงรวมทั้งการเลี้ยงสัตว์
- 4) เพื่อดำเนินการทดลองวิจัยพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่จะสามารถขยายพันธุ์ให้แก่ราษฎรเพื่อนำไปปลูกและเลี้ยงเพื่อเพิ่มพูนรายได้ โดยทำการศึกษาในด้านการขนส่งและภาวะตลาดด้วย
- 5) เพื่อส่งเสริมในด้านการศึกษาอนามัยและการวางแผนครอบครัวแก่ราษฎรชาวเขา

การดำเนินงานของมูลนิธิโครงการหลวง

การดำเนินงานของโครงการหลวงสนองตามพระราชดำริที่ว่า “ช่วยชาวเขาให้ช่วยตนเองในการปลูกพืชที่มีประโยชน์และมีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น” ปัจจัยสำคัญที่มีส่วนช่วยให้มูลนิธิโครงการหลวงสามารถพัฒนาการปลูกพืชชนิดต่างๆซึ่งเหมาะสมกับสภาพสิ่งแวดล้อมที่หนาวเย็นได้ คือ ความร่วมมืออย่างใกล้ชิดของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การปฏิบัติงานกันคว่ำทดลองที่มุ่งสนอง

ความต้องการของตลาดเป็นสำคัญ การดำเนินงานของมูลนิธิโครงการหลวงแบ่งออกเป็นลักษณะงานได้ดังนี้ (สำนักพัฒนาเกษตรที่สูง, 2548)

งานวิจัย

งานวิจัยการเกษตรที่สูงถือเป็นเรื่องที่สำคัญอันดับแรกตั้งแต่เริ่มงานโครงการหลวง โดยในระยะแรกเป็นการวิจัยหาชนิดพืชหรือสัตว์ที่สามารถนำไปส่งเสริมให้เกษตรกรประกอบอาชีพทดแทนการปลูกฝิ่นและการเผาป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอย ชนิดหรือพันธุ์พืชเหล่านี้จะต้องสามารถปลูกได้ดีในพื้นที่สูงที่มีอากาศหนาวเย็นกว่าพื้นที่ราบทั่วไปและมีความเหมาะสมกับวัฒนธรรมท้องถิ่น

งานวิจัยของโครงการหลวงเริ่มจากการวิจัยปรับปรุงผลผลิตท้องถิ่นเมืองที่มีการปลูกอยู่ทั่วไป ระยะแรกใช้พื้นที่สถานีวิจัยคอกปุ๋ยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นพื้นที่ดำเนินงานวิจัย ต่อมาได้ดำเนินการวิจัยที่สถานีวิจัยเกษตรหลวงอ่างขาง สถานีวิจัยเกษตรหลวงปางดะ สถานีวิจัยอินทนนท์ และสถานีวิจัยกาแฟแม่หลอด

การดำเนินงานวิจัยส่วนใหญ่อาศัยบุคลากรจากมหาวิทยาลัยต่างๆ โดยได้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์และการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างประเทศ งานวิจัยของโครงการหลวงที่นำไปเผยแพร่แก่เกษตรกรในปัจจุบันที่สำคัญ ได้แก่ ไม้ผลเขตรหนาว พืชผัก พืชไร่ ไม้ตัดดอก ชา กาแฟ และไม้โตเร็วชนิดต่างๆ

งานพัฒนา

งานส่งเสริมและพัฒนาอาชีพของโครงการหลวงทำควบคู่ไปกับงานวิจัยตั้งแต่เริ่มโครงการ ระยะแรกไม่มีพื้นที่เป็นศูนย์พัฒนาเช่นในปัจจุบันแต่เรียกว่าหมู่บ้านเยี่ยมเยียน โดยมีคณะอาสาสมัครพร้อมด้วยหม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี เดินทางไปเยี่ยมเยียนและให้การสนับสนุนการประกอบอาชีพด้านต่างๆ

ปัจจุบันมีเจ้าหน้าที่วิชาการส่วนกลางทำหน้าที่แนะนำและถ่ายทอดผลงานทางวิชาการไปสู่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมรวมทั้งให้คำปรึกษาแนะนำด้านการวางแผนปลูกพืชแต่ละชนิด นอกจากนี้ยังมีศูนย์อารักขาพืชที่มีหน้าที่ในการดูแลปัญหาโรคแมลงและแนะนำการใช้สารเคมีอย่างใกล้ชิด

การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงในระยะแรกเน้นการนำชนิดและพันธุ์พืชที่เหมาะสมกับพื้นที่ไปแนะนำให้เกษตรกรชาวเขาปลูกทดแทนฝิ่น การปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือน รวมทั้งการจัดตั้งธนาคารข้าว อีกทั้งยังมีงานด้านการพัฒนาสังคมและสาธารณสุข

งานด้านการตลาด

โครงการหลวงเริ่มงานด้านการตลาดเมื่อประมาณ พ.ศ.2524 ซึ่งเป็นการนำผลผลิตของเกษตรกรไปจำหน่าย ส่วนใหญ่เป็นพืชผักและไม้ผลเขตหนาว ซึ่งผลผลิตเหล่านี้ส่วนใหญ่ตลาดทั่วไปยังไม่รู้จักการดำเนินงานด้านการตลาดรวมไปกับการขนส่ง การคัดบรรจุ และการจัดจำหน่าย รวมทั้งตั้งโรงงานหลวงอาหารสำเร็จรูปเพื่อแปรรูปผลผลิตเพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าของผลผลิตด้วย

โครงการหลวงดำเนินงานด้านการตลาดโดยส่งผลผลิตและผลิตภัณฑ์ต่างๆออกจำหน่ายในตราสินค้า “ดอยคำ” ที่เน้นในเรื่องความสด สะอาดและปลอดภัยของสินค้า

เป้าหมายของโครงการหลวง

มูลนิธิโครงการหลวง ได้ดำเนินการสนองตามพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะ “ช่วยชาวเขาให้ช่วยตนเองในการปลูกพืชที่มีประโยชน์และมีมาตรฐานความเป็นอยู่ดีขึ้น” โดยมีเป้าหมายของโครงการ คือ (สำนักพัฒนาเกษตรที่สูง, 2548)

- 1) ช่วยชาวเขาเพื่อมนุษยธรรม
- 2) ช่วยชาวไทยโดยลดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ คือ ป่าไม้และต้นน้ำลำธาร
- 3) กำจัดการปลูกฝิ่น
- 4) รักษาดินและใช้พื้นที่ให้ถูกต้อง คือ ให้ป่าอยู่ในส่วนที่เป็นป่าและทำไร่ทำสวนในส่วนที่ควรเพาะปลูกอย่าให้ส่วนทั้งสองนี้รุกร้าซึ่งกันและกัน
- 5) ผลิตพืชเพื่อเพิ่มประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ประเทศ

พื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

จากเป้าหมายของโครงการหลวงขั้นต้น ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงจึงได้ถูกจัดตั้งขึ้นนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2535 จนถึงปัจจุบันมีทั้งหมดจำนวน 37 ศูนย์ ตั้งอยู่ในพื้นที่ 5 จังหวัดทางภาคเหนือตอนบน ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่จำนวน 27 ศูนย์ จังหวัดเชียงรายจำนวน 6 ศูนย์ จังหวัดพะเยาจำนวน 1 ศูนย์ จังหวัดแม่ฮ่องสอนจำนวน 2 ศูนย์ และจังหวัดลำพูนจำนวน 1 ศูนย์ ภูมิประเทศของพื้นที่ศูนย์ฯ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลเกินกว่า 800 เมตร ลักษณะมีสภาพเป็นพื้นที่ในหุบเขาหรือพื้นที่ตามเชิงเขาที่มีความลาดชัน อยู่ในท้องถื่นทุรกันดารที่ห่างไกลจากชุมชนทั่วไป พื้นที่โดยรอบเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จึงต้องการการดูแลอย่างใกล้ชิด ไม่ให้เกิดการชะล้างพังทลายของผิวน้ำดินและเกิดผลกระทบกับสิ่งแวดล้อม ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแต่ละแห่งมีสภาพพื้นที่ที่แตกต่างกันไป สภาพดังกล่าวก่อให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบหลายประการแตกต่างกันไปเช่นเดียวกัน ดังนั้น เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการปฏิบัติงานจึงได้แบ่งกลุ่มพื้นที่ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงออกเป็น 3 กลุ่ม ตามระดับความสูง ดังนี้ (สำนักพัฒนาเกษตรที่สูง, 2548)

1. พื้นที่กลุ่มศูนย์ที่มีระดับความสูงค่อนข้างมาก (ระดับความสูงเกิน 1,000 เมตร)

พื้นที่ศูนย์ฯในกลุ่มนี้อยู่ในระดับความสูงที่เกินกว่า 1,000 เมตรจากระดับน้ำทะเล ส่วนใหญ่พื้นที่มีลักษณะเป็นภูเขาหรือหุบเขาลาดชันชันรอบด้วยพื้นที่ป่าไม้ พื้นที่บางแห่งเป็นพื้นที่ลาดชันเชิงซ้อน (Slope Complex) พื้นที่เพาะปลูกเป็นพื้นที่ราบระหว่างหุบเขาตามแนวลำห้วยหรือพื้นที่ตามไหล่เขาบางแห่งมีพื้นที่ลอนลาดเป็นคลื่น ดินมีความอุดมสมบูรณ์ปานกลางและเป็นกรดเล็กน้อย ปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ยสูงกว่าพื้นที่ศูนย์อื่นๆ คือ ประมาณ 1,518.5 มิลลิเมตร อุณหภูมิเฉลี่ยหนาวเย็นมากกว่าศูนย์อื่นๆ คือ มีอุณหภูมิเฉลี่ยเท่ากับ 19.7 องศาเซลเซียส

เกษตรกรที่เป็นสมาชิกในกลุ่มศูนย์นี้ส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ม้ง มูเซอ และจีนฮ่อ เกษตรกรยังคงเน้นการปลูกพืชยังชีพเอาไว้บริโภคเป็นสำคัญ เช่น ข้าว ข้าวไร่ ส่วนรายได้ทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ไม้ผลเมืองหนาว เช่น บ๊วย สาลี่ พลับ พลัม และพืช จะปลูกบนพื้นที่ลาดชันหรือตามไหล่เขา และมีการปลูกพืชล้มลุก เช่น พืชผัก ไม้ตัดดอก ในพื้นที่ค่อนข้างมีความลาดชันน้อยหรือใกล้แหล่งน้ำ ส่วนพื้นที่ในหุบเขาเป็นพื้นที่นาโดยเฉพาะหมู่บ้านกะเหรี่ยง สำหรับการเลี้ยงสัตว์มีข้อจำกัดของพื้นที่และสภาพภูมิอากาศที่หนาวเย็น เกษตรกรไม่ได้ให้ความสนใจมากนักแต่ยังคงมีการเลี้ยงไก่และสุกรเป็นบางพื้นที่ เพื่อบริโภคภายในครัวเรือนและเป็นรายได้เสริมประกอบด้วยศูนย์พัฒนาโครงการหลวงจำนวน 14 แห่ง ได้แก่ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอ่างช้าง

แกน้อย ม่อนเงาะ หนองหอย ขุนวาง แม่แฮ ปางอุ้ง อินทนนท์ ห้วยสั้มปอย ขุนแปะ แม่โถ แม่ปูน หลวง ห้วยน้ำขุ่น และแม่ลาน้อย

2. พื้นที่กลุ่มศูนย์ที่มีระดับความสูงปานกลาง (ระดับความสูงระหว่าง 800-1,000 เมตร)

พื้นที่ศูนย์ในกลุ่มนี้มีระดับความสูงอยู่ระหว่าง 800-1,000 เมตร จากระดับน้ำทะเล เป็นพื้นที่ภูเขาหรือหุบเขาสลับซับซ้อน มีความสูงชัน พื้นที่เพาะปลูกเป็นพื้นที่ราบระหว่างเขาตามแนวลำห้วยหรือพื้นที่ตามไหล่เขาบางแห่งมีพื้นที่ลอนลาดเป็นคลื่น ดินมักมีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง และมีความเป็นกรดเล็กน้อย ปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ยประมาณ 1,299.5 มิลลิเมตร อุณหภูมิเฉลี่ยเท่ากับ 22.7 องศาเซลเซียส มักจะประสบภาวะขาดน้ำในฤดูแล้ง

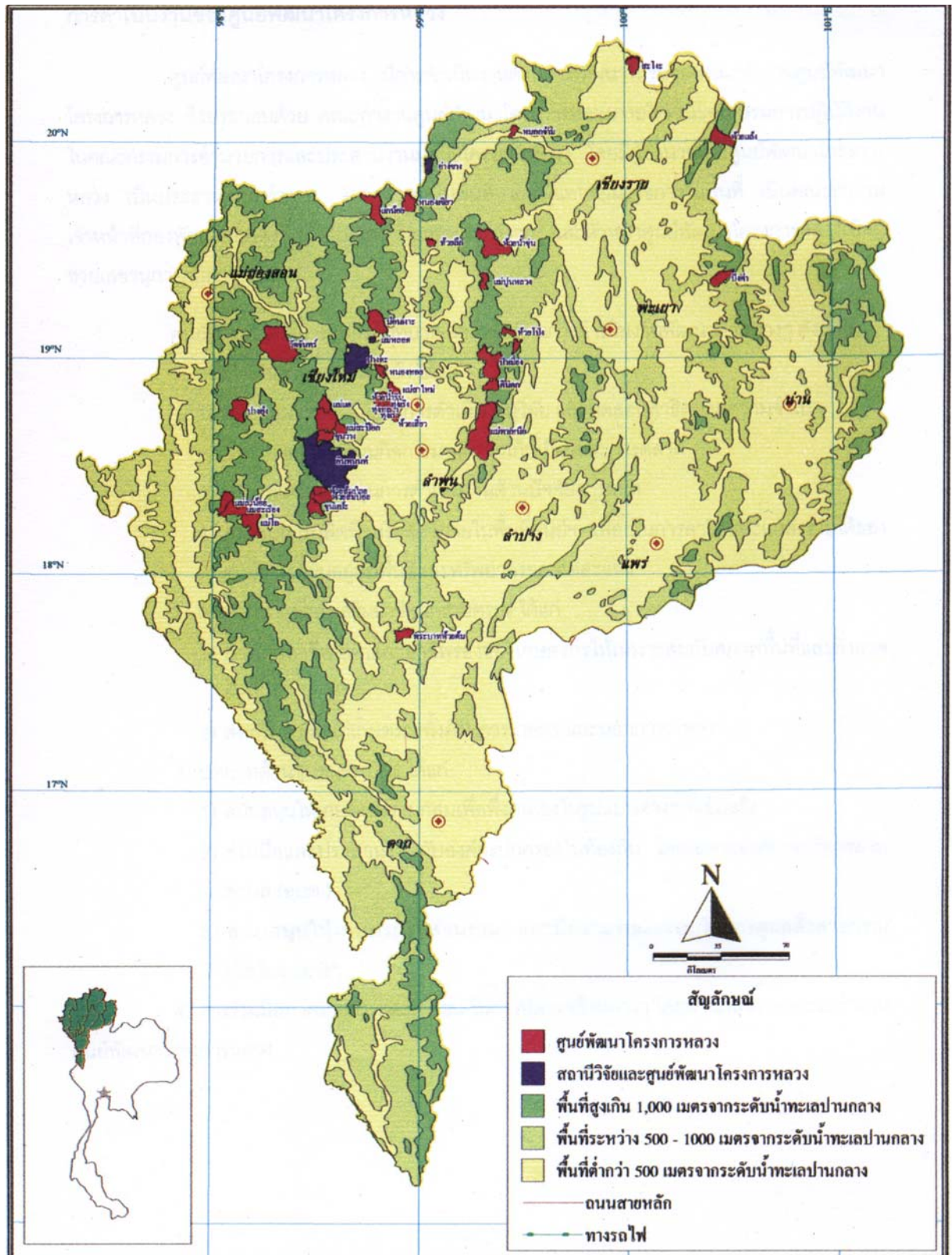
เกษตรกรในกลุ่มศูนย์นี้ส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ลัวะ และคนเมือง ซึ่งยังนิยมการปลูกพืชแบบไร่หมุนเวียน ทำให้มีพื้นที่ถือครองค่อนข้างมาก บางพื้นที่เป็นแหล่งปลูกชาพื้นเมืองหรือเมี่ยง ประกอบด้วยศูนย์พัฒนาโครงการหลวงจำนวน 9 แห่ง ได้แก่ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงป่าเมี่ยง แม่สาใหม่ วัดจันทร์ ปางดะ ท่งหลวง ห้วยน้ำริน ห้วยแล้ง แม่สะเรียง และแม่แพะ

3. พื้นที่กลุ่มศูนย์ที่มีระดับความสูงค่อนข้างต่ำ (ระดับความสูงระหว่าง 400-800 เมตร)

พื้นที่ศูนย์ในกลุ่มนี้มีระดับความสูงอยู่ระหว่าง 400-800 เมตร จากระดับน้ำทะเล มีสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่บริเวณเชิงเขาและไหล่เขา สลับกับพื้นที่ราบระหว่างหุบเขา บางส่วนเป็นเนินเตี้ยๆ สภาพอากาศค่อนข้างร้อนกว่าพื้นที่กลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 โดยเฉพาะฤดูหนาวและฤดูร้อนจะแห้งแล้งกว่าพื้นที่อื่นๆ โดยมีอุณหภูมิเฉลี่ย 23.6 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,480.5 มิลลิเมตร สภาพพื้นที่ป่าไม้หลายแห่งเป็นพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม เนื่องจากถูกตัดทำเป็นพื้นที่และแปรรูปไม้ก่อนที่จะมีโครงการหลวงมาดำเนินการ ยกเว้นพื้นที่บริเวณศูนย์พัฒนาโครงการหลวงดินตอกที่มีพื้นที่ป่าค่อนข้างสมบูรณ์

เกษตรกรในกลุ่มศูนย์นี้ส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง คนเมือง ม้ง มูเซอ ละว้า และจีนฮ่อ ปลูกข้าว ข้าวไร่ เพื่อยังชีพ ส่วนรายได้หลักทางการเกษตรของเกษตรกรมาจากการปลูกไม้ผล ได้แก่ ลิ้นจี่ ลำไย มะม่วง ส้มโอ พลับ อโวคาโด เสาวรส ไม้ดอก ได้แก่ ดอกหน้าวัว เบญจมาศ แกลดิโอลัส พืชผัก ได้แก่ ผักกาดหอมห่อ ผักกาดขาวปลี แตงกวาญี่ปุ่น ฟักทองญี่ปุ่น ข้าวโพดฝักอ่อน และพืชไร่ ได้แก่ ข้าวโพด ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ส่วนทางด้านการเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรส่วนใหญ่นิยม

เลี้ยงไก่และสุกร เพื่อบริโภคในครัวเรือนและเป็นแหล่งรายได้เสริม นอกจากนั้นเกษตรกรยังมีรายได้จากทางอื่น เช่น รับจ้างและหัตถกรรมต่างๆ ประกอบด้วยศูนย์พัฒนาโครงการหลวงจำนวน 14 แห่ง ได้แก่ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยเลี้ยว ห้วยลึก หนองเขียว แม่หลอด หมอกจ๋าม ดินดก แม่ทาเหนือ แม่สะป๊อก หุ่นเริง หุ่นเรา พระบาทห้วยต้ม ปิงคำ ห้วยโป่ง และสะโงะ

ภาพที่ 2 ที่ตั้งศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 36 ศูนย์ ในภาคเหนือ
ที่มา: กองพัฒนาเกษตรที่สูง (2545)

สภาพทั่วไปของพื้นที่ที่ทำการศึกษา

ในส่วนนี้จะเป็นในส่วนของสภาพทั่วไปของพื้นที่ที่ทำการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยศูนย์พัฒนาโครงการหลวงจำนวน 10 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริง ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งหลวง ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางคะ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยเลี้ยว ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอ่างขาง และศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์ (สำนักพัฒนาเกษตรที่สูง, 2548)

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริง

ประวัติความเป็นมา

จากเชิงใหม่ด้วยเส้นทางสายหางดง-สะเมิง มีชาวพื้นเมืองอาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งนี้มีลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและที่ราบเชิงเขา ทำการเกษตรไม่ค่อยได้ผลจึงมีผลผลิตต่อไร่น้อยมาก พื้นที่การเกษตรประมาณร้อยละ 90 ของพื้นที่ทั้งหมดทำการเกษตรโดยใช้น้ำฝน เนื่องจากปริมาณน้ำในลำห้วยธรรมชาติ 2 แห่งมีน้อยมาก ไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูกครอบคลุมพื้นที่การเกษตรได้ทั้งหมด เกษตรกรยังคงทำไร่เลื่อนลอยบุกเบิกพื้นที่ป่าทุกปี เพื่อหาพื้นที่เพาะปลูกแห่งใหม่สำหรับหมุนเวียนปลูกพืช ไม่มีพื้นที่ทำกินเป็นหลักแหล่ง มีชีวิตความเป็นอยู่ค่อนข้างยากจนมาก

ปี พ.ศ.2521 มูลนิธิโครงการหลวงจึงจัดตั้ง “ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริง” ขึ้นเพื่อเป็นสถานีดำเนินงานส่งเสริมอาชีพเกษตรกรรมควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ป่าไม้ จัดสรรที่ดินทำกินแบบยั่งยืนให้แก่เกษตรกร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนอาหารบริโภคในครัวเรือน โดยได้นำเอาเทคโนโลยีและแนวทางการผลิตตามหลักวิชาการแผนใหม่รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่
2. เพื่อส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจที่ทำรายได้สูงและให้รู้จักการทำเกษตรแบบอนุรักษ์
3. เพื่อให้เกษตรกรมีที่ทำกินอย่างถาวรและยุติการทำไร่เลื่อนลอย

4. เพื่อส่งเสริมการพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิตแก่เกษตรกรให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

สภาพทั่วไป

ขนาดและที่ตั้ง

ตั้งอยู่ที่บ้านแม่ขนิลเหนือ หมู่ที่ 6 ตำบลบ้านโป่ง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 620 เมตร มีพื้นที่รับผิดชอบ 38.26 ตารางกิโลเมตรหรือ 13,277 ไร่

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและที่ราบเชิงเขา มีลำห้วยที่สำคัญ 2 สาย คือ น้ำแม่ขนิลเหนือและห้วยทุ่งเริง เป็นพื้นที่ที่มีความลาดชันมากกว่า 35%

ลักษณะภูมิอากาศ

เป็นพื้นที่ที่จัดอยู่ในเขตภูมิอากาศกึ่งอบอุ่น มีฝนตกปานกลาง โดยมีอุณหภูมิเฉลี่ย 22 องศาเซลเซียส และมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,455.5 มิลลิเมตรต่อปี

โครงสร้างพื้นฐาน

มีไฟฟ้าใช้ทั้ง 2 หมู่บ้าน มีโทรศัพท์ใช้ 1 หมู่บ้าน มีประปาหมู่บ้าน 3 แห่งใช้ใน 1 หมู่บ้าน (แม่ขนิลเหนือ) และมีประปาภูเขา 3 แห่งใช้ใน 3 กลุ่มบ้าน (น้ำซุ้ม)

สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

ประชากร

ประชากรในพื้นที่มีจำนวน 716 คน ครัวเรือน 813 ครอบครัวย เป็นชาย 1,470 คน หญิง 1,423 คน รวมประชากรทั้งสิ้นจำนวน 2,893 คน ประกอบด้วยคนเมืองและชาวเขาเผ่าม้ง

การศึกษา

ราษฎรส่วนใหญ่ร้อยละ 89 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ที่เหลือจบระดับมัธยมศึกษาร้อยละ 10 และจบระดับอุดมศึกษาร้อยละ 1 มีโรงเรียนจำนวน 2 โรงเรียน

การประกอบอาชีพ

ราษฎรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตรเป็นหลัก จำนวน 84 ครัวเรือนหรือร้อยละ 46.9 รองลงมา ได้แก่ รับจ้าง จำนวน 44 ครัวเรือนหรือร้อยละ 24.3 และอาชีพผสม จำนวน 43 ครัวเรือนหรือร้อยละ 23.6 อื่นๆ ได้แก่ รับราชการ จำนวน 7 ครัวเรือนหรือร้อยละ 3.9 และค้าขาย จำนวน 4 ครัวเรือนหรือร้อยละ 2.2

รายได้

รายได้เฉลี่ยปีละ 20,500 บาทต่อครัวเรือน จัดอยู่ในระดับที่ยากจน โดยจำแนกรายได้เฉลี่ยของแต่ละกลุ่ม คือ กลุ่มค้าขายมีรายได้เฉลี่ยสูงสุด คือ 72,000 บาท รองลงมา คือ กลุ่มทำการเกษตรเฉลี่ย 18,000 บาท และกลุ่มรับจ้างเฉลี่ย 13,600 บาท

การถือครองที่ดิน

ราษฎรหมู่บ้านแม่ขนิลเหนือ หมู่ที่ 6 มีเอกสารสิทธิ์ในการถือครองที่ดิน ได้แก่ ใบเสียภาษีบำรุงท้องที่ (ภบท.5) นส.3กและโฉนด ส่วนราษฎรหมู่ที่ 8 บ้านน้ำซุ่มซึ่งเป็นชาวเขาเผ่าม้งไม่มีเอกสารสิทธิ์ใดๆยกเว้นบางแห่งที่เป็นของนายทุนหรือคนพื้นราบมีเอกสารสิทธิ์เป็น นส.3กและโฉนด

การใช้ประโยชน์ที่ดิน

จำแนกการใช้ประโยชน์ที่ดินดังนี้ คือ เป็นที่อยู่อาศัยและทำการเกษตรจำนวน 1,813 ไร่หรือร้อยละ 13.65 ของพื้นที่ทั้งหมด เป็นพื้นที่สาธารณะจำนวน 24 ไร่หรือร้อยละ 0.18 และคงไว้เป็นพื้นที่ป่าไม้และภูเขาจำนวน 9,523 ไร่หรือร้อยละ 71.72

แหล่งเงินทุน

กู้มาจาก ธกส. เอกชนหรือพ่อค้า ร้อยละ 55 และเป็นของตนเอง ร้อยละ 45

การรวมกลุ่มของเกษตรกร

ราษฎรมีการรวมกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอนุรักษ์ดินน้ำมีสมาชิก 120 คน กลุ่มผู้ปลูกไม้ผลมีสมาชิก 129 คน กลุ่มผู้ปลูกผักมีสมาชิก 103 คน กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีสมาชิก 75 คน กลุ่มเยาวชนมีสมาชิก 30 คน กลุ่มผู้ทำแชมพูอโวคาโดมีสมาชิก 28 คน และกลุ่มผู้ปลูกสมุนไพรมีสมาชิก 15 คน

ผลผลิตทางการเกษตร

1) พืชผัก ได้แก่ ขอดชาโยเต้ ดอกกุยช่าย พริกเม็กซิกัน แตงกวาญี่ปุ่น กะหล่ำปลี พริกหวานเขียว พริกหวานแดง มะระขาว ผักกาดขาวปลี มะเขือม่วงก้านเขียว แครอท ลูกฟักแก้ว ถั่วแขกและฟักทองญี่ปุ่น พื้นที่ปลูกทั้งหมด 220 ไร่ เกษตรกรจำนวน 103 ราย

2) ไม้ผล ได้แก่ อโวคาโด มะละกอ เสาวรสหวาน กัลยและลิ้นจี่ พื้นที่ปลูกทั้งหมด 570 ไร่ เกษตรกรจำนวน 129 ราย

3) พืชไร่ ได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ข้าวไร่และถั่วลิสง พื้นที่รวม 260 ไร่ เกษตรกรจำนวน 109 ราย

4) ไม้ดอก ได้แก่ กุหลาบตัดดอก พื้นที่ 15 ไร่ เกษตรกรจำนวน 6 ราย

5) พืชสมุนไพร ได้แก่ เถียนกู่หลัน อิตาเลียนพาสเลย์ เซอวิล ออริกาโน ตังกุย เลมอน ทาร์ม โรสแมรี่และมาจอแรม พื้นที่ปลูกทั้งหมด 10 ไร่ เกษตรกรจำนวน 15 ราย

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งหลวง

ประวัติความเป็นมา

ด้วยแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเล็งเห็นถึงปัญหาอันเกิดจากการขาดแคลนปัจจัยในการดำรงชีพและขาดการสนับสนุนในด้านต่างๆ โดยเฉพาะในด้านอาชีพที่ยังไม่มีหน่วยงานเข้ามาดูแลและให้ความรู้ทางด้านการเกษตรกรรม ปี พ.ศ.2521 มูลนิธิโครงการหลวงได้เข้าไปสำรวจหมู่บ้านแห่งนี้และได้จัดตั้งเป็น “โครงการหลวงพัฒนาการเกษตรที่สูงทุ่งหลวง” ขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2522 และต่อมาได้เปลี่ยนเป็น “ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งหลวง” จุดประสงค์เพื่อดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางพระราชดำริตามนโยบายการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงมุ่งเน้นการพัฒนาหมู่บ้านต่างๆ เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของชาวบ้านให้สามารถพึ่งตัวเองได้ มีความอยู่ดีกินดีภายใต้ความอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ธัญญาหารที่ปลูกขึ้นเอง มุ่งพัฒนาอาชีพทางด้านการเกษตรที่เหมาะสมแก่เกษตรกรชาวเขา นำรายได้ที่มั่นคงแน่นอนมาสู่ชุมชนหยุดการบุกรุกป่าจากการทำไร่เลื่อนลอยและสกัดกั้นการปลูกพืชเสพติด

การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งหลวง ได้รับความร่วมมือจากหลายหน่วยงาน เช่น มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เป็นผู้ดำเนินงานและประสานงาน สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท พัฒนาการคมนาคมและแหล่งน้ำ กรมพัฒนาที่ดิน ดำเนินการพัฒนาที่ดินและอนุรักษ์ดินและน้ำ และกรมส่งเสริมการเกษตรที่สนับสนุนด้านการส่งเสริมการเกษตร

สภาพทั่วไป

ขนาดและที่ตั้ง

ตั้งอยู่ที่บ้านห้วยตอง หมู่ที่ 10 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่รับผิดชอบ 102.10 ตารางกิโลเมตร หรือ 63,802.76 ไร่ มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 900-1,250 เมตร

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาที่มีที่ราบบริเวณหุบเขา ซึ่งเหมาะสมแก่การทำนาและปลูกพืชผักและมีพื้นที่ลาดเชิงเขาเหมาะสำหรับปลูกไม้ผลและพืชไร่ สภาพป่าไม่มีความสมบูรณ์ปานกลาง ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย

ลักษณะภูมิอากาศ

มีสภาพอากาศที่หนาวเย็นปานกลาง อุณหภูมิเฉลี่ย 22 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุด 42 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุด 7 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,400 มิลลิเมตรต่อปี

โครงสร้างพื้นฐาน

มีโรงเรียน 4 แห่ง โรงเรียนประถม 3 แห่ง โรงเรียนประถมที่ขยายโอกาสทางการศึกษาเปิดสอนถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 1 แห่ง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 5 แห่ง สถานีอนามัย 1 แห่ง ไฟฟ้ามีใช้ 9 บ้าน มีระบบประปาใช้ 8 บ้าน

สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

ประชากร

มีหมู่บ้านรับผิดชอบจำนวน 12 หมู่บ้าน 664 ครัวเรือน ประชากรทั้งสิ้น 3,959 คน เป็นชาย 1,952 คน หญิง 2,007 คน ประกอบด้วยชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง 10 หมู่บ้านและเผ่าม้ง 2 หมู่บ้าน

การศึกษา

ประชากรส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 มีโรงเรียนระดับประถมศึกษา 3 โรงเรียนและระดับมัธยม 1 โรงเรียน ประชากรที่อายุ 40 ปี ไม่ได้เรียนหนังสือ

การประกอบอาชีพ

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก คือ ทำการเกษตรร้อยละ 80 รับจ้างร้อยละ 10 และค้าขายร้อยละ 10

รายได้

เกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวงทั้งหมดมีรายได้เฉลี่ย 25,000-40,000 บาทต่อปี

แหล่งเงินทุน

การกู้เงินมาจากแหล่ง ธกส. กลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน แหล่งเงินทุนส่วนตัวและกองทุน
จากรัฐบาล

การรวมกลุ่มของเกษตรกร

ราษฎรมีการรวมกลุ่มต่างๆ ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน กลุ่ม
เครือข่ายชุมชนต่อต้านยาเสพติด กลุ่มทอผ้า กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผัก กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกไม้ผล
กลุ่มผู้ปลูกไม้ดอก กลุ่มเตรียมสหกรณ์และกลุ่มท่องเที่ยว

ผลผลิตทางการเกษตร

1) พืชผัก ได้แก่ ผักกาดหอมห่อ ผักกาดขาวปลี กะหล่ำปลี เบบี๋แคโรท ผักกาดหางหงส์
กระเทียมต้น แครอท หอมญี่ปุ่น ผักกาดหวาน บัทรูด กะหล่ำปลีแดง กะหล่ำปลีรูปหัวใจ ข้าวโพด
หวาน แรดดิช พื้นที่รวม 406 ไร่ เกษตรกร 488 ครัวเรือน

2) ไม้ผล ได้แก่ พลับ อโวคาโด พืช พลัม มะคาเดเมีย สาลี่ บัวยและกาแฟ พื้นที่ 444 ไร่
เกษตรกร 222 ครัวเรือน

3) พืชไร่ ได้แก่ ข้าวโพด ข้าวนาดำ ข้าวไร่ พื้นที่รวม 2,223 ไร่ ปลูกเพื่อการบริโภคเป็น
ส่วนใหญ่

4) ไม้ดอก ได้แก่ ดอกหน้าวัว เปลวเทียน จิบโซฟิลล่า แคลลาลิลลี่ ปักษาสวรรค์ ชิมบิเดียม
มดดอกใหญ่ ใบหน้าวัว สนช่อดาว ลิลลี่พื้นเมืองและบอลลูน พื้นที่ 56.31 ไร่ เกษตรกรจำนวน 76 ราย

5) ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ ไก่พื้นเมือง สุกรพื้นเมือง วัว ควาย แพะ

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางตะ

ประวัติความเป็นมา

ในปี พ.ศ.2522 มูลนิธิโครงการหลวงได้ทำการเลือกพื้นที่ในสถานีทดลองข้าวไร่ธัญพืชเมืองหนาวสะเมิง ของกรมวิชาการเกษตร หมู่บ้านปางตะ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นแหล่งทำการขยายพันธุ์พืช เมื่อปริมาณความต้องการด้านพืชเพิ่มมากยิ่งขึ้นจึงทำให้สถานที่แห่งนี้ทำการผลิตต้นพันธุ์ได้ไม่เพียงพอ มูลนิธิโครงการหลวงจึงเปิดสถานที่แห่งใหม่บนพื้นที่ประมาณ 25 ไร่ ติดอ่างเก็บน้ำโครงการพระราชดำริห้วยปลาเก๋าง ไม่ไกลจากบริเวณเดิมมากนัก ซึ่งสร้างเสร็จในปี พ.ศ.2526 และในปี พ.ศ.2528-2529 ได้ซื้อที่ดินเพื่อขยายพื้นที่สำหรับการขยายพันธุ์พืชอย่างถาวรเพิ่มขึ้นอีกประมาณ 65 ไร่ โดยดำเนินงานภายใต้ชื่อ “ศูนย์ขยายพันธุ์พืชปางตะโครงการหลวง”

12 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2530 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงเยี่ยมศูนย์ขยายพันธุ์พืชปางตะโครงการหลวงแห่งนี้เป็นครั้งแรก โดยทอดพระเนตรกิจการงานต่างๆของศูนย์ขยายพันธุ์พืชปางตะโครงการหลวง และในวโรกาสนี้ หม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี องค์ประธานมูลนิธิโครงการหลวง ได้ทูลขอพระราชทานชื่อใหม่ว่า “สถานีเกษตรหลวงปางตะ” ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาพระราชทานให้ใช้ชื่อนี้ พร้อมกับได้ขยายพื้นที่เพิ่มเติมรวมประมาณ 150 ไร่ในปีเดียวกัน โดยสถานีเกษตรหลวงปางตะเป็นสถานที่วิจัยพืชและขยายพันธุ์ไม้ผล

ต่อมาเห็นว่าเกษตรกรที่อาศัยอยู่รอบๆบริเวณสถานีเกษตรหลวงปางตะ ได้รับการพัฒนาโดยขยายผลจากงานทดลองและขยายพันธุ์ ทางสถานีฯซึ่งก็ได้ส่งเสริมให้เกษตรกรรอบๆบริเวณสถานีฯ โดยเฉพาะการปลูกพืชที่โครงการหลวงได้ทำการส่งเสริมอยู่โดยคำนึงถึงการตลาดเป็นหลัก และเมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ.2534 ชาวเขาเผ่าลีซอ บ้านผายอง ได้ทำหนังสือขอความช่วยเหลือจากโครงการหลวงผ่านสำนักงานเกษตร อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ และต่อมาชาวเขаб้านแม่แพะได้ทำหนังสือและรวมกลุ่มขอความช่วยเหลือตนเอง เนื่องจากเดือดร้อนจากการถูกพ่อค้าคนกลางเอาเปรียบในการจำหน่ายสินค้า โครงการหลวงจึงได้ขยายพื้นที่เป็นศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางตะ ซึ่งดำเนินการในการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อผลิตต้นพันธุ์ไม้ผล ไม้ดอก เขตหนาวและเมล็ดพันธุ์พืชผักสำหรับใช้ในการส่งเสริมให้ชาวเขาปลูกทดแทนฝิ่นและเพื่อให้เกิดการฟื้นฟูทางด้านต้นน้ำ ลำธาร และนิเวศบนที่สูง
2. เพื่อสนับสนุนงานขยายพันธุ์พืชอื่นๆที่จะส่งเสริมให้ปลูกบนที่สูง เช่น การผลิตต้นพันธุ์ปลอดโรคของมันฝรั่ง สตรอเบอรี่ และไพริธัม เป็นการทำงานด้านการใช้เทคโนโลยีที่ก้าวหน้า
3. เพื่อค้นคว้าทดลองเรื่องการขยายพันธุ์พืชเขตหนาวและเขตกึ่งร้อนให้ได้ผลดียิ่งขึ้น
4. เพื่อให้เป็นสถานที่ฝึกงานในเรื่องการขยายพันธุ์พืชและงานในด้านการเลี้ยงดูพืช
5. เพื่อสนับสนุนและชักจูงให้เกษตรกรในอำเภอสะเมิงทำการผลิตต้นพืชสำหรับที่สูงให้มีคุณภาพมาตรฐานถึงขั้นจะเป็นพันธุ์พืชรับรอง
6. เพื่อให้เป็นศูนย์ขยายพันธุ์พืชตัวอย่างสำหรับเรือนเพาะชำต่าง ๆ ในประเทศและเพื่อเป็นการเปิดธุรกิจให้ถึงระดับมาตรฐานสากล

สภาพทั่วไป

ขนาดและที่ตั้ง

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางดะ (แม่แพะ) ตั้งอยู่ในเขตตำบลแม่สาบและตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 800 เมตร มีพื้นที่รับผิดชอบ 27 กลุ่มบ้าน พื้นที่ 151.85 ตารางกิโลเมตรหรือ 94,908.19 ไร่ ลักษณะการตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นหย่อมๆกระจัดกระจายเรียงรายตามเส้นทางคมนาคม รอบๆหมู่บ้านมีภูเขาล้อมรอบสลับกับไร่ นา สวนของชาวบ้าน สภาพทั่วไปของบ้านเป็นแบบถาวร ลักษณะส่วนใหญ่เป็นบ้านที่ประกอบด้วยไม้ทั้งหลัง มีบางส่วนที่เป็นบ้านครึ่งตึกครึ่งไม้ในกลุ่มคนเมือง สำหรับกลุ่มชาวเขาลักษณะบ้านเป็นบ้านไม้สร้างแบบกึ่งถาวรตามวัฒนธรรมประเพณีของชาวเขาแต่ละเผ่า

ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสลับซับซ้อนมีที่ราบตามหุบเขาและเชิงเขาถึงลาดชัน ลักษณะภูเขาเป็นลอนชันถึงลอนลาด มีสภาพเป็นป่าอุดมสมบูรณ์และเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารของพื้นที่บริเวณใกล้เคียงมีการทำลายป่าบ้างเล็กน้อย มีแหล่งน้ำสายหลัก คือ ห้วยปลาข้าง และห้วยผากอง สำหรับใช้ในการอุปโภคบริโภคและทำการเกษตร

ลักษณะภูมิอากาศ

มีอุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุด 29.2 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุด 18.5 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ย 23.2 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,254.4 มิลลิเมตรต่อปี

โครงสร้างพื้นฐาน

ถนนระหว่างหมู่บ้านเป็นถนนดินลูกรังอัด มักจะได้รับความเสียหายในช่วงฤดูฝน มีประปาภูเขาใช้ทุกหมู่บ้าน มีโทรศัพท์สาธารณะใช้ 2 แห่ง

สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

ประชากร

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางคะ (แม่พะะ) มีกลุ่มหมู่บ้านในเขตรับผิดชอบจำนวน 27 กลุ่มบ้าน 2,261 ครัวเรือน มีประชากรจำนวน 8,818 คน เป็นชาย 4,446 คน หญิง 4,372 คน ประกอบด้วยคนเมือง ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงและเผ่าลีซอ

การศึกษา

ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางคะ (แม่พะะ) มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำนวน 4 ศูนย์ มีโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ 8 แห่ง ซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล 1 ถึงชั้น ป.6 จำนวน 4 แห่ง มีการสอนตั้งแต่ชั้น ป.1 ถึงชั้น ป.6 จำนวน 1 แห่ง และมีการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล 1 ถึงชั้น ม.3 จำนวน 3 แห่ง

การประกอบอาชีพ

ราษฎรส่วนใหญ่ในพื้นที่ศูนย์ประกอบอาชีพทางการเกษตรร้อยละ 85 พืชที่ปลูก ได้แก่ ข้าวนา ข้าวไร่ ข้าวโพด พืชผัก ได้แก่ กะหล่ำปลี ถั่วแขก แตงกวายาว ผักกาดขาวปลี ปวยเล้ง ผักกาดหางหงส์ มะเขือม่วงก้านเขียว ผักกาดหอมห่อ ไม้ผล ได้แก่ ส้มโอ อโวคาโด ลิ้นจี่ อาชีพนอก การเกษตร ได้แก่ รับจ้างทั่วไปร้อยละ 10 รับจ้างนอกพื้นที่และในพื้นที่และอาชีพค้าขายร้อยละ 5

รายได้

รายได้เฉลี่ยของเกษตรกรประมาณ 20,000 บาทต่อปีต่อครัวเรือน

การถือครองที่ดิน

ราษฎรส่วนมากมีการถือครองที่ดินโดยมี นส.3 สด.1 และ สทก.ซึ่งกรมป่าไม้เป็นผู้ออก ให้ ยกเว้นบางหมู่บ้านที่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ทางด้านจำนวนการถือครอง กลุ่มคนเมืองจะมี จำนวนพื้นที่ถือครองต่อครัวเรือนสูงสุดประมาณ 50 ไร่ ต่ำสุดประมาณ 5 ไร่ โดยเฉลี่ยประมาณ 10-15 ไร่ กลุ่มชาวเขาในพื้นที่ส่วนมากทำนาค้า โดยเฉลี่ยพื้นที่ถือครองประมาณ 10 ไร่ พื้นที่ทำไร่ เฉลี่ยประมาณ 2 ไร่ต่อครัวเรือน

การใช้ประโยชน์ที่ดิน

พื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่ลาดชันและเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่ไม่เหมาะสมที่จะทำการ ปลูกพืชล้มลุก หากสามารถสนับสนุนให้เกษตรกรปลูกไม้ผลหรือไม้ยืนต้นจะช่วยฟื้นฟู สภาพแวดล้อมได้บ้าง หากมีการจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำให้เหมาะสมก็สามารถทำการเกษตรที่ จะทำให้มีผลกระทบกับสิ่งแวดล้อมลดลงได้ ส่วนพื้นที่ของกลุ่มคนเมืองส่วนมากเป็นพื้นที่ลุ่มและ ที่นาแต่จะขาดน้ำเพื่อการเพาะปลูกพืชในฤดูแล้ง

แหล่งเงินทุน

ราษฎรมีการกู้ยืมเงินจากแหล่งต่างๆ ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ การเกษตร (ธกส.) สหกรณ์การเกษตร กองทุนหมุนเวียนเพื่อคนยากจนของกรมพัฒนาชุมชน และ หน่วยงานของเอกชน

การรวมกลุ่มของเกษตรกร

ราษฎรมีการรวมกลุ่มต่างๆ ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์มีสมาชิกประมาณ 90 คน กลุ่มแม่บ้านในทุกหมู่บ้าน กลุ่มอาสาสมัครพิทักษ์ป่ามีสมาชิก 400 คน กลุ่มกองทุนหมุนเวียนประจำหมู่บ้าน กลุ่มเครดิตยูเนียนมีสมาชิก 150 คน

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์

ประวัติความเป็นมา

ปี พ.ศ.2522 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมเยียนราษฎรชาวเขาในเขตหมู่บ้านวัดจันทร์ ตำบลวัดจันทร์ ทรงได้ทราบถึงความทุกข์ยากของชาวเขาในพื้นที่ ซึ่งเป็นชาวกะเหรี่ยงที่มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ โดยทำนา ปลูกถั่วและผักบางชนิด ผลผลิตเสียหายและขายได้ในราคาต่ำไม่สามารถสร้างรายได้เป็นกอบเป็นกำ มีการถางป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอย ราษฎรมีความเป็นอยู่อย่างแร้นแค้น ไม่มีอาชีพที่เป็นการหารายได้สำหรับจุนเจือครอบครัว เส้นทางคมนาคมไม่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิต ตลอดจนขาดสุขอนามัยที่ถูกสุขลักษณะ จึงมีพระราชดำริให้มีการพัฒนาบ้านวัดจันทร์และหมู่บ้านใกล้เคียง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของราษฎรในพื้นที่ ให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นมีการส่งเสริมด้านอาชีพ พืชพันธุ์ ผัก และผลไม้เมืองหนาว โดยจัดตั้งคณะกรรมการบริหาร “ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์” โดยมีหม่อมเจ้าภิศเดช รัชนี เป็นองค์ประธานกรรมการ ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ เป็นรองกรรมการ และผู้แทนจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องร่วมเป็นกรรมการ ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กรมชลประทาน สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท กรมทางหลวง กรมป่าไม้ องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ กรมพัฒนาที่ดิน กรมส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

วัตถุประสงค์

1. เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนอาหารและส่งเสริมการเพิ่มรายได้ในครัวเรือนเพื่อพัฒนาชาวเขาในพื้นที่ให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยการประกอบอาชีพสุจริตทดแทนการปลูกฝิ่น
2. มุ่งพัฒนาอาชีพหลักที่ให้ผลตอบแทนในระยะยาว โดยแบ่งการพัฒนาออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

- การเร่งขยายพื้นที่ปลูกไม้ผลเมืองหนาวที่มีศักยภาพดีและมีแนวโน้มให้ผลตอบแทนสูง
- และคงเน้นการปรับปรุงการใช้ประโยชน์พื้นที่ที่รกร้างว่างเปล่าและพื้นที่ได้ป่าสนให้เป็นพื้นที่ที่มีผลตอบแทนในทางเศรษฐกิจมากขึ้น โดยปรับปรุงเป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์

3. เพื่อช่วยกันอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างถูกต้องและเกิดประโยชน์สูงสุด

สภาพทั่วไป

ขนาดและที่ตั้ง

ตั้งอยู่ในเขตบ้านเด่น หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านจันทร์ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 960 เมตร ครอบคลุมพื้นที่รับผิดชอบ 246.2 ตารางกิโลเมตรหรือ 151,259 ไร่

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบสลับเชิงเขา เนินเขาและภูเขาที่สลับซับซ้อน มีความลาดชันสูงกว่า 35% มีที่ราบแคบๆตามหุบเขา มีสภาพพื้นที่ป่าทั่วไปเป็นป่าสนและป่าเต็งรังขนาดใหญ่ที่อุดมสมบูรณ์ สภาพดินเป็นดินร่วนเหนียวปนทราย มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง

ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศมีความหนาวเกือบตลอดปี อุณหภูมิเฉลี่ย 19 องศาเซลเซียส สูงสุด 37.4 องศาเซลเซียส ต่ำสุด 4 องศาเซลเซียส มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยทั้งปีประมาณ 1,225 มิลลิเมตร

โครงสร้างพื้นฐาน

ถนนเชื่อมระหว่างหมู่บ้านเป็นถนนพื้นอ่อน ใช้งานได้ดีในฤดูแล้ง มีถนนที่ลาดยางแล้วบางส่วน ไฟฟ้ามีใช้จำนวน 16 หมู่บ้าน สถานีนอนมัยมีอยู่จำนวน 3 แห่ง โรงเรียนมีจำนวน 5 แห่ง ทำการสอนระดับชั้นประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ศูนย์เด็กเล็กมีจำนวน 12 แห่ง วัดมีจำนวน 1 แห่ง สำนักสงฆ์จำนวน 5 แห่ง อ่างเก็บน้ำจำนวน 4 แห่ง จัดสร้างโดยกรมชลประทาน

สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

ประชากร

มีหมู่บ้านที่รับผิดชอบจำนวน 19 หมู่บ้าน ประชากรทั้งหมด 5,016 คน 884 ครัวเรือน เป็นชาย 2,518 คน หญิง 2,498 คน เป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงทั้งหมด นับถือศาสนาพุทธและคริสต์

การศึกษา

ประชากรในพื้นที่อ่านออกเขียนได้ ร้อยละ 80 และได้รับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 50

การประกอบอาชีพ

เกษตรกรส่วนใหญ่ในพื้นที่ศูนย์จะประกอบอาชีพการเกษตร พืชที่ปลูก ได้แก่ ข้าวนาดำ พืชไร่ พืชผัก ไม้ผลเขตหนาวและการเลี้ยงสัตว์ ส่วนอาชีพทางด้านนอกภาคการเกษตร มีกลุ่มแม่บ้านที่ดำเนินงานการทอผ้าให้กับโครงการศูนย์ศิลปาชีพที่หมู่บ้านวัดจันทร์

รายได้

รายได้เฉลี่ยของเกษตรกรประมาณ 12,000 บาทต่อปีต่อครอบครัว

การถือครองที่ดิน

เป็นพื้นที่ป่าสงวน ไม่มีเอกสารสิทธิ์และมีพื้นที่ถือครองตั้งแต่ 3-30 ไร่

แหล่งเงินทุน

มาจากการกู้เงินจาก ธกส. ตามระบบของมูลนิธิ จากเงินออมที่มีอยู่ และการกู้เงินจาก ธกส. โดยเกษตรกรทำการรวมกลุ่มกันขอกู้

การรวมกลุ่มของเกษตรกร

เกษตรกรมีการรวมกลุ่มต่างๆ ได้แก่ กลุ่มอนุรักษ์ป่าบ้านนาเกลือหอยมีสมาชิก 32 ราย กลุ่มอนุรักษ์ป่าบ้านแจ่มหลวงมีสมาชิก 75 ราย กลุ่มอนุรักษ์ป่าบ้านกัวโป่งมีสมาชิก 52 ราย กลุ่ม

อนุรักษ์ป่าบ้านห้วยยาใต้มีสมาชิก 10 ราย กลุ่มอนุรักษ์ป่าบ้านแจ่มน้อยมีสมาชิก 30 ราย กลุ่มเครดิต ยูเนียนบ้านสันม่วงมีสมาชิก 50 ราย กลุ่มธนาคารปู 8 กลุ่มมีสมาชิก 428 ราย กลุ่มธนาคารข้าว 19 กลุ่มมีสมาชิก 850 ราย กลุ่มสหกรณ์โคมีสมาชิก 59 ราย กลุ่มสมาชิกบ้านพักนักท่องเที่ยวชุมชนมี สมาชิก 45 ราย กลุ่มสุกร 4 กลุ่มมีสมาชิก 24 ราย กลุ่มไก่ 2 กลุ่มมีสมาชิก 24 ราย และกองทุนยา รักษาสัตว์มีสมาชิก 698 ราย

ผลผลิตทางการเกษตร

1) พืชผัก ได้แก่ ฟักทองญี่ปุ่น ฟักทองสีส้ม ฟักทองสีขาว ผักกาดหอมห่อ พริกหวานเขียว กะหล่ำปลีแดง เซลลารี ถั่วแขกและถั่วลันเตาผักใหญ่ พื้นที่ปลูก 138.2 ไร่ เกษตรกร 135 ครัวเรือน

2) ไม้ผล ได้แก่ พลับ บ๊วย สาลี่ อโวคาโด พลับ ส้ม พื้นที่ 866.5 ไร่ เกษตรกร 399 ครัวเรือน

3) พืชไร่ ได้แก่ ถั่วลิสง กาแฟ ถั่วแดงหลวง และข้าวโพดสุวรรณ 1

4) ส่งเสริมการผลิตดอกไม้แห้ง ได้แก่ ลูกสน ดอกดาบฐานบัวดอก ชมพูทิพย์ ตะล่อม คอย ดันยูคาลิปตัสถ้วยทอง เปลือกสน หญ้าไข่มุก เกษตรกร 144 ครัวเรือน

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว

ประวัติความเป็นมา

ปี พ.ศ.2523 มูลนิธิโครงการหลวงได้จัดตั้งศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียวขึ้น ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงห่วงใยราษฎรในพื้นที่ซึ่งเป็นชาวเขา เผ่ามูเซอดำ มูเซอแดง อีเก้อ คะฉิ่น และละว้า เนื่องจากชาวเขาเหล่านั้นต่างดำรงชีวิตอยู่อย่างยากจน แร้นแค้น สุขภาพอนามัยทรุดโทรม เด็กเล็กส่วนใหญ่เป็นโรคขาดสารอาหารและยังไม่มีหน่วยงาน เข้ามาช่วยเหลือ

ด้วยลักษณะพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดและลอนชัน มีภูเขาหินปูนล้อมรอบ มักพบหินปูน ผุดขึ้นมาและมีหลุมยุบตัวกระจายอยู่ทั่วไป ไม่มีแหล่งน้ำอุปโภคบริโภคจะมีก็แต่เพียงน้ำซับซึ่งมี ปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อความต้องการที่จะใช้ได้ตลอดปี ราษฎรในพื้นที่จึงต้องอาศัยน้ำฝนในการ ทำการเกษตรและเก็บกักไว้เพื่อบริโภค

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียวได้เริ่มต้นดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวเขา ด้วยความร่วมมือจากสำนักงานป่าไม้เขตจังหวัดเชียงใหม่และกรมพัฒนาที่ดิน ดำเนินการปลูกไม้เศรษฐกิจและไม้พุ่มเบิกพัฒนาพื้นที่และจัดสรรที่ดินทำกินให้แก่ราษฎร เพื่อทำการเพาะปลูกพืช โดยอาศัยน้ำฝน

สภาพทั่วไป

ขนาดและที่ตั้ง

ตั้งอยู่ที่บ้านใหม่สามัคคี หมู่ที่ 14 ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 750 เมตร จำนวนพื้นที่ในความรับผิดชอบประมาณ 48.4 ตารางกิโลเมตร หรือ 22,065 ไร่

ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่เป็นลักษณะลูกคลื่นลอนลาดและลอนชัน พื้นที่ส่วนใหญ่มีความลาดชันประมาณ 2-8% มีหลุมยุบและมีภูเขาหินปูนล้อมรอบ ในบริเวณพื้นที่ทั่วไปจะพบหินปูนและไม่มีลักษณะของ ห้วยลำธารแต่มีน้ำซับปรากฏเป็นหย่อมๆ

ลักษณะภูมิอากาศ

เป็นพื้นที่ที่จัดอยู่ในภูมิอากาศเขตร้อนและมีฝนปานกลาง มีอุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 18.44 องศาเซลเซียส สูงสุดเฉลี่ย 28.68 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,156 มิลลิเมตรต่อปี

โครงสร้างพื้นฐาน

หมู่บ้านที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียวดูแลอยู่มีไฟฟ้าใช้ทั้ง 5 หมู่บ้าน มีโทรศัพท์ใช้ 1 หมู่บ้าน มีประปาหมู่บ้าน 1 แห่ง ถนนภายในหมู่บ้านเป็นถนนลูกรัง

สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

ประชากร

มีหมู่บ้านที่อยู่ในความรับผิดชอบของศูนย์ฯจำนวน 5 หมู่บ้าน 827 ครัวเรือน ประชากร 4,347 คน ประกอบด้วยชาวเขาเผ่ามูเซอ อีก้อ คะฉิ่นและลัวะ

การศึกษา

ราษฎรส่วนใหญ่จะส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษามีโรงเรียนในพื้นที่จำนวน 1 โรงเรียน เป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนต้น และมีโรงเรียนข้างเคียงพื้นที่ 2 โรงเรียน เป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา 1 โรงเรียนและระดับมัธยมศึกษา 1 โรงเรียน มีศูนย์เด็กเล็กก่อนวัยเรียน 2 แห่ง

การประกอบอาชีพ

ราษฎรส่วนใหญ่ในพื้นที่จะประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก รองลงมา ได้แก่ อาชีพรับจ้าง

รายได้

โดยเฉลี่ยราษฎรมีรายได้จากการทำการเกษตรและรับจ้างเฉลี่ยปีละประมาณ 25,000 บาทต่อครอบครัว ซึ่งจัดอยู่ในระดับที่มีฐานะยากจน

การถือครองที่ดิน

ราษฎรส่วนใหญ่ในพื้นที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในการถือครองที่ดิน ส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ป่าสงวนที่กรมพัฒนาที่ดินได้เข้ามาช่วยบุกเบิกพัฒนาพื้นที่ เพื่อจัดสรรให้ราษฎรทำการเพาะปลูกพืชโดยอาศัยน้ำฝน

การใช้ประโยชน์ที่ดิน

จำแนกการใช้ประโยชน์ที่ดิน คือ เป็นพื้นที่อยู่อาศัย 704 ไร่หรือร้อยละ 3.19 พื้นที่ทำการเกษตร 13,128 ไร่หรือร้อยละ 59.497 พื้นที่สาธารณะ 20 ไร่หรือร้อยละ 0.091 พื้นที่ป่าไม้และภูเขา 8,197 ไร่หรือร้อยละ 37.149

แหล่งเงินทุน

ร้อยละ 6.42 กู้จาก ธกส. และจากการรวมกลุ่มต่างๆ คือ กลุ่มสหกรณ์เครดิตยูเนียน ร้อยละ 12.99 กลุ่มเตรียมสหกรณ์ฯ ร้อยละ 7.71 กลุ่มกองทุนปื๊ย ร้อยละ 7.14 กลุ่มออมทรัพย์ ร้อยละ 4.14 และเกษตรกรลงทุนเอง ร้อยละ 61.58

การรวมกลุ่มของเกษตรกร

ราษฎรมีการรวมกลุ่มต่างๆ ได้แก่ กลุ่มเตรียมสหกรณ์ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว มีสมาชิก 57 ราย กลุ่มออมทรัพย์บ้านลัวะ มีสมาชิก 19 ราย และกลุ่มผู้ใช้น้ำ มีสมาชิก 132 ราย

ผลผลิตทางการเกษตร

1) พืชผัก ได้แก่ พืชทองญี่ปุ่น พืชทองสีส้ม พืชทองสีขาว พืชมะพร้าว พืชบัตเตอร์นัท คะน้าฮ่องกง คะน้ายอดคอยคำ คะน้าเห็ดหอม มะเขือม่วงก้านเขียว มะเขือม่วงก้านดำ พื้นที่รวม 30 ไร่ เกษตรกรที่ได้รับการส่งเสริม 27 ราย

2) ไม้ผล ได้แก่ เสาวรส มะม่วง มะละกอ อโวคาโด น้อยหน่า มีพื้นที่ปลูกไม้ผลรวม 322 ไร่ เกษตรกรที่ได้รับการส่งเสริม 229 ราย

3) พืชไร่ ได้แก่ ข้าวไร่ ข้าวโพด มีพื้นที่รวม 37 ไร่ เกษตรกรที่ได้รับการส่งเสริม 24 ราย

4) ไม้ดอก ได้แก่ ว่านสีทิส พื้นที่ปลูก 1.5 ไร่ เกษตรกรที่ได้รับการส่งเสริม 6 ราย

5) ปศุสัตว์ ได้แก่ สุกรและไก่ เกษตรกรที่ได้รับการส่งเสริม 20 ราย

6) กาแฟ พื้นที่ปลูก 20 ไร่ เกษตรกรที่ได้รับการส่งเสริม 81 ราย

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย

ประวัติความเป็นมา

โครงการหลวงหนองหอย ตั้งอยู่ที่บ้านหนองหอยเก่า หมู่ 7 ตำบลแม่แร่ม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ระยะทางห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ 39 กิโลเมตร ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่าม้ง ประกอบอาชีพการปลูกผักเป็นหลัก โดยเริ่มมีการตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่ก่อนสมัยสงครามโลกครั้งที่ 1 ต่อมาในปี พ.ศ.2502 หน่วยปฏิบัติการตำรวจตระเวนชายแดนได้เริ่มเข้ามาสร้างความสัมพันธ์ในพื้นที่และให้การศึกษาตลอดจนรักษาความปลอดภัย ต่อมาในปี พ.ศ.2512 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จเยี่ยมราษฎรหมู่บ้านหนองหอย ประชากรในหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่าม้งมีอาชีพปลูกผักและทำไร่เลื่อนลอย จึงทรงมีพระราชดำริว่าควรจะมีการส่งเสริมอาชีพทางการเกษตรเพื่อทดแทนการบุกรุกแผ้วถางป่า อันจะนำมาซึ่งความเสียหายแก่ประเทศ จากนั้นกรมป่าไม้ได้จัดส่งหน่วยงานร่วมกับหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสัมพันธ์จัดส่งเจ้าหน้าที่เข้ามาปฏิบัติงานประจำหมู่บ้านและประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2527 หม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี ทรงเห็นว่าบ้านหนองหอยมีประชากรเพิ่มขึ้นมาและได้มีการขยายหมู่บ้านออกเป็น 2 หมู่บ้าน คือ บ้านหนองหอยใหม่และหนองหอยเก่า อีกทั้งยังมีการปลูกผักมากทั้งที่ตั้งอยู่ใกล้ตัวเมืองเชียงใหม่ จึงได้จัดตั้งศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอยขึ้นเพื่อให้มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับงานด้านการเกษตร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตร โดยแนะนำพืชเศรษฐกิจใหม่ทดแทนการปลูกผักและการทำไร่เลื่อนลอย
2. เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ดินน้ำลำธารและปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น
3. เพื่อยกสภาพความเป็นอยู่ของชาวเขาให้ดีขึ้นทัดเทียมคนพื้นราบ
4. เพื่อพัฒนาชาวเขาให้มีความสำนึกในความเป็นไทย ยึดมั่นในชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

สภาพทั่วไป

ขนาดและที่ตั้ง

ตั้งอยู่ที่หมู่ 7 บ้านหนองหอยเก่า ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 780-1,430 เมตร มีพื้นที่รับผิดชอบ 21.3 ตารางกิโลเมตรหรือ 13,230.69 ไร่

ลักษณะภูมิประเทศ

โครงการหลวงหนองหอยมีลักษณะพื้นที่เป็นที่สูงลาดชัน ภูเขาสูงคลื่นลอนลาด ลอนชัน ดินมีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง

ลักษณะภูมิอากาศ

อุณหภูมิเฉลี่ย 24.8 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,416.8 มิลลิเมตรต่อปี

สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

ประชากร

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอยมีหมู่บ้านในเขตรับผิดชอบจำนวน 7 กลุ่มบ้าน 356 ครัวเรือน ประชากร 2,573 คน ประกอบด้วยคนเมือง จีนฮ่อ ชาวเขาเผ่าม้งและเผ่าลีซอ

การศึกษา

ราษฎรร้อยละ 22.79 ไม่รู้หนังสือ ร้อยละ 4.66 อ่านออกเขียนได้ ร้อยละ 30 ได้รับการศึกษาโดยจบการศึกษาระดับประถมศึกษาที่สุด และอีกร้อยละ 42.58 กำลังศึกษาและเป็นเด็กเล็ก

การประกอบอาชีพ

ทางด้านการประกอบอาชีพ ร้อยละ 87.42 ทำการเกษตรในครัวเรือนเพียงอย่างเดียว มีผู้ประกอบอาชีพอื่นเพียงอย่างเดียวร้อยละ 2.26 นอกนั้นประกอบอาชีพการเกษตรควบคู่กับการรับจ้างทั้งในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร

สภาพการผลิตทางการเกษตร

ครัวเรือนส่วนใหญ่ปลูกพืชผักเป็นอาชีพหลัก พืชผักที่สำคัญ คือ ผักกาดหอมห่อ ผักกาดหางหงส์ กะหล่ำปลี ผักกาดขาวปลี แครอท หอมญี่ปุ่น กระเทียมดั้น ปวยเล้ง ฟักแม้ว ซาโยเต้และมะเขือเทศ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการผลิตในช่วงฤดูฝน นอกนั้นมีการปลูกไม้ผลและไม้ตัดดอกบ้าง โดยไม้ผลที่มีการปลูกกันมาก ได้แก่ ลิ้นจี่ นอกนั้นเป็น บัวย ท้อ พลับ พลัมและอโวคาโด ส่วนไม้ดอก ได้แก่ เบญจมาศ เขือบีร่า และลิลลี่

การรวมกลุ่มของเกษตรกร

ราษฎรมีการรวมกลุ่มต่างๆ ได้แก่ กลุ่มเตรียมสหกรณ์มีสมาชิก 155 ราย กลุ่มผู้ใช้น้ำมีสมาชิก 150 ราย กลุ่มเยาวชนมีสมาชิก 60 ราย กลุ่มแม่บ้านมีสมาชิก 80 ราย กลุ่มท่องเที่ยวมีสมาชิก 13 ราย กลุ่ม อปพร.มีสมาชิก 60 ราย

ผลผลิตทางการเกษตร

1) ปลูกพืชผัก ได้แก่ แครอท ผักกาดหางหงส์ มะเขือจัมโบ้ ผักกาดหอมห่อ ปวยเล้ง บร็อกโคลี่ ผักกาดขาวปลี มะเขือเทศดอยคำ เบบี้แครอท กะหล่ำปลีหัวใจ ฟักแม้ว กะหล่ำปลีแดง กระเทียมดอยคำ กระเทียม เทอร์นิฟ ผักกาดหวาน กระน้ำฮ่องกง ยอดซาโยเต้ พาร์สเลย์ บัตเตอร์เสด ถั่วหวาน สลัดใบแดง หอมญี่ปุ่น แดงหอม พริกหวานแดง-เขียว กะหล่ำดอกม่วง-ขาว สุกีนี ผักกาดฮ่องเต้ ถั่วลันเตา ผักใหญ่ ฯลฯ โดยมีพืชผักที่มีการจำหน่ายสูงสุด 5 อันดับแรก คือ แครอท ผักกาดหางหงส์ ผักกาดหอมห่อ กะหล่ำปลีและปวยเล้ง โดยแบ่งผักที่ส่งเสริมออกเป็น 2 ส่วน คือ ระบบการปลูกผักที่ดี GAP และระบบผักอินทรีย์ พื้นที่ทั้งหมด 1,500 ไร่ เกษตรกร 157 ราย

2) ไม้ผล ได้แก่ บัวย พลัม สตรอเบอร์รี่ พลับ อโวคาโด องุ่น เกษตรกร 36 ราย

3) ไม้ดอก มีการส่งเสริมปลูกจิบิโซฟิลล่าและผลิตไม้ดอกภายในศูนย์ฯ ได้แก่ กล้วยไม้ดิน ไฮเดรนเยีย อาทิลีเย แพนซี่ คาเรนดูล่า

4) ปศุสัตว์ ได้แก่ การผลิตไก่กระดุกดำ

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก

ประวัติความเป็นมา

ณ พื้นที่ในเขตหมู่บ้านห้วยลึก ตำบลปึงโค้ง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งสภาพทั่วไปเป็นที่ราบหุบเขา ในอดีตเคยเป็นป่าเบญจพรรณ อุดมสมบูรณ์ด้วยไม้ใหญ่น้อยนานาชนิดและไม้สัก อันเป็นไม้ชนิดหนึ่งที่มีคุณค่ามหาศาลทางเศรษฐกิจ ถูกบุกรุกทำลายจนในปัจจุบันกลายเป็นพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม มีการทำไร่เลื่อนลอย ตัดไม้เผาถ่านและทำเฟอร์นิเจอร์

เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ.2521 ชาวเขาเผ่าแม้วได้อพยพจากบ้านบ่อเหล็ก อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ มาอยู่ที่บ้านห้วยลึก เนื่องจากสภาพพื้นที่ทำกินเดิมไม่เหมาะสมแก่การเพาะปลูก และได้ยื่นฎีกาถวายต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อขอพระราชทานพื้นที่ทำกินใหม่ ปี พ.ศ. 2522 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีรับสั่งให้หม่อมเจ้าภิศเดช รัชนี เข้าไปช่วยเหลือชาวเขา เสริมสร้างความเข้าใจในการดำรงชีวิตร่วมกับป่า ด้วยทรงเกรงว่าชาวเขาจะบุกรุกป่าและต้นน้ำลำธารมากยิ่งขึ้น องค์ประธานมูลนิธิโครงการหลวงจึงได้ร่วมกับกรมป่าไม้พิจารณาจัดพื้นที่ทำกินที่บ้านห้วยลึกให้ราษฎรชาวเขา เหตุผลของการเลือกพื้นที่บ้านห้วยลึกก็เพราะเป็นแหล่งพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมที่ถูกบุกรุกตัดไม้สักไปจนหมดป่าต้องการการบูรณะอยู่แล้ว มอบให้ชาวเขาที่อาศัยอยู่เป็นผู้อนุรักษ์โดยปลูกป่าทดแทนและดูแลผืนป่า หลังจากนั้นก็ได้มีชาวเขาเผ่าแม้วจากบ้านป่าเกี๊ยะ อำเภอเชียงดาวและจากจังหวัดแม่ฮ่องสอนอพยพเข้ามาอีก ส่วนกะเหรี่ยงนั้นอาศัยอยู่บนพื้นที่อยู่แล้ว

เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2523 จึงเริ่มต้นจัดตั้งศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก ที่บ้านห้วยลึก เพื่อป้องกันไม่ให้ชาวเขาบุกรุกตัดไม้เพิ่มขึ้นอีก ส่งเสริมงานด้านเกษตรกรรมแก่ชาวเขา โดยเน้นการส่งเสริมการปลูกพืชผักและไม้ดอกเป็นหลัก

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรในพื้นที่โครงการ
2. เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ประโยชน์ของน้ำจากอ่างเก็บน้ำ
3. เพื่อเป็นแนวทางในการใช้ประโยชน์พื้นที่ให้เหมาะสมให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามสภาพเศรษฐกิจและสังคมต่อไป

4.เพื่อให้เกษตรกรสามารถลำเลียงผลผลิตทางการเกษตรออกจากพื้นที่ได้สะดวก รวดเร็ว ทุกฤดูกาล

สภาพทั่วไป

ขนาดและที่ตั้ง

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก ตั้งอยู่ที่บ้านห้วยลึก หมู่ 7 ตำบลปิงโค้ง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ครอบคลุมพื้นที่รับผิดชอบ 14.35 ตารางกิโลเมตรหรือ 9,218.5 ไร่

ลักษณะภูมิประเทศ

ภูมิประเทศของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก มีลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มสลับกับเนินเขาและล้อมรอบด้วยภูเขาสูงชัน มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 500-900 เมตร พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในระดับ 600 เมตร จะมีความลาดตั้งแต่ 2% ในบริเวณที่เป็นแอ่งที่ราบขึ้นไปจนถึง 16% ในบริเวณที่เป็นภูเขาสูง สภาพป่าไม้เป็นป่าเบญจพรรณ ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทรายสีน้ำตาล มีการระบายน้ำดี ความอุดมสมบูรณ์ของดินปานกลาง

ลักษณะภูมิอากาศ

อยู่ในลักษณะภูมิอากาศเขตร้อนชื้น แบบฝนเมืองร้อนเฉพาะฤดู (tropical savanah : AW) โดยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดพาเอาความชื้นขึ้นเข้าสู่พื้นที่ ทำให้มีฝนตกชุกในช่วงกลางเดือนพฤษภาคมถึงประมาณเดือนกันยายน และในช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดพาเอาความหนาวเย็นมาจากประเทศจีนเข้าสู่พื้นที่ มีผลทำให้อากาศหนาวเย็น อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดทั้งปีอยู่ในช่วง 20.11-28.21 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุด 40 องศาเซลเซียส และต่ำสุด 15 องศาเซลเซียส มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,770.9 มิลลิเมตรต่อปี เดือนที่มีฝนตกชุก คือ เดือนสิงหาคม มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 316.7 มิลลิเมตร

การใช้ที่ดินในปัจจุบันของเกษตรกร

มีการใช้พื้นที่ทำการเกษตร คือ พื้นที่รับน้ำชลประทานประมาณ 290 ไร่ พื้นที่ที่เป็นพื้นที่เพาะปลูกโดยอาศัยน้ำฝน 1,828 ไร่ รวม 2,118 ไร่ เมื่อเปรียบเทียบกับការจำแนกการใช้ที่ดินพบว่า ยังไม่มีการใช้พื้นที่เกินกำหนดจากการจำแนก แต่มีการขยายพื้นที่ทำกินออกไป

นอกเหนือจากการจัดสรรพื้นที่ทำกินแก่ราษฎรของโครงการหลวงในช่วงเริ่มต้นมากขึ้น โดยแบ่งพื้นที่การใช้ที่ดินตามแผนการใช้ที่ดินเป็น 4 ประเภท คือ เขตปลูกพืชหรือไม้ผลที่มีศักยภาพในการผลิตสูง เขตปลูกพืชหรือไม้ผลที่มีศักยภาพปานกลาง เขตป่าไม้สมบูรณ์ เขตพื้นที่ป่าตามธรรมชาติ

สภาพการผลิตทางการเกษตร

มีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งสิ้น 2,118 ไร่ เป็นพื้นที่รับน้ำชลประทานประมาณ 290 ไร่ มีอ่างเก็บน้ำเพื่อใช้ในการเกษตรขนาดเล็ก 4 อ่าง พื้นที่ที่เหลือ 1,828 ไร่ เป็นการเพาะปลูกโดยอาศัยน้ำฝน พืชหลักที่เกษตรกรเพาะปลูก ได้แก่ ผักเมืองหนาว ไม้ตัดดอกเมืองหนาวและพืชไร่ มีเพียงส่วนน้อยที่ทำการเพาะปลูกไม้ผล ไม้ดอกเพื่อการผลิตดอกไม้แห้ง

ระบบการผลิตพืช

พืชที่เกษตรกรนิยมปลูกเพื่อเป็นรายได้มากที่สุด คือ พืชผักและไม้ตัดดอก ส่วนพืชไร่มีการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แล้วตามด้วยถั่วแดง ปัจจุบันเปลี่ยนการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มาเป็นการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดลูกผสม ซึ่งให้มูลค่ามากกว่าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ นอกจากนี้ยังมีการปลูกลิ้นเป็นบางส่วนพร้อมกับถั่วแดงแต่ผลผลิตต่อไร่ค่อนข้างต่ำ เนื่องจากขาดน้ำและสภาพอากาศไม่เหมาะสม สำหรับไม้ผลเกษตรกรไม่นิยมปลูกเนื่องจากได้ผลช้า ในพื้นที่รับน้ำชลประทาน มีการปลูกพืชผักสลับกันไปตลอดทั้งปีและได้มีการแบ่งพื้นที่บางส่วนเพื่อทำการผลิตไม้ตัดดอก พื้นที่รับน้ำฝนมีการผลิตพืชไร่ ได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ฝ้าย ผักกาดขาวปลี ถั่วแดงหลวง งาและลิ้น ทางด้านการเลี้ยงสัตว์ ในเขตศูนย์พัฒนาโครงการหลวง เดิมเป็นการเลี้ยงสัตว์ขนาดเล็กเพื่อการบริโภคเป็นส่วนใหญ่หากเหลือจึงจะขาย ได้แก่ ไก่ เป็ด สุกร นอกจากนี้มีโคและกระบืออีกเล็กน้อยเพื่อไว้ใช้งาน

สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

ประชากร

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึกมีจำนวน 299 ครัวเรือน ประชากร 1,835 คน เป็นชาย 906 คน หญิง 929 คน ประกอบด้วยคนเมือง ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง เผ่าม้งและมูเซอแดง

การศึกษา

ในหมู่บ้านมีโรงเรียนประถมศึกษาจำนวน 1 โรงเรียน ปัจจุบันมีโครงการขยายโอกาสการเรียนรู้เพิ่มขึ้นเป็นระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โดยมีผู้ที่ไม่รู้หนังสือในแต่ละเผ่า ดังนี้ ชาวเขาเผ่าม้ง 65% คนเมือง 4% กะเหรี่ยง 20%

รายได้

แหล่งที่มาของรายได้ในครัวเรือนของประชากรศูนย์ฯ ห้วยลึก เป็นรายได้เนื่องมาจากการจำหน่ายผลผลิตทั้งในส่วนที่ผ่านโครงการหลวงและขายให้พ่อค้าโดยตรง นอกจากนั้นเป็นรายได้จากนอกภาคการเกษตร

ผลผลิตทางการเกษตร

1) พืชผัก ได้แก่ ผักกาดหอมหัว ผักกาดขาวปลี ผักกาดหวาน ผักกาดฮ่องเต้ ถั่วแขก บล๊อค โคลี่ กระชายอดคอยคำ ถั่วลันเตาหวาน ถั่วลันเตาฝักใหญ่ มะเขือม่วง พริกทองญี่ปุ่น ผักกาดใบแดง ฟักทอง หงส์ ฟักมะพร้าว กะหล่ำปลี กะหล่ำปลีแดง ข้าวโพดหวาน 2 สี และฟักงานบินสีเหลือง พื้นที่ทั้งหมด 260.5 ไร่ เกษตรกร 456 ราย

2) ไม้ผล ได้แก่ มะละกอ เสาวรส พื้นที่รวม 21 ไร่ เกษตรกร 11 ราย

3) ไม้ดอก ได้แก่ เบญจมาศดอกเดี่ยว-ดอกช่อ กุหลาบ แอสเทอร์ ทานตะวัน ไม้กระถาง ดั่นกล้าเบญจมาศ รวมพื้นที่ทั้งหมด 19.71 ไร่ เกษตรกร 151 ราย

4) สมุนไพร ได้แก่ ดิลล์ มาจอแรม มินท์ เลมอนบาล์ม สวิทบาซิล อิตาลีเลียนพาสเลย์ ตะไคร้หอม พื้นที่ปลูกรวม 7.26 ไร่ เกษตรกร 50 ราย

5) พืชไร่ ได้แก่ ถั่วแดงหลวง ถั่วอะซูกิ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ข้าวโพดหวานโรงงาน พื้นที่รวม 144 ไร่ เกษตรกร 27 ราย

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยเลี้ยว

ประวัติความเป็นมา

ในเขตตำบลห้วยเลี้ยว อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ ในอดีตชาวเขาเผ่าม้งที่อาศัยอยู่ในพื้นที่มีฐานะความเป็นอยู่ยากจนและบุกรุกแผ้วถางป่าไม้เพื่อทำไร่เลื่อนลอยเป็นประจำทุกปี โดยเกษตรกรมีที่ดินถือครองครอบครองประมาณ 8 ไร่ ที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลาดชันและอพยพเคลื่อนย้ายหาที่เพาะปลูกใหม่หมุนเวียนตามฤดูกาลเพราะชาวเขายังขาดความรู้ในการอนุรักษ์และบำรุงรักษาความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าไม้และดิน สภาพบ้านเรือนปลูกเป็นลักษณะกระต๊อบเล็ก ๆ เพื่ออยู่อาศัยเพียงชั่วคราว

ปี พ.ศ.2524 มูลนิธิโครงการหลวงได้เลือกพื้นที่แห่งนี้เป็นที่ดำเนินงาน “ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยเลี้ยว” ซึ่งเป็นหนึ่งในโครงการพระราชดำริ เพื่อช่วยให้เกษตรกรมีการใช้ประโยชน์ที่ดินทำการเพาะปลูกพืชเป็นหลักแหล่งถาวรและเกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อลดการตัดไม้ทำลายป่าอันเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารและช่วยชาวเขาเพื่อบุณยธรรม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อช่วยให้เกษตรกรมีการใช้ประโยชน์ที่ดินทำการเพาะปลูกพืชเป็นหลักแหล่งถาวรและเกิดประโยชน์สูงสุด
2. เพื่อลดการตัดไม้ทำลายป่าอันเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร
3. ช่วยชาวเขาเพื่อบุณยธรรม

สภาพทั่วไป

ขนาดและที่ตั้ง

ตั้งอยู่ที่บ้านห้วยเลี้ยว หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านปาง อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่รับผิดชอบ 48.54 ตารางกิโลเมตรหรือ 30,340 ไร่ เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติออบขานประมาณร้อยละ 30

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบเชิงเขาและที่ราบ มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 450 เมตร ประกอบด้วยป่าโปร่งผลัดใบ ดินเป็นดินร่วนปนทรายและดินลูกรัง มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างต่ำ

ลักษณะภูมิอากาศ

เป็นพื้นที่ค่อนข้างแห้งแล้ง อุณหภูมิต่ำสุด 14 องศาเซลเซียส สูงสุด 38 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ย 24 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,277 มิลลิเมตรต่อปี

โครงสร้างพื้นฐาน

มีไฟฟ้าใช้ทุกหมู่บ้าน มีโทรศัพท์ใช้ 3 หมู่บ้าน มีแหล่งน้ำธรรมชาติ 1 แห่งและมีแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น 1 แห่งซึ่งในปัจจุบันมีน้ำน้อยมาก ไม่เพียงพอที่จะใช้ในการเกษตร

สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

ประชากร

มีหมู่บ้านรับผิดชอบจำนวน 4 หมู่บ้าน 613 ครัวเรือน ประชากร 2,175 คน ประกอบด้วยคนเมืองเป็นส่วนใหญ่และชาวเขาเผ่าม้ง

การศึกษา

ราษฎรส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 มีโรงเรียนจำนวน 2 โรงเรียน ปัจจุบันมีสอนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 1 โรงเรียน และมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำนวน 1 แห่ง

การประกอบอาชีพ

ราษฎรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นหลักจำนวน 293 ครัวเรือนหรือร้อยละ 47.79 อาชีพนอกภาคการเกษตร ได้แก่ รับจ้างจำนวน 245 ครัวเรือนหรือร้อยละ 39.96 ค้าขายจำนวน 38 ครัวเรือนหรือร้อยละ 6.20 ทำปูนขาวจำนวน 27 ครัวเรือนหรือร้อยละ 6.03 และเย็บปักผ้าจำนวน 10 ครัวเรือนหรือร้อยละ 1.63

รายได้

ราษฎรมีรายได้เฉลี่ยปีละ 25,000 บาทต่อครัวเรือน จัดอยู่ในระดับปานกลางและยากจน โดยจำแนกรายได้เฉลี่ยของแต่ละกลุ่ม คือ กลุ่มค้าขายมีรายได้เฉลี่ยสูงสุด คือ 45,000 บาท รองลงมา คือ กลุ่มรับจ้างมีรายได้เฉลี่ย 40,000 บาทและกลุ่มทำการเกษตรมีรายได้เฉลี่ยต่ำสุด คือ 15,000 บาท

การถือครองที่ดิน

ราษฎรจำนวน 3 หมู่บ้าน ซึ่งเป็นคนเมืองส่วนใหญ่มีเอกสารในการถือครองที่ดิน ได้แก่ ใบเสียบ่าร้างท้องที่ (กบท.5) นส.3ก และโฉนด เฉลี่ย 8-10 ไร่ต่อครัวเรือน ส่วนราษฎรที่เป็น ชาวเขาเผ่าม้ง มีหนังสือสัญญาการใช้ประโยชน์ที่ดินซึ่งออกให้โดยโครงการหลวง เฉลี่ย 5-10 ไร่ต่อ ครัวเรือน

การใช้ประโยชน์ที่ดิน

จำแนกการใช้ประโยชน์ที่ดินได้ คือ ใช้ในการสร้างที่อยู่อาศัย เป็นพื้นที่สาธารณะและ คงไว้เป็นพื้นที่ป่า

แหล่งเงินทุน

ร้อยละ 60 กู้มาจากสหกรณ์ ร้อยละ 30 กู้มาจาก ธกส. และอีกร้อยละ 10 เป็นเงินทุนใน ส่วนของตนเอง

การรวมกลุ่มของเกษตรกร

ราษฎรมีการรวมกลุ่มต่างๆ ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรทำไร่มีสมาชิก 100 ราย กลุ่มแม่บ้าน 5 กลุ่มมีสมาชิก 454 ราย กลุ่มเยาวชน 4 กลุ่มมีสมาชิก 100 ราย กลุ่มกองทุนปื๊ยะและยา 1 กลุ่มมีสมาชิก 15 ราย กลุ่มออมทรัพย์ 4 กลุ่มมีสมาชิก 100 ราย กลุ่มผู้ใช้น้ำ 4 กลุ่มมีสมาชิก 300 ราย และกลุ่มจักสาน 1 กลุ่มมีสมาชิก 12 ราย

ผลผลิตทางการเกษตร

- 1) พืชผัก มีพื้นที่ปลูก 15 ไร่ เกษตรกรจำนวน 9 ครัวเรือน เพาะเห็ดมีพื้นที่ 0.5 ไร่ เกษตรกร 1 ครัวเรือน
- 2) ไม้ผล ได้แก่ มะม่วง อโวคาโด มะละกอ เสาวรสหวาน ลำไย มะขามหวาน ลิ้นจี่ รวมพื้นที่ปลูก 570 ไร่ เกษตรกรจำนวน 149 ครัวเรือน
- 3) พืชไร่ ได้แก่ ข้าวฟ่าง งาดำ ข้าวไร่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถั่วลิสงและฝ้าย รวมพื้นที่ปลูก 270 ไร่ เกษตรกรจำนวน 129 ครัวเรือน

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอ่างขาง

ประวัติความเป็นมา

อ่างขางเป็นชื่อตำบลหนึ่ง ตั้งอยู่บนเทือกเขาตะนาวศรีติดกับเขตแดนพม่า คือ ห่างกันเพียงแค่ 5 กิโลเมตรเท่านั้น สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1,400 เมตร อยู่ในเขตอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

ก่อนที่จะเป็นสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ไปเยี่ยมพสกนิกรและชาวไทยภูเขาหลายหมู่บ้าน ทรงทอดพระเนตรเห็นว่าชาวเขาส่วนใหญ่ปลูกฝิ่นแต่ยากจน ทั้งยังทำลายทรัพยากรป่าไม้ต้นน้ำลำธาร ซึ่งเป็นแหล่งสำคัญต่อระบบนิเวศที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อประเทศชาติในอนาคตได้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงได้ทรงสละพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นจำนวน 1,500 บาท เพื่อซื้อที่ดินและไร่จากชาวเขาในบริเวณดอยอ่างขางส่วนหนึ่ง จากนั้นก็ทรงมอบหมายให้หม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี ดำเนินการใช้เป็นสถานทดลองปลูกไม้เมืองหนาวให้เป็นตัวอย่างแก่ชาวเขาเพื่อชาวเขาจะได้นำวิธีการไปใช้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ งานพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวเขาและพัฒนาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติได้เริ่มต้นขึ้นด้วยโครงการในพระราชานุเคราะห์ชาวเขาตั้งแต่เมื่อได้โปรดเกล้าฯจัดตั้งโครงการหลวงเป็นโครงการส่วนพระองค์ เมื่อปี พ.ศ.2512 การดำเนินงานของดอยอ่างขางได้พัฒนามาเป็นสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง ซึ่งถือเป็นสถานีวิจัยแห่งแรกของโครงการหลวง

วัตถุประสงค์

1. เป็นสถานที่ดำเนินงานวิจัยเกี่ยวกับพืชเขตหนาว ป่าไม้และงานวิจัยการเกษตรที่สูงต่างๆ
2. เป็นสถานที่ฝึกอบรมและเผยแพร่ผลงานให้แก่เจ้าหน้าที่ระดับต่างๆและเกษตรกร
3. เป็นสถานที่ผลิตและขยายพันธุ์พืชเพื่อการสนับสนุนพร้อมทั้งดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพแก่เกษตรกรชาวเขาหมู่บ้านบริเวณรอบๆ สถานีฯ

สภาพทั่วไป

ขนาดและที่ตั้ง

ตั้งอยู่พื้นที่ของสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง ในเขตหมู่บ้านคุ้ม หมู่ที่ 5 ตำบลแม่งอน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ มีพื้นที่รับผิดชอบ 27 ตารางกิโลเมตร หรือ 16,577 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่จำนวน 6 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านหลวง บ้านคุ้มและบ้านปางม้า หมู่ที่ 5 ตำบลแม่งอน บ้านนอแลและบ้านขอบด้ง หมู่ที่ 14 ตำบลม่อนปิ่น และบ้านป่าคา หมู่ที่ 11 ตำบลม่อนปิ่น

ลักษณะภูมิประเทศ

บริเวณคดอยอ่างขางมีลักษณะเป็นแอ่งรูปรีคล้ายกระทะ ลักษณะพื้นที่เป็นแนวเขานานก้นของหินปูนและหินดินดานทอดยาวตามแนวเหนือใต้ เกิดเป็นอ่างหรือกระทะขึ้น เพื่อกักเก็บหินปูนจะกั้นเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับพม่า บริเวณตรงกลางของอ่างขางจะมีพื้นที่ค่อนข้างราบตอนกลางมีหลุมยุบตัวและมีภูเขาหินปูนยอดแหลมปรากฏให้เห็นทั่วไป ดินเป็นดินปนหินมีสีแดงจัด โครงสร้างดี จัดเป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ สภาพเป็นป่าสนและป่าดิบ พื้นที่ที่มีความลาดชันสูง มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 1,400 เมตร และมียอดคดอยสูงถึง 1,928 เมตร

ลักษณะภูมิอากาศ

จัดอยู่ในประเภทอากาศอบอุ่นและแห้งแล้ง ในฤดูหนาวบางปีมีน้ำค้างแข็งแต่มีสภาพภูมิอากาศโดยรวมหนาวเย็นตลอดปี โดยมีอุณหภูมิเฉลี่ย 16.9 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย

32.0 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย -3.0 องศาเซลเซียส และมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 2,074.6 มิลลิเมตรต่อปี โดยมีการกระจายของฝนค่อนข้างสม่ำเสมอตลอดปี

โครงสร้างพื้นฐาน

มีไฟฟ้าใช้ 5 หมู่บ้าน มีโทรศัพท์สาธารณะ 4 จุด มีแหล่งน้ำที่เป็นลำห้วย 4 สาย มีประปาหมู่บ้านและประปาภูเขาใช้ครบทุกหมู่บ้าน

สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

ประชากร

มีจำนวนครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด 535 ครัวเรือน รวมประชากรทั้งสิ้น 2,912 คน ประกอบด้วยเกษตรกรเผ่ามูเซอคำ ปะหล่อง จีนฮ่อ และไทยใหญ่

การศึกษา

ราษฎรกลุ่มจีนฮ่อส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษา คือ ร้อยละ 58 มีผู้จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 30 จบระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 10 และระดับอุดมศึกษา ร้อยละ 2 โดยมีศูนย์เด็กเล็ก 1 แห่งและมีโรงเรียนจำนวน 4 โรงเรียนสอนตั้งแต่ชั้นเด็กเล็กถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ศาสนา

ชาวเขาส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ได้แก่ ชาวเขาเผ่าปะหล่อง ไทยใหญ่ และจีนฮ่อ บางส่วน ส่วนเผ่ามูเซอคำยังคงนับถือผี กลุ่มจีนฮ่อส่วนใหญ่ ร้อยละ 60 นับถือศาสนาอิสลาม รองลงมา คือ ศาสนาพุทธ ร้อยละ 30 และคริสต์ ร้อยละ 10

การประกอบอาชีพ

ราษฎรส่วนใหญ่ ร้อยละ 94 ประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก ที่เหลือประกอบอาชีพค้าขาย ร้อยละ 3.1 และรับจ้าง ร้อยละ 2.9

รายได้

ชาวเขาเผ่าจีนฮ่อมีรายได้เฉลี่ย 50,000-60,000 บาทต่อครัวเรือนต่อปี ชาวเขาเผ่ามูเซอคำมีรายได้เฉลี่ย 10,000-20,000 บาทต่อครัวเรือนต่อปี และชาวเขาเผ่าปะหล่องมีรายได้เฉลี่ย 15,000-25,000 บาทต่อครัวเรือนต่อปี

การถือครองที่ดิน

ชาวเขาเผ่าจีนฮ่อมีพื้นที่ทำการเกษตรมากกว่า 10 ไร่ต่อครัวเรือน ส่วนชาวเขาเผ่ามูเซอคำและชาวเขาเผ่าปะหล่องมีพื้นที่ทำการเกษตรระหว่าง 3-10 ไร่ต่อครัวเรือน โดยเป็นลักษณะการถือครองแบบสืบทอดมาจากบรรพบุรุษและไม่มีเอกสารสิทธิ์

การใช้ประโยชน์ที่ดิน

พื้นที่ของหมู่บ้านมีทั้งหมดประมาณ 26,690 ไร่ จำแนกตามการใช้ประโยชน์ คือ ใช้เป็นพื้นที่ทำการเกษตรจำนวน 4,862 ไร่หรือร้อยละ 18.2 เป็นในส่วนของที่อยู่อาศัยและที่สาธารณะจำนวน 1,720 ไร่หรือร้อยละ 6.5 เป็นพื้นที่ป่าไม้และภูเขาจำนวน 20,108 ไร่หรือร้อยละ 75.3

แหล่งเงินทุน

ได้แก่ มูลนิธิโครงการหลวง พ่อค้าในท้องถิ่น เงินทุนของตนเอง เงินของญาติพี่น้อง และ ธกส. ในส่วนของราษฎรกลุ่มจีนฮ่อ ส่วนใหญ่ร้อยละ 40 ใช้เงินทุนของตนเอง รองลงมา คือ ร้อยละ 30 กู้จากธนาคารอื่นๆ ร้อยละ 20 กู้จากเอกชน และร้อยละ 10 กู้จาก ธกส.

การรวมกลุ่ม

ราษฎรมีการรวมกลุ่มต่างๆ ได้แก่ กลุ่มผู้ปลูกผักมีสมาชิก 121 ราย กลุ่มผู้ปลูกไม้ผลมีสมาชิก 249 ราย กลุ่มผู้ปลูกไม้ดอกมีสมาชิก 51 ราย กลุ่มผู้ปลูกชาจีนมีสมาชิก 35 ราย กลุ่มเยาวชนมีสมาชิก 158 ราย กลุ่มสหกรณ์การเกษตรมีสมาชิก 52 ราย กลุ่มแม่บ้านชาวเขามีสมาชิก 47 ราย กลุ่ม ธกส.มีสมาชิก 63 รายและกลุ่มผู้ปลูกสตอเบอรี่มีสมาชิก 11 ราย

ผลผลิตทางการเกษตร

- 1) ส่งเสริมปลูกพืชผักอินทรีย์ พื้นที่ปลูก 165 ไร่ เกษตรกร 121 ครัวเรือน
- 2) ไม้ผลเมืองหนาว ได้แก่ บัวย พืช พลับ สาลี่ พลัม ราสเบอร์รี่ และโอคาโด พื้นที่ปลูก รวม 439.38 ไร่ เกษตรกร 237 ครัวเรือน ในส่วนของสตรอเบอรี่ พื้นที่ปลูกรวม 6 ไร่ เกษตรกร 11 ครัวเรือน
- 3) ไม้ดอก ได้แก่ กุหลาบดอกเล็ก เบญจมาศดอกเดี่ยว-ดอกช่อ ไบยูคา และสแตติส พื้นที่ปลูกรวม 6.48 ไร่ เกษตรกร 51 ครัวเรือน
- 4) ชาจีน พื้นที่ปลูกรวม 45 ไร่ เกษตรกร 35 ครัวเรือน
- 5) พืชไร่ พื้นที่ปลูกรวม 30 ไร่ เกษตรกร 30 ครัวเรือน
- 6) พืชสมุนไพร ส่งเสริมเกษตรกรปลูกรวม 4 ครัวเรือน

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์

ประวัติความเป็นมา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงตระหนักถึงภัยคุกคามต่อความมั่นคงของประเทศ การทำไร่เลื่อนลอย การปลูกฝิ่นและการตัดไม้ทำลายป่า ทำให้เกิดปัญหาต่างๆติดตามมาเพราะการทำลายป่า และต้นน้ำลำธารส่งผลให้เกิดน้ำท่วมตามมา จึงทรงมีพระราชประสงค์ที่จะช่วยเหลือชาวเขาให้มีพื้นที่ทำกินเป็นหลักแหล่ง ส่งเสริมการปลูกพืชทดแทนฝิ่น ถ่ายทอดความรู้ทางการเกษตร แผนใหม่เพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรให้สูงขึ้น ปรับปรุงฐานะความเป็นอยู่ของชาวเขาให้ดีขึ้น ตลอดจนป้องกันการบุกรุกทำลายป่าไม้ ต้นน้ำลำธาร โดยให้เกษตรกรหันมาทำการเกษตรแบบถาวร

กุมภาพันธ์ ปี พ.ศ.2522 มูลนิธิโครงการหลวงจึงได้จัดตั้ง “สถานีวิจัยโครงการหลวงอินทนนท์” ขึ้นบนพื้นที่ 150 ไร่ ในเขตหมู่บ้านขุนกลาง ตำบลบ้านหลวง ซึ่งเป็นสถานีวิจัยอีกแห่งหนึ่งของมูลนิธิโครงการหลวง

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์ ให้การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพทางการเกษตรแก่เกษตรกรชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงและม้ง ให้ปลูกพืชทดแทนการปลูกฝิ่นในพื้นที่เพื่อการเกษตร 3,500

ไว้ โดยได้รับความร่วมมือจากหลายหน่วยงานในการดำเนินกิจกรรมด้านต่างๆ เช่น กรมพัฒนาที่ดิน กรมส่งเสริมการเกษตร กรมชลประทาน กรมป่าไม้ สำนักงานเกษตรภาคเหนือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ฯลฯ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อจัดตั้งถิ่นฐานชาวเขาให้เหมาะสม
2. เพื่อส่งเสริมการปลูกพืชทดแทนฝิ่นให้ชาวเขา
3. เพื่อเพิ่มรายได้และปรับปรุงความเป็นอยู่ของชาวเขา
4. เพื่อรักษาเอกลักษณ์ของชาวเขาให้คงอยู่ไว้
5. เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและดัดแปลงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของประเทศ

สภาพทั่วไป

ขนาดและที่ตั้ง

ตั้งอยู่ที่บ้านขุนกลาง หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งจัดอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 1,380 เมตร มีพื้นที่รับผิดชอบ 150 ตารางกิโลเมตร หรือ 86,693 ไร่

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะพื้นที่โดยทั่วไปเป็นหุบเขาชัน มีความลาดชันตั้งแต่ 10-60 เปอร์เซ็นต์ ทอดไปในแนวเขาสันปันน้ำ แบ่งพื้นที่เป็น 2 ทิศทาง คือ จะคั่นน้ำสู่แม่น้ำปิงทางตะวันออก และลงสู่แม่น้ำแจ่มทางตะวันตก

ลักษณะภูมิอากาศ

มีอุณหภูมิเฉลี่ย 21 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุด 16.5 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุด 24.9 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,780 มิลลิเมตรต่อปี

โครงสร้างพื้นฐาน

ใน 6 หมู่บ้านหลักซึ่งมี 15 กลุ่มบ้านย่อย มีไฟฟ้าใช้เพียง 4 กลุ่มบ้านที่เหลืออีก 11 กลุ่มบ้านไม่มีไฟฟ้าใช้เลย ที่ศูนย์อินทนนท์และส่วนราชการอื่นๆจะมีโทรศัพท์สาธารณะหมู่บ้าน ทุกหมู่บ้านมีประปาภูเขาใช้ ในส่วนของโทรศัพท์จะมีโทรศัพท์เคลื่อนที่ วิทยุสื่อสารความถี่สังเคราะห์ และโทรศัพท์หมู่บ้านใช้สัญญาณดาวเทียม

สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

ประชากร

มีประชากรจำนวน 4,364 คน 748 ครัวเรือน ประกอบด้วยชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงและเผ่าม้ง

การศึกษา

มีโรงเรียนระดับประถมศึกษา 5 แห่ง โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา 1 แห่ง เด็กได้รับการศึกษาภาคบังคับทุกคนทุกหมู่บ้าน ผู้ใหญ่ที่มีอายุระหว่าง 14-50 ปี ไม่รู้หนังสือร้อยละ 32.5

การประกอบอาชีพ

สามารถแบ่งการประกอบอาชีพได้ 4 ประเภท คือ การเพาะปลูกพืช ได้แก่ ข้าว พืชไร่ ไม้ดอก ไม้ผลเขตหนาว พืชผักอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 94.5 ของครัวเรือนทั้งหมด การเลี้ยงสัตว์มีร้อยละ 64 ของครัวเรือนทั้งหมด อุตสาหกรรมในครัวเรือนมีร้อยละ 1.64 ของครัวเรือนทั้งหมด การรับจ้างมีร้อยละ 42.62 ของครัวเรือนทั้งหมด

รายได้

ประชากรมีรายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 51,733.65 บาทต่อปี มีการกระจายรายได้ไม่ค่อยดัดนัก โดยชาวเขาเผ่าม้งมีรายได้เฉลี่ย 79,115.22 บาทต่อครัวเรือนต่อปี ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงมีรายได้เฉลี่ย 27,151.99 บาทต่อครัวเรือนต่อปี

การถือครองที่ดิน

ส่วนใหญ่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ ถ้ามีจะเป็นในรูปของใบจอง มีพื้นที่เป็นของตนเอง 375 ครัวเรือนหรือร้อยละ 64.6 มีการเช่าที่ดินเพิ่ม 117 ครัวเรือนหรือร้อยละ 17.2 ไม่มีที่ดิน 123 ครัวเรือน หรือร้อยละ 18.1 และไม่ได้จำแนก 64 ครัวเรือนหรือร้อยละ 9.4

การใช้ประโยชน์ที่ดิน

ราษฎรมีการใช้ประโยชน์ที่ดินในรูปแบบต่างๆที่สามารถจำแนกได้ ดังนี้ เป็นพื้นที่หมู่บ้านส่งเสริมทั้งหมด 86,693 ไร่หรือร้อยละ 100 เป็นในส่วนของพื้นที่ป่า 76,689 ไร่หรือร้อยละ 88.46 เป็นพื้นที่เกษตร 5,920 ไร่หรือร้อยละ 6.82 แยกเป็นพื้นที่นาได้ 2,937 ไร่หรือร้อยละ 2.24

แหล่งเงินทุน

เกษตรกรมีการกู้ยืมจากแหล่งเงินทุนต่างๆ คือ สหกรณ์การเกษตรศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์ ช.ก.ส. โครงการส่งเสริมต่างๆของทางราชการ ทางด้านเอกชนจะเป็นในรูปแบบการสนับสนุนปัจจัยการผลิตและการตลาด

การรวมกลุ่มของเกษตรกร

ราษฎรมีการรวมกลุ่มต่างๆ คือ กลุ่มเครือข่ายลุ่มน้ำแม่กลาง มีสมาชิก 3,160 ราย กลุ่มเยาวชน 15 กลุ่มมีสมาชิก 600 ราย กลุ่มแม่บ้าน 15 กลุ่มมีสมาชิก 225 ราย กลุ่ม อพปร. 2 กลุ่มมีสมาชิก 30 ราย กลุ่มสหกรณ์ 1 กลุ่มมีสมาชิก 113 ราย

ผลผลิตทางการเกษตร

1) พืชผัก ได้แก่ ผักกาดหวาน ผักกาดหางหงส์ กะหล่ำปลี มะเขือเทศคอดำ พาสเลย์ มะเขือเทศเชอร์รี่หวาน ผักกาดฮ่องเต้ กะหล่ำปลีรูปหัวใจ คื่นช่ายคอดคอดำ คื่นช่ายอินทรีย์ ชูรสแนปพี เซเลอรี่ แดงกวยาว ถั่วแขก ถั่วแขกอินทรีย์ บร็อคโคลี่ เบบี้แครอท เบบี้ฮ่องเต้อินทรีย์ พริกหวานเขียว,แดง,เหลือง เฟนเนล มะเขือเทศลูกท้อ มะเขือเทศคอดำจัมโบ้ แรดิชอินทรีย์ สุกินี ถั่วลันเตา ผักใหญ่ ถั่วลันเตาหวาน รวมพื้นที่ปลูก 750 ไร่ เกษตรกร 225 ราย

2) ไม้ผล ได้แก่ พืช พลับ บัวพลับ สาลี่ ่อโวคาโด รวมพื้นที่ปลูก 360 ไร่ เกษตรกร 250 ราย และมีการส่งเสริมผลผลิตสตอเบอรี่รวมพื้นที่ 524 ไร่ เกษตรกร 45 ราย

3) ไม้ดอก ได้แก่ กุหลาบ เยอบีร่า ฟรีเซีย สแตติส และเยอบีร่าสไปเดอร์ รวมพื้นที่ปลูก 98 ไร่ เกษตรกร 27 ราย

4) ไม้กระถาง ได้แก่ ปักษาสวรรค์ มังกรคาบแก้ว คริสต์มาสกระถาง เปปเปอร์โรเมีย กระถาง กะหล่ำประดับ อะชาเลีย และฟูกเซีย รวมจำนวน 4 โรงเรือน เกษตรกร 4 ราย

5) ดอกไม้แห้ง ได้แก่ จิบโซฟิลล่า อคิเลีย ฐานบัวทอง รวมพื้นที่ปลูก 40.75 ไร่ เกษตรกร 131 ราย

6) พืชไร่ ได้แก่ ลิ้นจี่ มีพื้นที่ปลูก 27 ไร่ เกษตรกร 18 ราย

7) กาแฟอาราบิก้า มีพื้นที่ปลูก 140 ไร่ เกษตรกร 115 ราย

บทที่ 5

ผลการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้จะแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปทางด้านเศรษฐกิจและสังคมจำแนกตาม
เผ่าพันธุ์ของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะและองค์ประกอบ โครงสร้างรายได้จำแนกตาม
เผ่าพันธุ์ของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ของสมาชิกมูลนิธิ
โครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

ส่วนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการกระจายรายได้จำแนกตามเผ่าพันธุ์ของสมาชิก
มูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 4

โดยในการวิเคราะห์ข้อมูลได้ใช้ข้อมูลตัวอย่างจำนวน 134 ตัวอย่าง ซึ่งเป็นเกษตรกรที่เป็น
สมาชิกของมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ จำแนกตามเผ่าพันธุ์ได้เป็น เผ่าพันธุ์ที่
ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลักจำนวน 51 ตัวอย่าง และเผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ
จำนวน 83 ตัวอย่าง จากการศึกษาได้ผล ดังนี้

ส่วนที่ 1 สภาพทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร

ประชากรตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์ที่เป็นเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก ส่วน
ใหญ่นับถือศาสนาพุทธถึงร้อยละ 64.7 ศาสนาคริสต์ร้อยละ 21.6 ศาสนาอิสลามมีเพียงร้อยละ 3.9
แต่มีในส่วนอื่นๆ คือ การนับถือผีหรือบรรพบุรุษอีกร้อยละ 9.8 ส่วนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อ
การค้าและยังชีพ พบว่า ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 50.6 ศาสนาคริสต์ร้อยละ 42.2
(ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 การนับถือศาสนาของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง
จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547

ศาสนา	เฝ้าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้า		เฝ้าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้าและยังชีพ	
	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ
พุทธ	33	64.7	42	50.6
คริสต์	11	21.6	35	42.2
อิสลาม	2	3.9	-	-
อื่นๆ	5	9.8	6	7.2
รวม	51	100.0	83	100.0

ที่มา: จากการสำรวจ

ทางด้านการประกอบอาชีพ พบว่า อาชีพหลักของครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลักและทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ เป็นอาชีพเพาะปลูกมากถึงร้อยละ 94.1 และ 75.9 รองลงมาเป็นอาชีพรับจ้างร้อยละ 3.9 และ 15.7 อาชีพค้าขายมีเพียงร้อยละ 2 และ 3.6 (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 อาชีพหลักของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัด
เชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547

อาชีพ	เฝ้าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้า		เฝ้าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้าและยังชีพ	
	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ
เพาะปลูก	48	94.1	63	75.9
รับจ้าง	2	3.9	13	15.7
ค้าขาย	1	2.0	3	3.6
อื่นๆ	-	-	4	4.8
รวม	51	100.0	83	100.0

ที่มา: จากการสำรวจ

จากจำนวนหัวหน้าครัวเรือนที่ทำการสัมภาษณ์ พบว่า หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรทั้งในส่วนที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลักและทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ ส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากถึงร้อยละ 98 และ 98.8 เพศหญิงมีเพียงร้อยละ 2 และ 1.2 (ตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 เพศของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง
จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547

เพศ	ผู้ทำเกษตร เพื่อการค้า		ผู้ทำเกษตร เพื่อการค้าและยังชีพ	
	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ
ชาย	50	98.0	82	98.8
หญิง	1	2.0	1	1.2
รวม	51	100.0	83	100.0

ที่มา: จากการสำรวจ

จากตัวอย่างที่ทำการสำรวจในครั้งนี้ พบว่า หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก มีอายุเฉลี่ย 43 ปี ส่วนใหญ่จะมีอายุอยู่ระหว่าง 31-40 ปีมากที่สุด คือ ร้อยละ 41.2 รองลงมาจะอยู่ในช่วงอายุระหว่าง 51-60 ปี ร้อยละ 27.5 และช่วงอายุ 41-50 ปี ร้อยละ 17.6 เมื่อพิจารณาหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ พบว่า มีอายุเฉลี่ย 43 ปี เช่นเดียวกัน โดยส่วนใหญ่จะมีอายุอยู่ระหว่าง 31-40 และ 41-50 ปีมากที่สุด คือ ร้อยละ 33.7 เท่ากัน รองลงมาจะอยู่ในช่วงอายุระหว่าง 51-60 ปี ร้อยละ 15.8 จากกลุ่มอายุดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม อยู่ในช่วงวัยกลางคนและวัยทำงาน (ตารางที่ 9)

ตารางที่ 9 อายุหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่
ปีการเพาะปลูก 2546/2547

ช่วงอายุ (ปี)	เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้า		เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้าและยังชีพ	
	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 20	-	-	1	1.2
21-30	5	9.8	9	10.8
31-40	21	41.2	28	33.7
41-50	9	17.6	28	33.7
51-60	14	27.5	13	15.8
60 ขึ้นไป	2	3.9	4	4.8
รวม	51	100.0	83	100.0
อายุเฉลี่ย (ปี)	43		43	

ที่มา: จากการสำรวจ

ข้อมูลด้านสถานที่เกิดของหัวหน้าครัวเรือน พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก ส่วนใหญ่หัวหน้าครัวเรือนพร้อมทั้งพ่อและแม่เกิดที่จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีสูงถึงร้อยละ 45.1 รองลงมาคือครอบครัวย้ายมาจากที่อื่นร้อยละ 39.2 และหัวหน้าครัวเรือนเกิดที่จังหวัดเชียงใหม่แต่พ่อแม่ย้ายมาจากที่อื่นมีเพียงร้อยละ 15.7 สำหรับครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ ได้ผลการศึกษาเช่นเดียวกัน คือ ส่วนใหญ่หัวหน้าครัวเรือนพร้อมทั้งพ่อและแม่เกิดที่จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีสูงถึงร้อยละ 56.6 รองลงมาคือครอบครัวย้ายมาจากที่อื่นร้อยละ 33.7 และหัวหน้าครัวเรือนเกิดที่จังหวัดเชียงใหม่แต่พ่อแม่ย้ายมาจากที่อื่นมีเพียงร้อยละ 9.6 (ตารางที่ 10)

ตารางที่ 10 สถานที่เกิดของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง
จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547

สถานที่เกิด	เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้า		เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้าและยังชีพ	
	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ
เกิดที่นี่ พร้อมทั้งพ่อแม่	23	45.1	47	56.6
เกิดที่นี่ แต่พ่อแม่ย้ายมาจากที่อื่น	8	15.7	8	9.6
ย้ายมาจากที่อื่น	20	39.2	28	33.7
รวม	51	100.0	83	100.0

ที่มา: จากการสำรวจ

ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน พบว่า หัวหน้าครัวเรือนของกลุ่มเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับที่ต่ำ คือ ไม่ได้เข้าเรียนในระบบการศึกษาถึงร้อยละ 43.1 รองลงมาเป็นระดับการศึกษาชั้น ป.1-4 ร้อยละ 21.6 ระดับการศึกษาชั้นมัธยมต้นหรือเทียบเท่า ร้อยละ 11.8 ระดับการศึกษาชั้น ป.5-6 และระดับการศึกษาชั้นมัธยมปลายหรืออาชีว. มีค่าเท่ากันที่ร้อยละ 9.8 ส่วนระดับปริญญาตรีมีเพียงร้อยละ 3.9 ในส่วนของหัวหน้าครัวเรือนของกลุ่มเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ พบว่า หัวหน้าครัวเรือนไม่ได้เข้าเรียนในระบบการศึกษามากถึงร้อยละ 42.2 รองลงมาเป็นระดับการศึกษาชั้น ป.5-6 ร้อยละ 20.5 ระดับการศึกษาชั้น ป.1-4 ร้อยละ 19.3 ระดับการศึกษาชั้นมัธยมปลายหรืออาชีว. ร้อยละ 9.6 ระดับการศึกษาชั้นมัธยมต้นหรือเทียบเท่า ร้อยละ 6 ส่วนระดับปวส.และปริญญาตรีมีค่าเท่ากันเพียงร้อยละ 1.2 (ตารางที่ 11)

ตารางที่ 11 ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547

ระดับการศึกษา	เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้า		เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้าและยังชีพ	
	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ
ไม่ได้เข้าเรียนในระบบการศึกษา	22	43.1	35	42.2
ป.1-4	11	21.6	16	19.3
ป.5-6	5	9.8	17	20.5
ม.1-3 หรือเทียบเท่า	6	11.8	5	6.0
มัธยมปลาย/ปวช.	5	9.8	8	9.6
ปวส./อนุปริญญา	-	-	1	1.2
ปริญญาตรี	2	3.9	1	1.2
รวม	51	100.0	83	100.0

ที่มา: จากการสำรวจ

จากการสำรวจจำนวนสมาชิกในปัจจุบันของครัวเรือนเกษตรกร พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก ปัจจุบันมีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 6 คน/ครัวเรือน โดยมีสมาชิกในครัวเรือน 1-5 คนมากที่สุด คือ ร้อยละ 47.1 รองลงมา มีสมาชิกในครัวเรือน 6-10 คน ร้อยละ 45.1 ส่วนครอบครัวที่มีสมาชิก 11-15 คนและ 15 คนขึ้นไปนั้น มีค่าเท่ากับเพียงร้อยละ 3.9 ในส่วนของครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพนั้น พบว่า ปัจจุบันมีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5 คน/ครัวเรือน โดยมีสมาชิกในครัวเรือน 1-5 คน มากถึงร้อยละ 71.1 รองลงมา มีสมาชิกในครัวเรือน 6-10 คน ร้อยละ 24.1 ส่วนครอบครัวที่มีสมาชิก 11-15 คนและ 15 คนขึ้นไปนั้น มีค่าเพียงร้อยละ 3.6 และ 1.2 ซึ่งจากจำนวนสมาชิกในปัจจุบันของครัวเรือนแสดงให้เห็นว่า ครอบครัวส่วนใหญ่นั้นเป็นครอบครัวขนาดเล็กหรือครอบครัวเดี่ยว (ตารางที่ 12)

ตารางที่ 12 สมาชิกในปัจจุบันของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง
จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547

สมาชิกในครัวเรือน (คน)	เฝ้าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้า		เฝ้าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้าและยังชีพ	
	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ
1-5	24	47.1	59	71.1
6-10	23	45.1	20	24.1
11-15	2	3.9	3	3.6
15 คนขึ้นไป	2	3.9	1	1.2
รวม	51	100.0	83	100.0
สมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย (คน)	6		5	

ที่มา: จากการสำรวจ

จากการสำรวจขนาดของแรงงานในครัวเรือนที่มีการแบ่งขนาดของแรงงานอยู่ในช่วงอายุระหว่าง 13-60 ปี พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก มีแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน/ครัวเรือน โดยขนาดแรงงานของครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 1-3 คน ร้อยละ 51 รองลงมาเป็น 4-6 คน ร้อยละ 37.3 และ 7-9 คน ร้อยละ 7.8 ส่วนครัวเรือนที่มีแรงงาน 10 คนขึ้นไป มีเพียงร้อยละ 3.9 สำหรับครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ พบว่า มีแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 3 คน/ครัวเรือน โดยขนาดแรงงานของครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 1-3 คน ร้อยละ 56.6 รองลงมาเป็น 4-6 คน ร้อยละ 38.6 และมี 7-9 คน ร้อยละ 3.6 ส่วนครัวเรือนที่มีแรงงาน 10 คนขึ้นไปมีเพียงร้อยละ 1.2 เท่านั้น (ตารางที่ 13)

ตารางที่ 13 จำนวนแรงงานในครัวเรือนของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิกมูลนิธิ
โครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547

จำนวนแรงงานในครัวเรือน (คน)	เฝ้าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้า		เฝ้าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้าและยังชีพ	
	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ
1-3	26	51.0	47	56.6
4-6	19	37.3	32	38.6
7-9	4	7.8	3	3.6
10 คนขึ้นไป	2	3.9	1	1.2
รวม	51	100.0	83	100.0
แรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย (คน)	4		3	

ที่มา : จากการสำรวจ

จากการสำรวจขนาดพื้นที่ถือครองของครัวเรือนเกษตรกร พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก มีที่ดินถือครองเฉลี่ย 5 แปลง/ครัวเรือน มีที่ดินรวมเฉลี่ย 16.77 ไร่/ครัวเรือน โดยขนาดพื้นที่ถือครอง 1-10 ไร่ เป็นขนาดพื้นที่ถือครองที่มีมากที่สุด คือ ร้อยละ 43.2 รองลงมา คือ ขนาดพื้นที่ถือครอง 11-20 ไร่ ร้อยละ 31.5 ขนาดพื้นที่ถือครอง 21-30 ไร่ ร้อยละ 9.8 ขนาดพื้นที่ถือครอง 31-40 ไร่ ร้อยละ 7.7 ขนาดพื้นที่ถือครอง 41-50 ไร่ ร้อยละ 5.8 ส่วนครัวเรือนเกษตรกรที่มีพื้นที่ถือครอง 50 ไร่ขึ้นไป มีเพียงร้อยละ 2 เท่านั้น เมื่อพิจารณาครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ พบว่า มีที่ดินถือครองเฉลี่ย 4 แปลง/ครัวเรือน มีที่ดินรวมเฉลี่ย 9.64 ไร่/ครัวเรือน โดยขนาดพื้นที่ถือครอง 1-10 ไร่ เป็นขนาดพื้นที่ถือครองที่มีมากที่สุด คือ ร้อยละ 57.8 รองลงมา คือ ขนาดพื้นที่ถือครอง 11-20 ไร่ ร้อยละ 33.8 ขนาดพื้นที่ถือครอง 21-30 ไร่ ร้อยละ 4.8 ขนาดพื้นที่ถือครองน้อยกว่า 1 ไร่ ร้อยละ 2.4 และมีขนาดพื้นที่ถือครอง 31-40 ไร่ ร้อยละ 1.2 (ตารางที่ 14)

ตารางที่ 14 ขนาดพื้นที่ถือครองของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง
จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547

ขนาดพื้นที่ถือครอง (ไร่)	เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้า		เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้าและยังชีพ	
	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 1	-	-	2	2.4
1-10	22	43.2	48	57.8
11-20	16	31.5	28	33.8
21-30	5	9.8	4	4.8
31-40	4	7.7	1	1.2
41-50	3	5.8	-	-
50 ขึ้นไป	1	2.0	-	-
รวม	51	100.0	83	100.0
ขนาดพื้นที่ถือครองเฉลี่ย (ไร่)	16.77		9.64	

ที่มา: จากการสำรวจ

ในด้านการรับจ้างทำการเกษตรของหัวหน้าครัวเรือน พบว่า หัวหน้าครัวเรือนของกลุ่มเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก ไม่มีการรับจ้างทำการเกษตรมากถึงร้อยละ 64.7 รับจ้างทำการเกษตรเพียงร้อยละ 35.3 และเมื่อพิจารณาในส่วนของกลุ่มเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ พบว่า หัวหน้าครัวเรือนไม่รับจ้างทำการเกษตรมากเช่นเดียวกับกลุ่มแรก คือ ร้อยละ 67.5 รับจ้างทำการเกษตรเพียง ร้อยละ 32.5 (ตารางที่ 15)

ตารางที่ 15 การรับจ้างทำการเกษตรของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิกมูลนิธิ
โครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547

การรับจ้างทำการเกษตร	เฝ้าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้า		เฝ้าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้าและยังชีพ	
	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ
ทำ	18	35.3	27	32.5
ไม่ทำ	33	64.7	56	67.5
รวม	51	100.0	83	100.0

ที่มา: จากการสำรวจ

ด้านการทำนอกราการเกษตรของหัวหน้าครัวเรือน พบว่า หัวหน้าครัวเรือนกลุ่มเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก มีการทำนอกราการเกษตรส่วนน้อยเพียงร้อยละ 21.6 แต่ไม่ได้ทำงานในส่วนของการเกษตรมากถึงร้อยละ 78.4 สำหรับครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพนั้น ได้ผลการศึกษาเช่นเดียวกัน คือ หัวหน้าครัวเรือนทำนอกราการเกษตรเพียงร้อยละ 31.3 แต่ไม่ได้ทำงานในส่วนของการเกษตรมากถึงร้อยละ 68.7 (ตารางที่ 16)

ตารางที่ 16 การทำนอกราการเกษตรของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิกมูลนิธิ
โครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547

การทำนอกราการเกษตร	เฝ้าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้า		เฝ้าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้าและยังชีพ	
	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ
ทำ	11	21.6	26	31.3
ไม่ทำ	40	78.4	57	68.7
รวม	51	100.0	83	100.0

ที่มา: จากการสำรวจ

การเลี้ยงปลุสตัวของครัวเรือนเกษตรกร พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก มีการเลี้ยงปลุสตัวในครัวเรือนร้อยละ 70.6 ไม่มีการเลี้ยงปลุสตัวร้อยละ 29.4 ในส่วนของครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ พบว่า มีการเลี้ยงปลุสตัวในครัวเรือนมากถึงร้อยละ 86.7 ไม่มีการเลี้ยงปลุสตัวเพียงร้อยละ 13.3 (ตารางที่ 17)

ตารางที่ 17 การเลี้ยงปลุสตัวของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง
จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547

การเลี้ยงปลุสตัว	เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้า		เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้าและยังชีพ	
	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ
มีการทำปลุสตัว	36	70.6	72	86.7
ไม่มีการทำปลุสตัว	15	29.4	11	13.3
รวม	51	100.0	83	100.0

ที่มา: จากการสำรวจ

ในส่วนของกรเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของครัวเรือนเกษตรกร พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก ส่วนใหญ่ไม่มีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำถึงร้อยละ 90.2 มีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเพียงแค่ร้อยละ 9.8 เมื่อพิจารณาครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ พบว่า ไม่มีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำร้อยละ 86.7 มีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำร้อยละ 13.3 (ตารางที่ 18)

ตารางที่ 18 การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง
จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547

การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้า		เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้าและยังชีพ	
	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ
ไม่มีการเพาะเลี้ยง	46	90.2	72	86.7
มีการเพาะเลี้ยง	5	9.8	11	13.3
รวม	51	100.0	83	100.0

ที่มา: จากการสำรวจ

จากการสอบถามในส่วนของผู้ที่ทำกินของครัวเรือนเกษตรกร พบว่า ครัวเรือนเกษตรกร ที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก มีพื้นที่ทำกินในสัดส่วนที่เพียงพอร้อยละ 58.8 และมีใน สัดส่วนที่ไม่เพียงพอร้อยละ 46.3 สำหรับครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ พบว่า มีพื้นที่ทำกินในสัดส่วนที่เพียงพอร้อยละ 50.6 และมีในสัดส่วนที่ไม่เพียงพอใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 49.4 (ตารางที่ 19)

ตารางที่ 19 พื้นที่ทำกินของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง

จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547

พื้นที่ทำกิน	เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้า		เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้าและยังชีพ	
	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ
เพียงพอ	30	58.8	42	50.6
ไม่เพียงพอ	21	41.2	41	49.4
รวม	51	100.0	83	100.0

ที่มา: จากการสำรวจ

ทางด้านความต้องการขยายที่ดินทำกินของครัวเรือนเกษตรกร พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก ไม่มีความคิดที่จะขยายที่ดินทำกินร้อยละ 35.3 มีความคิดที่จะขยายแต่มีข้อจำกัดทางด้านพื้นที่ร้อยละ 41.2 และคิดที่จะขยายโดยไม่ทางโครงการหลวงเข้ามาช่วยเหลือและขยายโดยวิธีการซื้อเท่านั้น คือ ร้อยละ 7.8 คิดที่จะขยายโดยขอให้ทางโครงการหลวงเข้ามาให้ความช่วยเหลือ ร้อยละ 5.9 และคิดที่จะขยายโดยการเช่าซื้อร้อยละ 2 ในส่วนของครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ พบว่า ไม่มีความคิดที่จะขยายที่ดินทำกินร้อยละ 30.1 มีความคิดที่จะขยายแต่มีข้อจำกัดทางด้านพื้นที่ร้อยละ 37.4 และคิดที่จะขยายโดยไม่ทางโครงการหลวงเข้ามาช่วยเหลือร้อยละ 16.9 อีกทั้งยังคิดที่จะขยายโดยการซื้อร้อยละ 4.8 (ตารางที่ 20)

ตารางที่ 20 ความต้องการขยายที่ดินทำกินของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิกมูลนิธิ
โครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547

ความต้องการขยายที่ดินทำกิน	เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้า		เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้าและยังชีพ	
	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ
ไม่คิดจะขยาย	18	35.3	25	30.1
ต้องการแต่มีข้อจำกัดด้านพื้นที่	21	41.2	31	37.4
คิดจะขยายโดยให้โครงการหลวงช่วยเหลือ	4	7.8	14	16.9
คิดจะขยายโดยการซื้อ	4	7.8	4	4.8
คิดจะขยายโดยให้ทางการช่วยเหลือ	3	5.9	3	3.6
คิดจะขยายโดยการเช่าซื้อ	1	2.0	3	3.6
คิดจะขยายโดยจับจองหรือถางป่า	-	-	2	2.4
คิดจะขยายโดยวิธีอื่น	-	-	1	1.2
รวม	51	100.0	83	100.0

ที่มา: จากการสำรวจ

ทางด้านฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนเกษตรกร พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก มีรายได้พอใช้จ่ายแต่ไม่มีเงินออมมากถึงร้อยละ 56.9 มีรายได้ไม่พอใช้จ่ายต้องเป็นหนี้และมีรายได้พอใช้จ่ายและมีเงินออมเล็กน้อยเท่ากัน คือ ร้อยละ 13.7 และมีรายได้พอใช้จ่ายรวมถึงมีเงินออมน้อยร้อยละ 7.8 ในขณะที่เมื่อพิจารณาครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ ได้ผลเช่นเดียวกัน คือ มีรายได้พอใช้จ่ายแต่ไม่มีเงินออมถึงร้อยละ 39.8 มีรายได้ไม่พอใช้จ่ายต้องเป็นหนี้ร้อยละ 38.6 มีรายได้พอใช้จ่ายและมีเงินออมเล็กน้อยร้อยละ 10.8 และมีรายได้พอใช้จ่ายรวมถึงมีเงินออมน้อยร้อยละ 6 (ตารางที่ 21)

ตารางที่ 21 ฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง
จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547

ฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน	เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้า		เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้าและยังชีพ	
	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ
มีรายได้พอใช้จ่ายและมีเงินออม	4	7.8	5	6.0
พอใช้จ่ายและมีเงินออมเล็กน้อย	7	13.7	9	10.8
พอใช้จ่ายแต่ไม่มีเงินออม	29	56.9	33	39.8
ไม่พอใช้จ่ายต้องเป็นหนี้	7	13.7	32	38.6
อื่นๆ	4	7.8	4	4.8
รวม	51	100.0	83	100.0

ที่มา: จากการสำรวจ

จากครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่ทำการสำรวจ พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก มีภาระหนี้สินถึงร้อยละ 86.3 ในส่วนที่ไม่มีภาระหนี้สินมีเพียงแค่ร้อยละ 13.7 สำหรับครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ พบว่า มีภาระหนี้สินมากเช่นเดียวกัน คือ ร้อยละ 83.1 ส่วนที่ไม่มีภาระหนี้สินมีเพียงแค่ร้อยละ 16.9 (ตารางที่ 22)

ตารางที่ 22 ภาระหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง
จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547

ภาระหนี้สิน	เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้า		เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้าและยังชีพ	
	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ
มี	44	86.3	69	83.1
ไม่มี	7	13.7	14	16.9
รวม	51	100.0	83	100.0

ที่มา: จากการสำรวจ

เมื่อสอบถามความคิดเห็นในการเปลี่ยนอาชีพ พบว่า ครุฑเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก ไม่มีความคิดที่จะเปลี่ยนจากอาชีพเดิมร้อยละ 70.6 มีความคิดที่จะเปลี่ยนจากอาชีพเดิมไปประกอบอาชีพใหม่ร้อยละ 15.7 มีความคิดที่จะเปลี่ยนแต่ไม่สามารถทำได้ร้อยละ 11.8 และยังไม่แน่ใจร้อยละ 2 ในส่วนของครุฑเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพนั้น ไม่มีความคิดที่จะเปลี่ยนจากอาชีพเดิมร้อยละ 50.6 มีความคิดที่จะเปลี่ยนจากอาชีพเดิมไปประกอบอาชีพใหม่ร้อยละ 31.3 มีความคิดที่จะเปลี่ยนแต่ไม่สามารถทำได้ร้อยละ 14.5 และยังไม่แน่ใจร้อยละ 3.6 (ตารางที่ 23)

ตารางที่ 23 ความคิดเห็นในการเปลี่ยนอาชีพของครุฑเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิกมูลนิธิ
โครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547

ความคิดเห็นในการเปลี่ยนอาชีพ	เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้า		เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้าและยังชีพ	
	จำนวน(ครุฑเรือน)	ร้อยละ	จำนวน(ครุฑเรือน)	ร้อยละ
ไม่คิด	36	70.6	42	50.6
คิดจะเปลี่ยน	8	15.7	26	31.3
คิดแต่ไม่สามารถทำได้	6	11.8	12	14.5
ไม่แน่ใจ	1	2.0	3	3.6
รวม	51	100.0	83	100.0

ที่มา: จากการสำรวจ

ทางด้านสภาพการดำรงชีวิตในช่วง 3-5 ปีที่ผ่านมาของครุฑเรือนเกษตรกร พบว่า ครุฑเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก มีสภาพการดำรงชีวิตที่ดีขึ้นถึงร้อยละ 47.1 มีสภาพเหมือนเดิมร้อยละ 45.1 และรู้สึกแย่ลงร้อยละ 7.8 สำหรับในส่วนของครุฑเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ พบว่า มีสภาพการดำรงชีวิตที่ดีขึ้นมากถึงร้อยละ 56.6 มีสภาพเหมือนเดิมร้อยละ 28.9 และรู้สึกแย่ลงร้อยละ 14.5 (ตารางที่ 24)

ตารางที่ 24 สภาพการดำรงชีวิตของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง
จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547

สภาพการดำรงชีวิต	เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตร		เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตร	
	เพื่อการค้า		เพื่อการค้าและยังชีพ	
	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ
เหมือนเดิม	23	45.1	24	28.9
ดีขึ้น	24	47.1	47	56.6
แย่ลง	4	7.8	12	14.5
รวม	51	100.0	83	100.0

ที่มา: จากการสำรวจ

เมื่อสอบถามในเรื่องลักษณะบ้านที่อยู่อาศัยของครัวเรือนเกษตรกร พบว่า ลักษณะบ้านของกลุ่มครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก ส่วนใหญ่เป็นคอนกรีตกับกระเบื้อง ร้อยละ 31.4 เป็นบ้านครึ่งตึกครึ่งไม้ร้อยละ 21.6 เป็นพื้นคอนกรีตร้อยละ 19.6 ในส่วนที่เหลือเป็นบ้านไม้กับสังกะสีและบ้านไม้กับไม้ไผ่ อย่างละเท่ากัน คือ ร้อยละ 9.8 และบ้านไม้ไผ่ทั้งหลัง ร้อยละ 7.8 ส่วนครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ พบว่า ลักษณะบ้านจะเป็นบ้านไม้กับไม้ไผ่ร้อยละ 25.3 บ้านไม้ไผ่และบ้านคอนกรีตกับกระเบื้องอย่างละเท่ากัน คือ ร้อยละ 21.7 บ้านครึ่งตึกครึ่งไม้ร้อยละ 18.1 บ้านไม้กับสังกะสีร้อยละ 8.4 และบ้านคอนกรีตร้อยละ 4.8 (ตารางที่ 25)

ตารางที่ 25 ลักษณะที่อยู่อาศัยของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง
จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547

ลักษณะบ้าน	เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตร		เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตร	
	เพื่อการค้า		เพื่อการค้าและยังชีพ	
	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ
คอนกรีต	10	19.6	4	4.8
ครึ่งตึก-ครึ่งไม้	11	21.6	15	18.1
ไม้+ตังกะสิ	5	9.8	7	8.4
ไม้+ไม้ไผ่	5	9.8	21	25.3
ไม้ไผ่	4	7.8	18	21.7
คอนกรีต+กระเบื้อง	16	31.4	18	21.7
รวม	51	100.0	83	100.0

ที่มา: จากการสำรวจ

จากการสำรวจสภาพทั่วไปทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ จำแนกตามเผ่าพันธุ์ได้เป็น 2 กลุ่ม คือ เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลักและเผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก นับถือศาสนาพุทธมากถึงร้อยละ 64.7 ศาสนาคริสต์เพียงร้อยละ 21.6 และมีส่วนน้อยเท่านั้นที่นับถือศาสนาอิสลามและมีการนับถือผีหรือบรรพบุรุษ หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย โดยอายุเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนจะอยู่ที่ 43 ปี กลุ่มหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุอยู่ในช่วงระหว่าง 31-40 ปี มีมากที่สุด รองลงมาจะอยู่ในช่วงอายุ 51-60 และ 41-50 ปี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหัวหน้าครัวเรือนอยู่ในกลุ่มวัยกลางคนและวัยทำงาน แต่ในเรื่องของระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ในระดับที่ต่ำ คือ ไม่ได้เข้าเรียนในระบบการศึกษาหรือจบการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษาปีที่ 1-4 โดยมีมากถึงร้อยละ 64.7 ทำให้อาชีพหลักของครัวเรือนเกษตรกรจึงเป็นอาชีพเพาะปลูกเสียส่วนมาก โดยเฉลี่ยครัวเรือนเกษตรกรจะมีสมาชิกครัวเรือนละ 6 คน โดยมีสมาชิกในครัวเรือน 1-5 คนมากที่สุด มีแรงงานเฉลี่ยครัวเรือนละ 4 คน โดยแรงงานของครัวเรือนส่วนใหญ่มีประมาณ 1-3 คน ในส่วนของขนาดพื้นที่ถือครองของครัวเรือนเกษตรกร พบว่า มีที่ดินถือครองเฉลี่ยครัวเรือนละ 5 แปลง รวมเฉลี่ยประมาณครัวเรือนละ 16.77 ไร่ ซึ่งส่วนใหญ่จะมีขนาดพื้นที่ถือครองอยู่ที่ประมาณครัวเรือนละ 1-10 ไร่ ในด้านการรับจ้างทำการเกษตรของหัวหน้าครัวเรือน พบว่า หัวหน้าครัวเรือนส่วนมากจะไม่รับจ้างทำการเกษตรและ

ไม่ค่อยทำงานในส่วนของการเกษตร ทางด้านพื้นที่ทำกินของครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่มีในสัดส่วนที่เพียงพอแต่ก็ยังมีความต้องการที่จะขยายเพิ่มเติมมีข้อจำกัดด้านพื้นที่ เมื่อสอบถามในเรื่องของฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนเกษตรกร พบว่า ส่วนใหญ่มีรายได้พอใช้จ่ายแต่ไม่มีเงินออมจึงส่งผลให้ครัวเรือนเกษตรกรมีภาระหนี้สินมากถึงประมาณร้อยละ 86.3 และจากการสอบถามความคิดเห็นในการเปลี่ยนอาชีพทำให้ทราบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่คิดที่จะเปลี่ยนจากอาชีพเดิมไปประกอบอาชีพใหม่และมีความคิดว่าสภาพการดำรงชีวิตในช่วง 3-5 ปีที่ผ่านมาของครอบครัวนั้นดีขึ้น เมื่อพิจารณาในส่วนของการเกษตรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ พบว่า มีการนับถือศาสนาพุทธร้อยละ 50.6 ศาสนาคริสต์เพียงร้อยละ 42.2 และมีส่วนน้อยเท่านั้นที่มีการนับถือผีหรือบรรพบุรุษ หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย โดยหัวหน้าครัวเรือนมีอายุเฉลี่ย 43 ปี กลุ่มหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุอยู่ในช่วงระหว่าง 31-40 และ 41-50 ปี มีมากที่สุด รองลงมาจะอยู่ในช่วงอายุ 51-60 ปี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหัวหน้าครัวเรือนอยู่ในกลุ่มวัยกลางคนและวัยทำงาน แต่ในเรื่องของระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ในระดับที่ต่ำ คือ ไม่ได้เข้าเรียนในระบบการศึกษาหรือจบการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษาปีที่ 1-4 และ 5-6 โดยมีมากถึงร้อยละ 81.5 ทำให้อาชีพหลักของครัวเรือนเกษตรกรจึงเป็นอาชีพเพาะปลูกเสียส่วนมาก โดยเฉลี่ยครัวเรือนเกษตรกรจะมีสมาชิกครัวเรือนละ 5 คน โดยมีสมาชิกในครัวเรือน 1-5 คนมากที่สุด มีแรงงานเฉลี่ยครัวเรือนละ 5 คน โดยแรงงานของครัวเรือนส่วนใหญ่มีประมาณ 1-3 คน ในส่วนของขนาดพื้นที่ถือครองของครัวเรือนเกษตรกร พบว่า มีที่ดินถือครองเฉลี่ยครัวเรือนละ 4 แปลง รวมเฉลี่ยประมาณครัวเรือนละ 9.64 ไร่ ซึ่งส่วนใหญ่จะมีขนาดพื้นที่ถือครองอยู่ที่ประมาณครัวเรือนละ 1-10 ไร่ ในด้านการรับจ้างทำการเกษตรของหัวหน้าครัวเรือน พบว่า หัวหน้าครัวเรือนส่วนมากจะไม่รับจ้างทำการเกษตรและไม่ค่อยทำงานในส่วนของการเกษตร ทางด้านพื้นที่ทำกินของครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่มีในสัดส่วนที่เพียงพอแต่ก็ยังมีความต้องการที่จะขยายเพิ่มเติมมีข้อจำกัดด้านพื้นที่ เมื่อสอบถามในเรื่องของฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนเกษตรกร พบว่า ส่วนใหญ่มีรายได้พอใช้จ่ายแต่ไม่มีเงินออมจึงส่งผลให้ครัวเรือนเกษตรกรมีภาระหนี้สินมากถึงประมาณร้อยละ 83.1 และจากการสอบถามความคิดเห็นในการเปลี่ยนอาชีพทำให้ทราบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่คิดที่จะเปลี่ยนจากอาชีพเดิมไปประกอบอาชีพใหม่และมีความคิดว่าสภาพการดำรงชีวิตในช่วง 3-5 ปีที่ผ่านมาของครอบครัวนั้นดีขึ้น

ส่วนที่ 2 ลักษณะและองค์ประกอบโครงสร้างรายได้

การวิเคราะห์โครงสร้างรายได้ของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัด เชียงใหม่ โดยจำแนกตามเผ่าพันธุ์ คือ เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลักและเผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ ในการวิเคราะห์แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ การวิเคราะห์ลักษณะโครงสร้างรายได้ การวิเคราะห์ลักษณะโครงสร้างรายจ่าย และการวิเคราะห์ถึงโครงสร้างรายได้ ซึ่งได้ผลการวิเคราะห์ ดังนี้

ลักษณะโครงสร้างรายได้

ลักษณะโครงสร้างรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการศึกษามีประกอบด้วย

1. โครงสร้างรายได้เงินสภาคการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกร ได้แก่
 - 1.1 รายได้จากพืชไร่
 - 1.2 รายได้จากพืชผัก ผักสวนครัว
 - 1.3 รายได้จากไม้ผล ไม้ยืนต้น
 - 1.4 รายได้จากไม้ดอก
 - 1.5 รายได้จากสัตว์
2. โครงสร้างรายได้เงินสदनอภาคการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกร ได้แก่
 - 2.1 รายได้จากการรับจ้าง
 - 2.1.1 รับจ้างในภาคการเกษตร
 - 2.1.2 รับจ้างนอกภาคการเกษตร
 - 2.2 รายได้จากการรับราชการ
 - 2.3 กำไรจากการค้าขาย
 - 2.4 รายได้จากคนในครอบครัวส่งมาให้
 - 2.5 รายได้จากงานหัตถกรรม
 - 2.6 รายได้จากนอกภาคการเกษตรอื่นๆ

จากการสำรวจลักษณะโครงสร้างรายได้ของเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก และทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก มีรายได้เงินสदनเฉลี่ยครัวเรือนละ 312,348.89 บาท/ปี โดยแบ่งเป็นรายได้เงินสदनจากภาคการเกษตร

289,697.13 บาท/ปี หรือคิดเป็นร้อยละ 92.75 ของรายได้เงินสดทั้งหมด และรายได้เงินสดจากนอกภาคการเกษตร 22,651.76 บาท/ปี หรือคิดเป็นร้อยละ 7.25 ของรายได้เงินสดทั้งหมด ส่วนครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพมีรายได้เงินสดเฉลี่ยครัวเรือนละ 97,630.92 บาท/ปี โดยแบ่งเป็นรายได้เงินสดจากภาคการเกษตร 62,383.33 บาท/ปี หรือคิดเป็นร้อยละ 63.90 ของรายได้เงินสดทั้งหมด และรายได้เงินสดจากนอกภาคการเกษตร 35,247.59 บาท/ปี หรือคิดเป็นร้อยละ 36.10 ของรายได้เงินสดทั้งหมด ซึ่งจะเห็นได้ว่าลักษณะโครงสร้างรายได้ของเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลักและทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพนั้น รายได้เงินสดของครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลักจะสูงกว่ารายได้เงินสดของครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ (ตารางที่ 26)

ตารางที่ 26 รายได้เงินสดเฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามเผ่าพันธุ์ของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547

รายการ	เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้า		เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้าและยังชีพ	
	จำนวน (บาท/ปี)	ร้อยละ	จำนวน (บาท/ปี)	ร้อยละ
รายได้เงินสดภาคเกษตร	289,697.13	92.75	62,383.33	63.90
	(892,081.07)		(79,825.70)	
รายได้เงินสดนอกภาคเกษตร	22,651.76	7.25	35,247.59	36.10
	(29,563.14)		(54,137.79)	
รวมรายได้เงินสดทั้งหมด	312,348.89	100.00	97,630.92	100.00
	(898,234.05)		(90,361.16)	

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บ หมายถึง ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ที่มา: จากการสำรวจ

เมื่อพิจารณาลักษณะโครงสร้างรายได้เงินสดภาคการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลักและทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ พบว่า รายได้เงินสดภาคการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก ประกอบด้วย 1) รายได้จากพืชไร่ เฉลี่ยครัวเรือนละ 47,923.45 บาท/ปี หรือคิดเป็นร้อยละ 15.34 ของรายได้เงินสดทั้งหมด 2) รายได้จากพืชผัก ผักสวนครัว เฉลี่ยครัวเรือนละ 211,003.46 บาท/ปี หรือคิดเป็นร้อยละ 67.55 ของรายได้เงินสดทั้งหมด 3) รายได้จากไม้ผล ไม้ยืนต้น เฉลี่ยครัวเรือนละ 15,441.49

บาท/ปี หรือคิดเป็นร้อยละ 4.94 ของรายได้เงินสดทั้งหมด 4) รายได้จากไม้ดอก เฉลี่ยครัวเรือนละ 11,384.80 บาท/ปี หรือคิดเป็นร้อยละ 3.65 ของรายได้เงินสดทั้งหมด และ 5) รายได้จากสัตว์ เฉลี่ยครัวเรือนละ 3,943.93 บาท/ปี หรือคิดเป็นร้อยละ 1.27 ของรายได้เงินสดทั้งหมด (ตารางที่ 27)

สำหรับครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพนั้น รายได้เงินสดภาคการเกษตร ประกอบด้วย 1) รายได้จากพืชไร่ เฉลี่ยครัวเรือนละ 6,884.98 บาท/ปี หรือคิดเป็นร้อยละ 7.05 ของรายได้เงินสดทั้งหมด 2) รายได้จากพืชผัก ผักสวนครัว เฉลี่ยครัวเรือนละ 22,914.54 บาท/ปี หรือคิดเป็นร้อยละ 23.47 ของรายได้เงินสดทั้งหมด 3) รายได้จากไม้ผล ไม้ยืนต้น เฉลี่ยครัวเรือนละ 12,183.13 บาท/ปี หรือคิดเป็นร้อยละ 12.48 ของรายได้เงินสดทั้งหมด 4) รายได้จากไม้ดอก เฉลี่ยครัวเรือนละ 9,169.63 บาท/ปี หรือคิดเป็นร้อยละ 9.40 ของรายได้เงินสดทั้งหมด และ 5) รายได้จากสัตว์ เฉลี่ยครัวเรือนละ 11,231.05 บาท/ปี หรือคิดเป็นร้อยละ 11.50 ของรายได้เงินสดทั้งหมด (ตารางที่ 27)

เมื่อพิจารณาลักษณะ โครงสร้างรายได้เงินสดนอกภาคการเกษตร พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก ที่มีรายได้เงินสดนอกภาคการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 22,651.76 บาท/ปี นั้นส่วนใหญ่เป็นรายได้ที่ได้มาจากการรับจ้างที่แบ่งเป็น รายได้จากการรับจ้างในภาคการเกษตรและรับจ้างนอกภาคการเกษตร โดยเฉลี่ยครัวเรือนละ 6,438.04 และ 5,405.88 บาท/ปี หรือคิดเป็นร้อยละ 2.06 และ 1.73 ของรายได้เงินสดทั้งหมด ส่วนรายได้เงินสดนอกภาคการเกษตรที่เหลือมาจากแหล่งอื่น คือ กำไรจากการค้าขาย เฉลี่ยครัวเรือนละ 5,298.04 บาท/ปี หรือคิดเป็นร้อยละ 1.70 รายได้จากการรับราชการ เฉลี่ยครัวเรือนละ 4,000 บาท/ปี หรือคิดเป็นร้อยละ 1.28 รายได้จากคนในครอบครัวส่งมาให้ เฉลี่ยครัวเรือนละ 1,509.8 บาท/ปี หรือคิดเป็นร้อยละ 0.48 ของรายได้เงินสดทั้งหมด (ตารางที่ 27)

สำหรับรายได้เงินสดนอกภาคการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ ที่มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 35,247.59 บาท/ปี ส่วนใหญ่เป็นรายได้ที่ได้มาจากการรับจ้างที่แบ่งเป็น รายได้จากการรับจ้างในภาคการเกษตรและรับจ้างนอกภาคการเกษตร โดยเฉลี่ยครัวเรือนละ 11,858.44 และ 8,483.13 บาท/ปี หรือคิดเป็นร้อยละ 12.15 และ 8.69 ของรายได้เงินสดทั้งหมด ส่วนรายได้เงินสดนอกภาคการเกษตรที่เหลือมาจากแหล่งอื่น คือ รายได้จากการรับราชการ เฉลี่ยครัวเรือนละ 6,990.36 บาท/ปี หรือคิดเป็นร้อยละ 7.16 กำไรจากการค้าขาย เฉลี่ยครัวเรือนละ 3,208.43 บาท/ปี หรือคิดเป็นร้อยละ 3.29 รายได้จากคนในครอบครัวส่งมาให้ เฉลี่ยครัวเรือนละ 2,228.91 บาท/ปี หรือคิดเป็นร้อยละ 2.28 รายได้จากงานหัตถกรรม เฉลี่ยครัวเรือนละ 1,946.99

บาท/ปี หรือคิดเป็นร้อยละ 1.99 และรายได้จากนอกภาคการเกษตรอื่นๆ เฉลี่ยครัวเรือนละ 531.33 บาท/ปี หรือคิดเป็นร้อยละ 0.54 ของรายได้เงินสดทั้งหมด (ตารางที่ 27)

ตารางที่ 27 โครงสร้างรายได้เงินสดเฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามเผ่าพันธุ์ของเกษตรกรที่เป็นสมาชิก มูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547

รายการ	เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้า		เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้าและยังชีพ	
	จำนวน (บาท/ปี)	ร้อยละ	จำนวน (บาท/ปี)	ร้อยละ
<u>รายได้เงินสดภาคการเกษตร</u>	<u>289,697.13</u>	<u>92.75</u>	<u>62,383.33</u>	<u>63.90</u>
รายได้จากพืชไร่	47,923.45	15.34	6,884.98	7.05
รายได้จากพืชผัก ผักสวนครัว	211,003.46	67.55	22,914.54	23.47
รายได้จากไม้ผล ไม้ยืนต้น	15,441.49	4.94	12,183.13	12.48
รายได้จากไม้ดอก	11,384.80	3.65	9,169.63	9.40
รายได้จากสัตว์	3,943.93	1.27	11,231.05	11.50
<u>รายได้เงินสดนอกภาคการเกษตร</u>	<u>22,651.76</u>	<u>7.25</u>	<u>35,247.59</u>	<u>36.10</u>
รับจ้างในภาคการเกษตร	6,438.04	2.06	11,585.43	12.15
รับจ้างนอกภาคการเกษตร	5,405.88	1.73	8,483.13	8.69
รายได้จากการรับราชการ	4,000.00	1.28	6,990.36	7.16
กำไรจากการค้าขาย	5,298.04	1.70	3,208.43	3.29
รายได้จากคนในครอบครัวส่งมาให้	1,509.80	0.48	2,228.91	2.28
รายได้จากงานหัตถกรรม	-	-	1,946.99	1.99
รายได้นอกภาคการเกษตรอื่นๆ	-	-	531.33	0.54
<u>รวมรายได้เงินสดทั้งหมด</u>	<u>312,348.89</u>	<u>100.00</u>	<u>97,630.92</u>	<u>100.00</u>

ที่มา: จากการสำรวจ

ลักษณะโครงสร้างรายจ่าย

ลักษณะโครงสร้างรายจ่ายของครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการศึกษาคือ จะประกอบด้วย

1. โครงสร้างรายจ่ายเงินสดภาคการเกษตร ได้แก่ ค่าพันธุ์พืช/พันธุ์สัตว์ ค่าปุ๋ย ค่ายาปราบศัตรูพืช ค่าयरักษาโรคสัตว์ เป็นต้น
2. โครงสร้างรายจ่ายเงินสดนอกภาคการเกษตร ได้แก่ ค่าใช้จ่ายประจำวัน ค่าเล่าเรียนบุตร ค่าใช้จ่ายกิจกรรมทางสังคม ค่าเครื่องนุ่งห่ม ค่ารักษาพยาบาล เป็นต้น

จากการสำรวจลักษณะโครงสร้างรายจ่ายของเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก และทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก มีรายจ่ายเงินสดเฉลี่ยครัวเรือนละ 137,548.33 บาท/ปี โดยแบ่งเป็นรายจ่ายเงินสดภาคการเกษตร 59,847.75 บาท/ปี หรือคิดเป็นร้อยละ 43.51 ของรายจ่ายเงินสดทั้งหมด และเป็นรายจ่ายเงินสดนอกภาคการเกษตร 77,700.58 บาท/ปี หรือคิดเป็นร้อยละ 56.49 ของรายจ่ายเงินสดทั้งหมด ส่วนครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ มีรายจ่ายเงินสดเฉลี่ยครัวเรือนละ 68,382.77 บาท/ปี โดยแบ่งเป็นรายจ่ายเงินสดภาคการเกษตร 16,500.93 บาท/ปี หรือคิดเป็นร้อยละ 24.13 ของรายจ่ายเงินสดทั้งหมด และเป็นรายจ่ายเงินสดนอกภาคการเกษตร 51,881.84 บาท/ปี หรือคิดเป็นร้อยละ 75.87 ของรายจ่ายเงินสดทั้งหมด ซึ่งจะเห็นได้ว่าลักษณะโครงสร้างรายจ่ายของเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลักและทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพนั้น รายจ่ายของครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลักมีค่าสูงกว่าครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ (ตารางที่ 28)

ตารางที่ 28 รายจ่ายเงินสดเฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามเผ่าพันธุ์ของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกมูลนิธิ
โครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547

รายการ	เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้า		เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้าและยังชีพ	
	จำนวน (บาท/ปี)	ร้อยละ	จำนวน (บาท/ปี)	ร้อยละ
รายจ่ายเงินสดภาคเกษตร	59,847.75 (130,031.59)	43.51	16,500.93 (17,523.59)	24.13
รายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร	77,700.58 (63,205.30)	56.49	51,881.84 (49,909.10)	75.87
รวมรายจ่ายเงินสดทั้งหมด	137,548.33 (158,574.21)	100.00	68,382.77 (59,933.88)	100.00

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บ หมายถึง ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ที่มา: จากการสำรวจ

เมื่อพิจารณาเฉพาะในส่วน of โครงสร้างรายจ่ายนอกภาคการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลักและทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ พบว่า รายจ่ายเงินสดนอกภาคการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก ส่วนใหญ่จะเป็นรายจ่ายเงินสดในส่วน of ค่าใช้จ่ายประจำวันเกี่ยวกับค่าอาหาร ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำมัน เชื้อเพลิง ค่าพาหนะ โดยเฉลี่ยครัวเรือนละ 47,467.96 บาท/ปี หรือคิดเป็นร้อยละ 34.51 ของรายจ่ายเงินสดทั้งหมด รองลงมาจะเป็นในส่วน of ค่าเล่าเรียนบุตร เฉลี่ยครัวเรือนละ 8,620.16 บาท/ปี หรือคิดเป็นร้อยละ 6.27 ของรายจ่ายเงินสดทั้งหมด ค่าเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม เฉลี่ยครัวเรือนละ 5,390.20 บาท/ปี หรือคิดเป็นร้อยละ 3.92 ของรายจ่ายเงินสดทั้งหมด ค่าผลิตภัณฑ์เสริมสวย จำพวก สบู่ ยาสระผม แป้ง ยาสีฟัน เฉลี่ยครัวเรือนละ 4,773.00 บาท/ปี หรือคิดเป็นร้อยละ 3.47 ของรายจ่ายเงินสดทั้งหมด ค่ารักษาพยาบาล เฉลี่ยครัวเรือนละ 5,233.53 บาท/ปี หรือคิดเป็นร้อยละ 3.80 ของรายจ่ายเงินสดทั้งหมด ค่าใช้จ่ายกิจกรรมทางสังคม เฉลี่ยครัวเรือนละ 1,610.78 บาท/ปี หรือคิดเป็นร้อยละ 1.17 ของรายจ่ายเงินสดทั้งหมด และในส่วนอื่นๆ เฉลี่ยครัวเรือนละ 4,604.96 บาท/ปี หรือคิดเป็นร้อยละ 3.35 ของรายจ่ายเงินสดทั้งหมด (ตารางที่ 29)

การวิเคราะห์โครงสร้างรายได้

การศึกษาถึงโครงสร้างรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก โดยการวิเคราะห์รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนในด้านรายได้เงินสดสุทธิภาคการเกษตร รายได้เงินสดสุทธิของครัวเรือน และเงินสดออม เปรียบเทียบกับครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ ได้ผลการศึกษา ดังนี้

รายได้เงินสดสุทธิภาคการเกษตร หมายถึง รายได้เงินสดภาคการเกษตรซึ่งประกอบด้วย รายได้เงินสดจากการขายพืช ขายสัตว์ หักด้วยรายจ่ายเงินสดภาคการเกษตร จากการสำรวจ พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก มีรายได้เงินสดภาคการเกษตร 289,697.13 บาท/ปี และรายจ่ายเงินสดภาคการเกษตร 59,847.75 บาท/ปี ดังนั้น จึงมีรายได้เงินสดสุทธิภาคการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 229,849.38 บาท/ปี ในขณะที่ครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพมีรายได้เงินสดภาคการเกษตร 62,383.33 บาท/ปี และรายจ่ายเงินสดภาคการเกษตร 16,500.93 บาท/ปี ดังนั้น จึงมีรายได้เงินสดสุทธิภาคการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 45,882.40 บาท/ปี (ตารางที่ 30)

รายได้เงินสดสุทธิครัวเรือน หมายถึง รายได้เงินสดสุทธิภาคการเกษตรบวกด้วยรายได้เงินสดนอกภาคการเกษตร ที่ได้มาจาก รายได้จากการรับจ้างทั้งในและนอกภาคการเกษตร รายได้จาก การรับราชการ กำไรจากการค้าขาย รายได้จากคนในครอบครัวส่งมาให้ รายได้จากงานหัตถกรรม และรายได้นอกภาคการเกษตรอื่นๆ ซึ่งจากการสำรวจ พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก มีรายได้เงินสดสุทธิครัวเรือนเฉลี่ยครัวเรือนละ 252,501.14 บาท/ปี ซึ่งสูงกว่า ครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ ที่มีรายได้เงินสดสุทธิครัวเรือนเฉลี่ย ครัวเรือนละ 81,129.99 บาท/ปี (ตารางที่ 30)

เงินสดออม หมายถึง รายได้เงินสดสุทธิของครัวเรือนหักออกจากรายจ่ายเงินสดนอกภาคการเกษตร ที่ประกอบด้วย ค่าใช้จ่ายประจำวัน ค่าเล่าเรียนบุตร ค่าใช้จ่ายกิจกรรมทางสังคม ค่าเครื่องนุ่งห่ม ค่ารักษาพยาบาล ซึ่งจากการสำรวจ พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก มีเงินสดออมเฉลี่ยครัวเรือนละ 174,800.57 บาท/ปี ซึ่งสูงกว่าครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ ที่มีเงินสดออมเฉลี่ยเพียงแค่ครัวเรือนละ 29,248.15 บาท/ปี (ตารางที่ 30)

ตารางที่ 30 รายได้เงินสดและรายจ่ายเงินสดเฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามเผ่าพันธุ์ของเกษตรกร
ที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547

(หน่วย: บาท/ปี)

รายการ	เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้า		เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตร เพื่อการค้าและยังชีพ	
รายได้เงินสด	312,348.89	(898,234.05)	97,630.92	(90,361.16)
- รายได้เงินสดภาคเกษตร	289,697.13	(892,081.07)	62,383.33	(79,825.70)
- รายได้เงินสดนอกภาคเกษตร	22,651.76	(29,563.14)	35,247.59	(54,137.79)
รายจ่ายเงินสด	137,548.33	(158,574.21)	68,382.77	(59,933.88)
- รายจ่ายเงินสดภาคเกษตร	59,847.75	(130,031.59)	16,500.93	(17,523.59)
- รายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร	77,700.58	(63,205.30)	51,881.84	(49,909.10)
รายได้เงินสดสุทธิภาคเกษตร	229,849.38	(774,101.08)	45,882.40	(69,578.87)
รายได้เงินสดสุทธิครัวเรือน	252,501.14	(780,271.74)	81,129.99	(83,891.84)
เงินสดออม	174,800.57	(755,270.28)	29,248.15	(72,062.48)

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บ หมายถึง ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ที่มา: จากการสำรวจ

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ พิจารณาเฉพาะปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้เงินสดภาคการเกษตร ซึ่งเป็นแหล่งรายได้เงินสดที่สำคัญของครัวเรือนเกษตรกร โดยจะวิเคราะห์ในรูปของสมการถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) ประมาณค่าสัมประสิทธิ์โดยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Squares Method : OLS)

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้เงินสดภาคการเกษตรของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้เงินสดภาคการเกษตรของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ได้วิเคราะห์โดยใช้สมการแบบถดถอยพหุ มีปัจจัยที่สำคัญ คือ ประสบการณ์ในอาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน (X_1) ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน (X_2) ขนาดพื้นที่ถือครอง (X_3) ขนาดของแรงงานภายในครัวเรือน (X_4) และตัวแปรหุ่น (Dummy Variable) ซึ่งเป็นเผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลักและเผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ โดยมีข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ 134 ตัวอย่าง

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้เงินสดภาคการเกษตรของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ได้สมการดังต่อไปนี้ คือ

$$Y = -525964.7 - 1607.897X_1 + 24225.32X_2 + 15607.04X_3 + 49641.49X_4 + 265613D$$

$$(-0.394)^{ns} \quad (2.313)^{**} \quad (3.235)^{***} \quad (2.123)^{**} \quad (2.641)^{***}$$

Adjusted R-squared = 0.242757

F-statistic = 9.527449

Durbin-Watson stat = 1.986873

ค่าในวงเล็บ คือ ค่า t-statistic ของสัมประสิทธิ์ตัวแปรต่างๆ

*** คือ มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

** คือ มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

ns คือ ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

จากสมการรายได้เงินสดภาคการเกษตรของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปรากฏว่า ค่า Adjusted R-squared ($\bar{R}^2$) เท่ากับ 0.242757 หมายความว่า การเปลี่ยนแปลงของรายได้เงินสดภาคการเกษตรสามารถอธิบายได้โดย ประสบการณ์ในอาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน (X_1) ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน (X_2) ขนาดพื้นที่ถือครอง (X_3) ขนาดของแรงงานภายในครัวเรือน (X_4) และเผ่าพันธุ์ (D) ได้ประมาณร้อยละ 24.28 ส่วนที่เหลืออีกประมาณร้อยละ 75.72 เป็นผลเนื่องมาจากปัจจัยอื่นๆที่ไม่ได้นำเข้ามาพิจารณาในสมการ เมื่อทดสอบนัยสำคัญทางสถิติของค่าสัมประสิทธิ์ของปัจจัยทุกตัว โดยพิจารณาจากค่า F-statistic ปรากฏว่า ปัจจัยทุกตัวสามารถอธิบายสมการของการเปลี่ยนแปลงของรายได้เงินสดภาคการเกษตรได้อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

เมื่อทดสอบนัยสำคัญทางสถิติของค่าสัมประสิทธิ์ของปัจจัยแต่ละตัว โดยพิจารณาจากค่า t-statistic พบว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อรายได้เงินสดภาคการเกษตรของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ ขนาดพื้นที่ถือครอง (X_3) และเผ่าพันธุ์ (D) โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 และระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน (X_2) และขนาดของแรงงานภายในครัวเรือน (X_4) โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ซึ่งปัจจัยทั้ง 4 ตัว เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ ส่วนประสบการณ์ในอาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน (X_1) ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ แต่ทั้งนี้ตัวแปรดังกล่าวไม่มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อรายได้เงินสดภาคการเกษตร

จากการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้เงินสดภาคการเกษตรของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ค่าความยืดหยุ่นของรายได้เงินสดภาคการเกษตรต่อปัจจัยแต่ละตัว เมื่อปัจจัยอื่นๆคงที่ ณ ค่าเฉลี่ย เป็นดังนี้ คือ ค่าความยืดหยุ่นของรายได้เงินสดภาคการเกษตรต่อระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนเท่ากับ 1.657 สามารถอธิบายได้ว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับการศึกษาจบภาคบังคับหรือสูงกว่า จะมีรายได้เงินสดภาคการเกษตรสูงกว่าครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนจบการศึกษาต่ำกว่าภาคบังคับร้อยละ 1.657 เมื่อปัจจัยอื่นๆคงที่ ค่าความยืดหยุ่นของรายได้เงินสดภาคการเกษตรต่อขนาดพื้นที่ถือครองเท่ากับ 1.295 สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อเกษตรกรมีขนาดพื้นที่ถือครองเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้รายได้เงินสดภาคการเกษตรเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.295 เมื่อปัจจัยอื่นๆคงที่ ค่าความยืดหยุ่นของรายได้เงินสดภาคการเกษตรต่อขนาดแรงงานในครัวเรือนเท่ากับ 1.249 สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อเกษตรกรมีขนาดแรงงานในครัวเรือนเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้รายได้เงินสดภาคการเกษตรเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.249 เมื่อปัจจัยอื่นๆคงที่ และค่าความยืดหยุ่นของรายได้เงินสดภาคการเกษตรต่อกลุ่มเผ่าพันธุ์เท่ากับ 0.519 สามารถอธิบายได้ว่า

การที่ครัวเรือนเกษตรกรเป็นเผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก จะมีผลทำให้ระดับรายได้เงินสดภาคการเกษตรสูงกว่าครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพร้อยละ 0.519 เมื่อปัจจัยอื่นๆคงที่ (ตารางที่ 31)

จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้เงินสดภาคการเกษตรของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การเปลี่ยนแปลงของรายได้เงินสดภาคการเกษตรขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงของระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนมากที่สุด รองลงมา คือ ขนาดพื้นที่ถือครอง ขนาดแรงงานภายในครัวเรือน และเผ่าพันธุ์ ตามลำดับ

ตารางที่ 31 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้เงินสศภาคการเกษตรของสมาชิกมูลนิธิ
โครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547

ตัวแปรอิสระ	รายได้เงินสศภาคการเกษตร		
	ค่าสัมประสิทธิ์	ค่าเฉลี่ย	ค่าความยืดหยุ่น ^{1/}
ประสบการณ์อาชีพหลัก ของหัวหน้าครัวเรือน (X_1)	- 1607.897 (-0.394) ^{ns}	17.395	-0.188
ระดับการศึกษาของหัวหน้า ครัวเรือน (X_2)	24225.32 (2.313) ^{**}	10.186	1.657
ขนาดพื้นที่ถือครอง (X_3)	15607.04 (3.235) ^{***}	12.352	1.295
ขนาดแรงงานภายใน ครัวเรือน (X_4)	49641.49 (2.123) ^{**}	3.746	1.249
เผ่าพันธุ์ (D)	265613D (2.641) ^{***}	0.291	0.519
Constant	-525964.7		
Adjusted R-squared	0.242757		
F-statistic	9.527449		
จำนวนตัวอย่าง	134		
รายได้เฉลี่ย (บาท)	148,898.29		

^{1/} ค่าความยืดหยุ่นของรายได้เงินสศภาคการเกษตรต่อปัจจัยแต่ละชนิด คำนวณจาก $EX_i = b_i(\bar{X}_i / \bar{Y})$

b_i = ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรอิสระ ตั้งแต่ $i = 1, 2, 3, \dots, i$

*** คือ มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

** คือ มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

ns คือ ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ค่าในวงเล็บ คือ t-statistic

ส่วนที่ 4 การวัดการกระจายรายได้

การวัดการกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ จะใช้ค่าสัมประสิทธิ์นี้ในการวัดเพียงอย่างเดียว เนื่องจากพิจารณาจากความเหมาะสมของข้อมูล โดยจำแนกตามเผ่าพันธุ์เป็น 2 กลุ่ม คือ เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก และเผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ ซึ่งผลการวัดการกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรในท้องที่ที่ทำการศึกษานี้พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก มีค่าสัมประสิทธิ์นี้ของรายได้ที่คำนวณได้เท่ากับ 0.7489 ส่วนครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ มีค่าสัมประสิทธิ์นี้ของรายได้ที่คำนวณได้เท่ากับ 0.5015 (ตารางที่ 32)

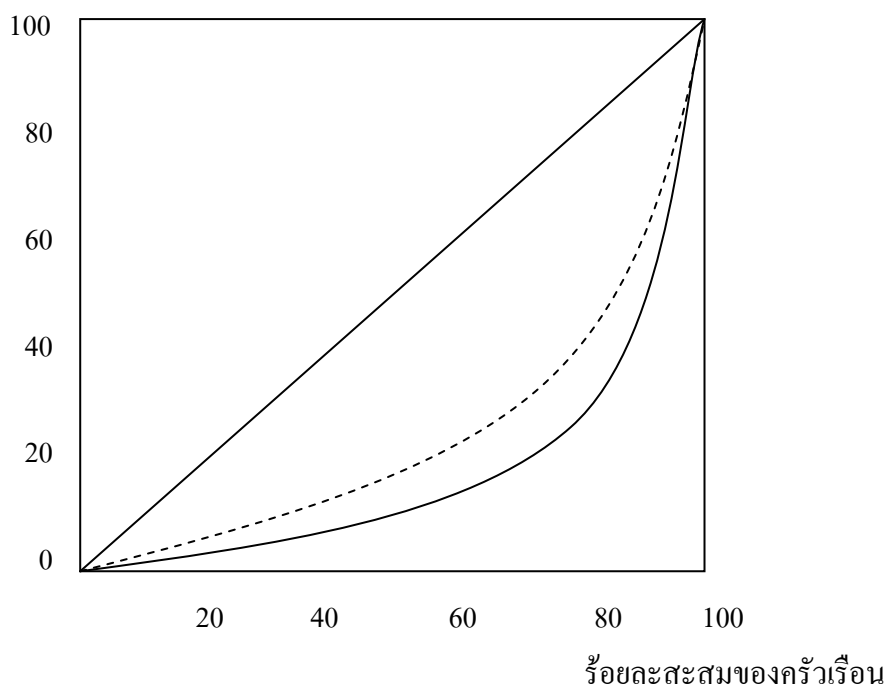
ตารางที่ 32 การวัดการกระจายรายได้จำแนกตามเผ่าพันธุ์ของครัวเรือนเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547

ครัวเรือนเกษตรกรจำแนกตามเผ่าพันธุ์	ค่าสัมประสิทธิ์นี้
เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก	0.7489
เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ	0.5015

ที่มา: จากการคำนวณ

จากตารางที่ 32 จะเห็นได้ว่า ลักษณะการกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพมีการกระจายรายได้ที่เท่าเทียมกันมากกว่าครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก และเมื่อพิจารณาการกระจายรายได้จำแนกตามเผ่าพันธุ์ของครัวเรือนเกษตรกรที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ สามารถแสดงได้ด้วยเส้นโค้งลอเรนซ์ ดังภาพที่ 3

ร้อยละสมของรายได้

- หมายถึง เฝ้าพันธุ์ที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ
 ———— หมายถึง เฝ้าพันธุ์ที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก

ภาพที่ 3 การกระจายรายได้จำแนกตามเฝ้าพันธุ์ของครัวเรือนเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของมูลนิธิ
 โครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547 แสดงด้วยเส้นโค้งลอเรนซ์

จากภาพที่ 3 จะเห็นได้ว่า เส้นโค้งลอเรนซ์ของกลุ่มเฝ้าพันธุ์ที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพเข้าใกล้เส้นตรง 45 องศาหรือเส้นความเท่าเทียมกันสมบูรณ์มากกว่าเส้นโค้งลอเรนซ์ของกลุ่มเฝ้าพันธุ์ที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก จึงสามารถสรุปได้ว่า กลุ่มเฝ้าพันธุ์ที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพมีการกระจายรายได้ที่เท่าเทียมกันมากกว่ากลุ่มเฝ้าพันธุ์ที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก

จากการวิเคราะห์การวัดการกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ โดยจำแนกตามเฝ้าพันธุ์เป็น 2 กลุ่ม คือ เฝ้าพันธุ์ที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลักและเฝ้าพันธุ์ที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ พบว่า การกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ มีความเท่าเทียมกันมากกว่าครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก ที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจากสาเหตุ ดังต่อไปนี้

1. ชนิดของพืชที่ทำการปลูก จากข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ พบว่า กลุ่มเผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก มีการปลูกพืชเพื่อการค้าที่หลากหลายชนิด ทำให้รายได้ที่ได้รับของครัวเรือนเกษตรกรมีความแตกต่างกันมาก ส่วนกลุ่มเผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ จะมีการปลูกพืชโดยเน้นที่การยังชีพมากกว่าการค้าขาย ทำให้รายได้ของครัวเรือนเกษตรกรในกลุ่มนี้มีความแตกต่างกันน้อยกว่า ส่งผลให้มีการกระจายรายได้ที่เท่าเทียมกันมากกว่า

2. ความแปรปรวนของรายได้เงินสดสุทธิครัวเรือนของครัวเรือนเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม มีความแตกต่างกันมาก ซึ่งพิจารณาได้จากค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของรายได้เงินสดสุทธิครัวเรือนของครัวเรือนเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม ดังจะเห็นได้จากการวิเคราะห์ในส่วนของการสร้างรายได้ พบว่าครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลักมีรายได้เงินสดสุทธิครัวเรือนเฉลี่ยครัวเรือนละ 252,501.14 บาท/ปี โดยมีค่าของส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสูงถึง 780,271.74 บาท/ปี ขณะที่ครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ มีรายได้เงินสดสุทธิครัวเรือนเฉลี่ยครัวเรือนละ 81,129.99 บาท/ปี และมีค่าของส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเพียง 83,891.84 บาท/ปี (ตารางที่ 30) จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพมีการกระจายรายได้ที่เท่าเทียมกันมากกว่าครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก

3. ความแตกต่างกันของขนาดพื้นที่ถือครอง ดังจะเห็นได้จากการวิเคราะห์ในส่วนของการปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ขนาดพื้นที่ถือครองเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่อรายได้เงินสดภาคการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรโดยจากการข้อมูลการสำรวจขนาดพื้นที่ถือครองของครัวเรือนเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม พบว่า กลุ่มครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก มีขนาดพื้นที่ถือครองตั้งแต่ 30 ไร่ขึ้นไป ในสัดส่วนที่มากถึงร้อยละ 15 ขณะที่กลุ่มครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ มีขนาดพื้นที่ถือครองเกินกว่า 30 ไร่ ในสัดส่วนเพียงแค่อ้อยละ 1 เท่านั้น (ตารางที่ 14) ซึ่งความแตกต่างกันของขนาดพื้นที่ถือครองในกลุ่มครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลักย่อมจะส่งผลให้เกิดความแตกต่างของรายได้ตามมา จึงเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลักมีการกระจายรายได้ที่ไม่เท่าเทียมกันมากกว่าครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ

บทที่ 6

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

การวิเคราะห์โครงสร้างและการกระจายรายได้และปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง ในจังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ 1) เพื่อศึกษาถึงสภาพทั่วไปทางด้านเศรษฐกิจและสังคมจำแนกตามเผ่าพันธุ์ของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อศึกษาลักษณะและองค์ประกอบโครงสร้างรายได้จำแนกตามเผ่าพันธุ์ของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ 3) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ และ 4) เพื่อวิเคราะห์การกระจายรายได้จำแนกตามเผ่าพันธุ์ของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ใช้ข้อมูลตัวอย่างจำนวน 134 ตัวอย่าง ซึ่งเป็นเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ โดยจำแนกตามเผ่าพันธุ์เป็น 2 กลุ่ม คือ เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลักจำนวน 51 ตัวอย่าง และเผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพจำนวน 83 ตัวอย่าง ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

สภาพทั่วไปทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร

จากผลการศึกษาสภาพทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า คราวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 43 ปี ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำ คือ ไม่ได้เข้าเรียนในระบบการศึกษาและจบการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษาปีที่ 1-4 ซึ่งอาชีพหลักของครัวเรือนจะเป็นอาชีพเพาะปลูก โดยเฉลี่ยครัวเรือนเกษตรกรจะมีสมาชิกครัวเรือนละ 6 คน โดยมีสมาชิกในครัวเรือน 1-5 คนมากที่สุด มีแรงงานเฉลี่ยครัวเรือนละ 4 คน โดยแรงงานของครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 1-3 คน ขนาดพื้นที่ถือครองของครัวเรือนเกษตรกร จะมีขนาดพื้นที่ถือครองเฉลี่ยครัวเรือนละ 5 แปลง มีที่ดินรวมเฉลี่ยครัวเรือนละ 16.77 ไร่ ส่วนใหญ่หัวหน้าครัวเรือนจะไม่รับจ้างทำการเกษตรและไม่ค่อยทำงานในส่วนนอกภาคการเกษตร พื้นที่ทำกินของครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่มีในสัดส่วนที่เพียงพอแต่มีความต้องการที่จะขยายเพิ่ม ทางด้านฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนเกษตรกร ส่วนใหญ่มีรายได้

พอใช้จ่ายแต่ไม่มีเงินออม ครัวเรือนเกษตรกรมีภาระหนี้สินมากถึงร้อยละ 86.3 เมื่อสอบถามความคิดเห็นในการเปลี่ยนอาชีพ ส่วนใหญ่ไม่คิดที่จะเปลี่ยนจากอาชีพเดิมและมีความคิดว่าสภาพการดำรงชีวิตในช่วง 3-5 ปีที่ผ่านมาของครอบครัวดีขึ้น

สำหรับในส่วน of ครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ พบว่า ส่วนมากนับถือศาสนาพุทธ หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 43 ปี ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำ คือ ไม่ได้เข้าเรียนในระบบการศึกษาและจบการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษาปีที่ 1-4 และ 5-6 ซึ่งอาชีพหลักของครัวเรือนจะเป็นอาชีพเพาะปลูก โดยเฉลี่ยครัวเรือนเกษตรกรจะมีสมาชิกครัวเรือนละ 5 คน โดยมีสมาชิกในครัวเรือน 1-5 คนมากที่สุด มีแรงงานเฉลี่ยครัวเรือนละ 5 คน โดยแรงงานของครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 1-3 คน ขนาดพื้นที่ถือครองของครัวเรือนเกษตรกร จะมีขนาดพื้นที่ถือครองเฉลี่ยครัวเรือนละ 4 แปลง มีที่ดินรวมเฉลี่ยครัวเรือนละ 9.64 ไร่ ส่วนใหญ่หัวหน้าครัวเรือนจะไม่รับจ้างทำการเกษตรและไม่ค่อยทำงานในส่วนนอกภาคการเกษตร พื้นที่ทำกินของครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่มีในสัดส่วนที่เพียงพอแต่มีความต้องการที่จะขยายเพิ่ม ทางด้านฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนเกษตรกร ส่วนใหญ่มีรายได้พอใช้จ่ายแต่ไม่มีเงินออม ครัวเรือนเกษตรกรมีภาระหนี้สินมากถึงร้อยละ 83.1 เมื่อสอบถามความคิดเห็นในการเปลี่ยนอาชีพ ส่วนใหญ่ไม่คิดที่จะเปลี่ยนจากอาชีพเดิมและมีความคิดว่าสภาพการดำรงชีวิตในช่วง 3-5 ปีที่ผ่านมาของครอบครัวดีขึ้นเช่นเดียวกัน

ลักษณะและองค์ประกอบโครงสร้างรายได้ของเกษตรกร

จากการศึกษาลักษณะโครงสร้างรายได้และรายจ่ายของครัวเรือนเกษตรกร พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก มีรายได้เงินสดเฉลี่ยเท่ากับ 312,348.89 บาท/ครัวเรือน/ปี โดยแบ่งออกเป็นรายได้เงินสดภาคการเกษตรร้อยละ 92.75 ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของครัวเรือนเกษตรกร โดยที่รายได้ส่วนใหญ่มาจากพืชผัก ผักสวนครัวถึงร้อยละ 67.55 และรายได้เงินสดนอกภาคการเกษตรร้อยละ 7.25 ของรายได้เงินสดทั้งหมด โดยที่รายได้ส่วนใหญ่ได้มาจากการรับจ้างทั้งในและนอกภาคการเกษตร ในขณะที่ครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ มีรายได้เงินสดเฉลี่ยเท่ากับ 97,630.92 บาท/ครัวเรือน/ปี โดยแบ่งออกเป็นรายได้เงินสดภาคการเกษตรร้อยละ 63.90 ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของครัวเรือนเกษตรกร โดยที่รายได้ส่วนใหญ่มาจากพืชผัก ผักสวนครัวถึงร้อยละ 23.47 และรายได้เงินสดนอกภาคการเกษตรร้อยละ 36.10 ของรายได้เงินสดทั้งหมด โดยที่รายได้ส่วนใหญ่ได้มาจากการรับจ้างทั้งในและนอกภาคการเกษตรเช่นเดียวกัน สำหรับด้านรายจ่ายของครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้า

เป็นหลัก พบว่า มีรายจ่ายที่เป็นเงินสดเฉลี่ยเท่ากับ 137,548.33 บาท/ครัวเรือน/ปี โดยแบ่งเป็นรายจ่ายเงินสดภาคการเกษตรร้อยละ 43.51 และรายจ่ายเงินสดนอกภาคการเกษตรร้อยละ 56.49 ของรายจ่ายเงินสดทั้งหมด ส่วนครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ พบว่า มีรายจ่ายที่เป็นเงินสดเฉลี่ยเท่ากับ 68,382.77 บาท/ครัวเรือน/ปี โดยแบ่งเป็นรายจ่ายเงินสดภาคการเกษตรร้อยละ 24.13 และรายจ่ายเงินสดนอกภาคการเกษตรร้อยละ 75.87 ของรายจ่ายเงินสดทั้งหมด

เมื่อเปรียบเทียบโครงสร้างรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเป็นหลักและครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ พบว่า รายได้เงินสดสุทธิภาคการเกษตรเท่ากับ 229,849.38 และ 45,882.40 บาท/ครัวเรือน/ปี ตามลำดับ รายได้เงินสดสุทธิของครัวเรือนเท่ากับ 252,501.14 และ 81,129.99 บาท/ครัวเรือน/ปี ตามลำดับ และเงินสดออมเท่ากับ 174,800.57 และ 29,248.15 บาท/ครัวเรือน/ปี ตามลำดับ

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ของเกษตรกร

จากการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ขนาดพื้นที่ถือครองและเผ่าพันธุ์ สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของรายได้ภาคการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ในขณะที่ ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนและขนาดแรงงานภายในครัวเรือน สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของรายได้ภาคการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ส่วนประสบการณ์อาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน เป็นตัวแปรที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

การกระจายรายได้ของเกษตรกร

เมื่อวัดการกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ โดยจำแนกตามกลุ่มเผ่าพันธุ์เป็น 2 กลุ่ม คือ เผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลักและเผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์จีไนในการวัดการกระจายรายได้ พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์จีไนที่คำนวณได้ของครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก มีค่าเท่ากับ 0.7489 และค่าสัมประสิทธิ์จีไนที่คำนวณได้ของครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ มีค่าเท่ากับ 0.5015 ซึ่งจากค่าสัมประสิทธิ์จีไนจะเห็นได้ว่า ครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพมีการกระจายรายได้ที่เท่าเทียมกันมากกว่าครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา เรื่อง การวิเคราะห์โครงสร้างและการกระจายรายได้และปัจจัยที่มีผลกระทบต่อยาได้ของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง ในจังหวัดเชียงใหม่ ทำให้ได้มาซึ่งข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ ดังนี้

1. จากผลการศึกษา พบว่า ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่อยาได้ของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ดังนั้น ทางหน่วยงานของรัฐจึงควรมีการส่งเสริมให้เกษตรกรมีการศึกษาเพิ่มมากขึ้น โดยควรมีการจัดตั้งศูนย์การศึกษาหรือศูนย์ส่งเสริมด้านอาชีพให้แก่เกษตรกรในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้เกษตรกรได้รับการศึกษาและสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการประกอบอาชีพต่อไป

2. จากผลการศึกษา พบว่า ขนาดพื้นที่ถือครองเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลกระทบต่อยาได้ของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ แต่เนื่องจากที่ดินจัดได้ว่าเป็นทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ดังนั้น จึงควรมีการจัดฝึกอบรมเพื่อให้ความรู้แก่เกษตรกรในเรื่องของการทำการเกษตรให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งเข้าไปส่งเสริมในส่วนของปัจจัยการผลิตที่ใช้ เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพของผลผลิต ซึ่งจัดได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการเพิ่มรายได้ในอนาคต

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารั้งต่อไป

ในการศึกษารั้งต่อไป ควรจะมีการศึกษาเปรียบเทียบทั้งในส่วน of เกษตรกรที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวงและไม่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง เพื่อให้เห็นถึงข้อแตกต่างที่ชัดเจนและสามารถพัฒนาได้ตรงกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งควรศึกษาในส่วน of สาเหตุของความไม่เท่าเทียมกันในการกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรกร

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม. 2538.

โครงการหลวง. กรุงเทพฯ: บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด.

กรองทิพย์ ศรีนวลจันทร์. 2535. การวิเคราะห์การกระจายรายได้และองค์ประกอบของรายได้ของ
ครัวเรือนเกษตรในจังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

กองพัฒนาเกษตรที่สูง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2545. แผนแม่บทศูนย์พัฒนาโครงการหลวง
ระยะ 5 ปี พ.ศ. 2545-2549. ม.ป.ท.

กองพัฒนาเกษตรที่สูง สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2545. ข้อมูลพื้นฐานศูนย์
พัฒนาโครงการหลวง 36 ศูนย์ ประจำปี พ.ศ. 2544. ม.ป.ท.

กองวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร. 2531. รายได้-รายจ่ายของเกษตรกรเฉพาะปลูก 2529/30. กรุงเทพฯ:
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม. 2525. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจกับปัญหาสิทธิมนุษยชนใน
ประเทศไทย. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.

คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2547. โครงการศึกษาวิเคราะห์ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ
และสังคมเพื่อสร้างต้นแบบการพัฒนาการเกษตรที่สูงอย่างยั่งยืน. สำนักพัฒนาเกษตรที่สูง
สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

ซัชดากร ชีรสุจิ. 2541. การวิเคราะห์การกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรที่ทำนาภายใต้สภาพ
แวดล้อมการผลิตที่แตกต่างกัน: กรณีศึกษา 6 หมู่บ้าน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ณัฐสุรางค์ ปุคคะนนันท์. 2542. การวิเคราะห์โครงสร้างรายได้ต่อวิถีการปฏิบัติในการปลูกป่า และศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ของชาวเขาในบริเวณพื้นที่ต้นน้ำ ภาคเหนือ ตอนบนประเทศไทย: กรณีศึกษาของหมู่บ้านธาตุและหมู่บ้านป่าคา สุขใจ จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เดชรัตน์ สุขกำเนิด. 2534. การวิเคราะห์องค์ประกอบของการกระจายรายได้ของครัวเรือนประมง ชายฝั่ง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา และ กมล งามสมสุข. 2543. สภาวะเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ปี พ.ศ. 2543. รายงานฉบับสมบูรณ์, กองพัฒนาเกษตรที่สูง สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

นฤมล นพรัตน์. 2530. ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพเศรษฐกิจและสังคมกับการกระจายรายได้ของราษฎรในหมู่บ้านชัยใต้ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

บุญธรรม จิตต์อนันต์. 2546. การวิจัยทางสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เบญจพรรณ เอกะสิงห์, เมธิ เอกะสิงห์ และ ธันยา พรหมบุรมย์. 2544. ตัวชี้วัดความยั่งยืนของระบบเกษตรและทรัพยากรธรรมชาติบนที่สูง: มุมมองทางเศรษฐกิจสังคม. ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ฝ่ายพัฒนา มูลนิธิโครงการหลวง. 2547. รายงานประจำปี 2546. เชียงใหม่: บริษัท ทรีโอแอดเวอร์ไทซิงแอนด์มีเดีย จำกัด.

_____. 2548. รายงานประจำปี 2547. เชียงใหม่: โรงพิมพ์มิ่งเมือง

พงษ์เทพ ศรีสตฤกษ์. 2548. ข้อมูลสถิติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ (Online). Available: <http://web.nso.go.th/thai/index.htm>

มูลนิธิโครงการหลวง. 2547. ประวัติและความเป็นมา (Online). Available: www.doikham.com

เมธา วงศ์จารุพรรณ. 2533. การศึกษาความสูญเสียทางการเงินภายหลังการเก็บเกี่ยวของผลิตผลที่สำคัญของโครงการหลวง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เมธี ครองแก้ว และ ปราณี ทินกร. 2528. “สภาวะความยากจนและการกระจายรายได้ในประเทศไทย 2518/19 และ 2524”. วารสารธรรมศาสตร์. 4(ธันวาคม 2528): 45-99.

รัชณี ชัยยาภรณ์. 2544. การวิเคราะห์การกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2539 และ 2541. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วีณา เทพช่วยสุข. 2539. การกระจายรายได้ของครัวเรือนในประเทศไทย ในช่วง พ.ศ. 2529-2535. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วินัส พิษวนิชย์ และ สมจิต วัฒนาชยากุล. 2537. สถิติสำหรับนักสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประกายพฤกษ์.

ศิริพร แสงไฟโรจน์. 2534. การวิเคราะห์รายได้และปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ของเกษตรกรผู้ทำกินในเขตป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดร้อยเอ็ด พ.ศ. 2531. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สิริลักษณ์ พัฒนพันธุ์. 2542. การวิเคราะห์โครงสร้างรายได้และสภาพเศรษฐกิจและสังคมของราษฎรในหมู่บ้านป่าไม้: กรณีศึกษา โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าในพื้นที่ป่ารอยต่อ 5 จังหวัด (ภาคตะวันออก) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, ถัดดาวลัย รอดมณี และ ไพฑูรย์ ภักดี. 2529. ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- สุบงกช จามิกร. 2526. สถิติวิเคราะห์สำหรับงานวิจัยทางสังคมศาสตร์. ม.ป.ท.
- สุพัตรา แดงเอี่ยม. 2544. การเปรียบเทียบการกระจายรายได้และภาวะความยากจนของครัวเรือนเกษตรกรไทยในระหว่างปีการเพาะปลูก 2538/39 และปี 2541/42. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุรเดช ตระกูลคูศรี. 2541. การวิเคราะห์การกระจายรายได้และภาวะความยากจนของครัวเรือนเกษตรกร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2538. “รายงานเบื้องต้นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7”. เอกสารเศรษฐกิจการเกษตร. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักพัฒนาเกษตรที่สูง สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2548. ข้อมูลพื้นฐานศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 36 ศูนย์ ประจำปี พ.ศ. 2547. ม.ป.ท.
- อังคณา ธนะแพสย์. 2538. การวิเคราะห์โครงสร้างรายได้และปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรระดับจังหวัดในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อัญญารัตน์ ภู่มิพูล. 2544. การวิเคราะห์การกระจายรายได้และองค์ประกอบของรายได้ของครัวเรือนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อินทนน เบญจกุล. 2541. การกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Chotikapanich, D. 1994. **Techniques for Measuring Income Inequality : Application to Thailand**. Vermont: Ashgate Publishing Company.
- Fei, I.C.H., G. Renis and S.W.Y. Kuo. 1979. **Growth with Equity : The Taiwan Gase**. New York : Oxford University Press.

Jitsuchon, S. 1987. **Sources and Trend of Income Inequality : Thailand 1975/76 and 1981.**

Bangkok : M.S. Thesis, Thammasat University.

Shorrocks, A.F. 1980. "The Class of Additively Decomposable Inequality Measures".

Econometrica. 3(April 1980) : 613-625.

ภาคผนวก

ตารางผนวกที่ 1 จำนวนสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง ปี พ.ศ. 2547 จำแนกตามศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

ศูนย์ ฯ	อำเภอ	จังหวัด	จำนวนสมาชิก (ครัวเรือน)
แก่งน้อย	เชียงดาว	เชียงใหม่	70
ขุนแปะ	จอมทอง	เชียงใหม่	344
ขุนวาง	แม่วาง	เชียงใหม่	192
ดั้นดก	แม่ออน	เชียงใหม่	160
ทุ่งเริง	หางดง	เชียงใหม่	120
ทุ่งเรา	สะเมิง	เชียงใหม่	42
ทุ่งหลวง	แม่วาง	เชียงใหม่	301
ปางอุ๋ง	แม่แจ่ม	เชียงใหม่	96
ปางคะ	สะเมิง	เชียงใหม่	192
ป่าเมี่ยง	ดอยสะเก็ด	เชียงใหม่	329
ม่อนเงาะ	แม่แตง	เชียงใหม่	233
แม่โถ	ฮอด	เชียงใหม่	38
แม่ทาเหนือ	แม่ออน	เชียงใหม่	189
แม่สะป๊อก	แม่วาง	เชียงใหม่	99
แม่สาใหม่	แม่ริม	เชียงใหม่	177
แม่หลอด	แม่แตง	เชียงใหม่	18
แม่พะ	สะเมิง	เชียงใหม่	125
แม่แฮ	แม่แจ่ม	เชียงใหม่	203
วัดจันทร์	แม่แจ่ม	เชียงใหม่	429
หนองเขียว	เชียงดาว	เชียงใหม่	90
หนองหอย	แม่ริม	เชียงใหม่	221
หมอกจำ่ม	แม่อาย	เชียงใหม่	77
ห้วยลึก	เชียงดาว	เชียงใหม่	150
ห้วยส้มป่อย	จอมทอง	เชียงใหม่	50
ห้วยเลี้ยว	หางดง	เชียงใหม่	11

ตารางผนวกที่ 1 (ต่อ)

ศูนย์ ฯ	อำเภอ	จังหวัด	จำนวนสมาชิก (ครัวเรือน)
อ่างขาง	ฝาง	เชียงใหม่	290
อินทนนท์	จอมทอง	เชียงใหม่	408
สะโงะ	เชียงแสน	เชียงราย	55
ห้วยน้ำขุน	แม่สรวย	เชียงราย	219
ห้วยน้ำริน	เวียงป่าเป้า	เชียงราย	205
ห้วยโป่ง	เวียงป่าเป้า	เชียงราย	94
แม่ป๋นหลวง	เวียงป่าเป้า	เชียงราย	227
ห้วยแล้ง	เวียงแก่น	เชียงราย	16
ปึงค่า	ปง	พะเยา	25
พระบาทห้วยต้ม	ลี้	ลำพูน	119
แม่สะเรียง	แม่สะเรียง	แม่ฮ่องสอน	24
แม่ลาน้อย	แม่ลาน้อย	แม่ฮ่องสอน	71
รวม			5,709

ที่มา: ฝ่ายพัฒนา มูลนิธิโครงการหลวง (2548)

ตารางผนวกที่ 2 รายได้เงินคืนเกษตรกรของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวงปี พ.ศ. 2545-2547

ศูนย์ ฯ	รายได้สมาชิก (บาท/ศูนย์)			รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน (บาท/ปี)
	2545	2546	2547	2547
แก่น้อย	578,428	553,672	387,405	5,534.35
ขุนแปะ	2,413,515	2,732,031	2,634,724	7,659.08
ขุนวาง	7,778,558	10,541,554	12,035,508	62,684.93
ตีนดก	198,828	328,240	2,643,729	16,523.30
ทุ่งเริง	2,362,029	2,695,253	1,373,524	11,446.03
ทุ่งเรา	1,858,405	2,018,935	3,961,716	94,326.57
ทุ่งหลวง	14,158,792	17,814,167	17,644,612	58,619.97
ปางอุ้ง	57,670	155,007	122,629	1,277.38
ปางค่า	100,657	77,142	89,219	3,568.76
ปางคะ	2,331,123	3,096,332	2,883,554	15,018.51
ป่าเมี่ยง	8,651,757	12,343,133	13,720,528	41,703.73
พระบาทห้วยต้ม	151,227	182,040	195,092	1,639.42
ม่อนเงาะ	2,973,712	2,858,779	3,010,280	12,919.65
แม่โถ	503,813	401,254	729,368	19,193.89
แม่ทาเหนือ	2,792,756	3,876,514	3,455,773	18,284.51
แม่ปูนหลวง	4,292,809	6,237,407	6,580,668	28,989.72
แม่ลาน้อย	298,596	569,441	488,182	6,875.80
แม่สะป๊อก	1,087,899	1,396,113	2,493,606	25,187.94
แม่สะเรียง	198,830	216,562	238,875	9,953.12
แม่สาใหม่	4,923,674	6,976,746	7,309,365	41,295.85
แม่หลอด	17,079	719,819	504,906	28,050.33
แม่พะละ	3,568,189	4,071,296	2,913,657	23,309.25
แม่แฮ	10,940,526	9,212,942	14,022,654	69,077.11
วัดจันทร์	1,379,210	757,325	1,158,071	2,699.46
สะโจะ	408,313	377,097	388,784	7,068.80

ตารางผนวกที่ 2 (ต่อ)

ศูนย์ ฯ	รายได้สมาชิก (บาท/ศูนย์)		รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน (บาท/ปี)	
	2545	2546	2547	2547
หนองเขียว	391,342	577,906	533,616	5,929.06
หนองหอย	15,754,030	21,622,297	20,490,409	92,716.78
หมอกจ๋าม	284,366	599,270	464,066	6,026.83
ห้วยน้ำขุ่น	1,140,890	296,867	729,253	3,329.92
ห้วยน้ำริน	2,549,621	2,609,603	2,817,655	13,744.65
ห้วยโป่ง	1,364,091	1,344,330	1,048,002	11,148.95
ห้วยลึก	8,742,122	7,826,539	8,059,279	53,728.52
ห้วยแล้ง	96,895	236,802	86,356	5,397.25
ห้วยส้มป่อย	482	159,484	267,933	5,358.66
ห้วยเลี้ยว	126,942	237,520	152,850	13,895.45
อ่างขาง	5,827,834	6,094,438	2,986,782	10,299.25
อินทนนท์	7,009,178	7,561,047	7,983,972	19,568.55
รวม	117,313,479	139,374,904	146,606,599	25,679.90

ที่มา: ฝ่ายพัฒนา มูลนิธิโครงการหลวง (2548)

ตารางผนวกที่ 3 ผลการวิเคราะห์สมการปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง
จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2546/2547

Dependent Variable: X6 Method: Least Squares Date: 03/24/06 Time: 17:20 Sample: 1 134 Included observations: 134				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-525964.7	171988.7	-3.058135	0.0027
X1	-1607.897	4076.200	-0.394460	0.6939
X2	24225.32	10475.04	2.312671	0.0223
X3	15607.04	4824.895	3.234689	0.0015
X4	49641.49	23380.17	2.123230	0.0357
X5	265613.0	100562.7	2.641269	0.0093
R-squared	0.271225		Mean dependent var	148898.3
Adjusted R-squared	0.242757		S.D. dependent var	561585.0
S.E. of regression	488689.5		Akaike info criterion	29.08058
Sum squared resid	3.06E+13		Schwarz criterion	29.21034
Log likelihood	-1942.399		F-statistic	9.527449
Durbin-Watson stat	1.986873		Prob(F-statistic)	0.000000

ที่มา: จากการคำนวณ